

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Věřoučné a etické akcenty u Sírachovce

Theological and ethical accents at Sirach

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

doc. Mgr. Jiří Beneš, Th.D.

Autor:

Štěpánka Sedlecká, DiS.

Praha 2021

Poděkování

Srdečné poděkování patří doc. Mgr. Jiřímu Benešovi, za možnost psát tuto práci právě s pomocí jeho odborného vedení. Ale v první řadě za jeho schopnost oslovovat mnohé díky jeho osobitým výkladům Písma. Jsem si jistá, že nejen mně pomohl poznat individuální cestu k osobní víře, ale také jak se na této cestě přes mnohá úskalí udržet a přidržovat se jí i nadále. Vnímám to jako Boží požehnání moci pracovat a být nejen studijně, ale i lidsky blízko doc. Mgr. Jiřímu Benešovi.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Věřoučné a etické akcenty v Sírachovci“ vypracovala samostatně s použitím níže uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 17.12.2021

Štěpánka Sedlecká, DiS.

.....

Anotace

Tato bakalářská práce „Věroučné a etické akcenty v Sírachovci“ stanovuje nejdůležitější věroučné a morální důrazy v deuterokanonické knize Sírachovec. Snaží se začlenit menší okruhy, perikopy v knize do větších tematických celků a vysledovat nejčtenější kladené důrazy (Boží bázeň, společenské chování, rodinné vazby, majetkové záležitosti, sociální otázka, apod.). Otevírat příkladově a kontextuálně jednotlivá nejčtenější témata. Sledovat jejich intertextualitu s mudroslovnou literaturou v Tanachu. Pro komplexní pochopení dané tematické zvěsti je dobově i aktuálně vyložit s pomocí odborné literatury.

Klíčová slova

Hospodin, Bůh, moudrost, Sírachovec, syn, bázeň, spravedlivý, svévolník, milosrdenství, hřích

Annotation

This Bachelor's thesis „Theological and ethical accents at Sirach“ appoints the most important theological and moral emphasis in deuteronomy book of Sirach. It tries to integrate smaller clauses of this book in more extensive thematic whole and it traces most numerous containing accents (Divine awe, social behaviour, family relations, wealth, social issue, etc.). This thesis wants look for contextually single the most numerous topics. Observes their intercontextuality weight against sayings literature in Tanakh. It tries period and actually interpret with the help of expert literature for more comprehensive understanding of this thematic testimony.

Keywords

God, wisdom, Sirach, son, awe, honest, arbitrary, grace of God, sin

Obsah

Úvod.....	7
1. Literární kontext knihy Sírachovec.....	8
1.1. Autor textu, překladatel textu.....	9
1.2. Doba vzniku a překladu.....	10
1.3. Začlenění do kánonu.....	12
1.4. Struktura knihy.....	13
2. Věroučné a etické akcenty.....	15
2.1. Metoda výběru nejdůležitějších motivů.....	16
3. Boží vůle, bázeň před Hospodinem.....	18
3.1. Charakteristika Boha.....	19
3.2. Boží působení – oslava stvoření.....	24
3.3. Bázeň Boží jako zdroj a koruna moudrosti.....	32
3.4. Cesta k Bohu.....	39
4. Moudrost.....	52
4.1 Charakteristika moudrosti.....	53
4.2 Cesty k moudrosti.....	58
5. Poctivé jednání.....	64
6. Rodinné vazby a přátelství	71
Závěr.....	79
Summary.....	84

Seznam zkratek

AP – Apokryfy

Bar – kniha Báruch

BČ – Česká Bible

ČEP – Český ekumenický překlad

Dt – Deuteronomium, 5. kniha Mojžíšova

Ex – Exodus, 2. kniha Mojžíšova

Gn – Genesis, 1. kniha Mojžíšova

Iz – kniha Izajáš

Jb – kniha Jób

JB – Jeruzalémská Bible

Jer – kniha Jeremiáš

Kaz – kniha Kazatel

KB – Kralická Bible

Lv – Leviticus, 4. kniha Mojžíšova

MB – Malá Bible

Mdr – kniha Moudrosti

Nu – Numeri, 3. kniha Mojžíšova

NZ – Nový zákon

Pís – Píseň písní

Př – kniha Přísloví

Sír – kniha Sírachovec

SZ – Starý zákon

SZA – Starý zákon Apokryfy

Ž – kniha Žalmů

Úvod

Je všeobecně známá pravda, že v Písmu sv. může hledat čtenář odpovědi na všechny otázky, které ho na existenciální bázi mohou napadnout. Může se inspirovat v příbězích, kde podle jistého vzorce chování daných postav nachází vzor sobě blízký a následuje tento impuls pro směřování svého života. Také se může orientovat v bludišti svých myšlenek přímými nařízeními, či spíše požadavky, které jsou vystižené např. ve starozákonních knihách např. v Pentateuchu. V Novém zákoně čtenář zkusí porovnat svou životní linii s požadavky Ježíše Krista, které může nalézt v jeho podobenstvích, kázáních a dalších podnětech.

Dalším pramenem, z něhož lze čerpat jistý návod ke zkvalitnění našeho chování, je přímo mudroslovná literatura Starého zákona. Mezi tento typ písemnictví patří Kniha Jób (Jb), Kazatel (Kaz), Kniha přísloví (Př), Kniha Moudrosti (Mdr), Sírachovec (Sír), Žalmy (Ž) a Píseň písní (Pís). Těmto knihám se věnují četné výklady a exegeze, avšak do jisté míry jsou upozaděny spisy deuterokanonické (viz. kap 1.3.), tj. Kniha Moudrosti a Sírachovec. Svůj zájem jsem upřela ke knize Sírachovec a jejímu myšlenkovému bohatství, které tato mudroslovná literatura ve svých textových vrstvách, čtenářům poskytuje.

Čtenáři, který tuto knihu otevře, nemusí být na první přečtení přístupná, protože sděluje množství informací, které se mnohdy tematicky kříží nebo jsou pro současného člověka nepříliš pochopitelné. Proto jsem se rozhodla koncipovat tuto práci jako první pomoc při snaze pochopit moudrost v ní obsaženou.

Začleněním každého z tematických celků do většího okruhu dle určení (Boží bázeň, moudrost, společenské chování, sociální otázka, mezilidské vztahy aj.) lze v knize Sírachovec identifikovat určité akcenty, které se nejčastěji opakují a navzájem se doplňují a rozšiřují. Tyto důrazy budou na jednotlivých příkladech kontextuálně sledovány a podle výkladů a dostupné odborné literatury obsahově otevírány.

Svým širokým obsahem skýtajícím mimo jiné řadu přísloví, rad, výstrah a zaslíbení je Sírachovec přirovnáván ke knize Přísloví.¹ Bude velmi zajímavé sledovat nejen vnitřní intertextuality v Sírachovci, ale i jistou kontextualitu mezi těmito dvěma knihami s danými tématy a shodnými pojmy.

¹ Srov. *Starý zákon: překlad s výkladem. Apokryfy*. Praha: Kalich, 1985. s. 138

1. Literární kontext knihy Sírachovec

Jako jediná kniha z knih Písma sv. i knih deuterokanonických či apokryfních nám ve své předmluvě poskytuje informace jak o autorovi tak o překladateli, době vzniku knihy i době překladu. Proto lze snadno odkrýt literární pozadí i historicko-kritický vliv na předkládané mudrosloví. Skladbou i vlastním obsahem kniha navazuje na knihu Přísloví, ale zakládá si mnohem více na židovské tradici. Její autor v přednesených mudroslovných verších deklaruje víru přenášenou z generací otců na jejich syny, ale současně přináší i aktuální podněty k zamyšlení.²

Tato deuterokanonická kniha nese mnoho názvů podle překladu. Latinský název „*Liber Jesu Filii Sirach*“³ či „*Ecclesiasticus*“ jak uvádí latinský překlad Bible Vulgáta (název pochází od sv. Cypriána⁴), byl vytvořen jako protiváha knize Kazatel v překladu Ecclesiastes. Tím měla být umocněna věroučná i morální váha zřejmě pro katechumeny (tj. připravující se vstoupit do náboženské obce), ale i pro další čtenáře a tím povýšen tento spis na „církevní“, což znamená, že byl čten při bohoslužbách.⁵

Knihu charakterizuje sám spisovatel v 50,27: „*Rozumné a vzdělavatelné poučení vypsal v této knize Ješúa, syn Síracha, syn Eleazarova z Jeruzaléma, který vylil moudrost svého srdce.*“ (ČEP). Výstižně také popsal charakteristiku p. prof. František Žilka: „*Moudrý Jesus Sirach*“ je „*sborník výroků o moudrosti se zřetelem na praktický život a jeho úkoly v náboženství, zákoně a bohoslužbě, manželství, přátelství, v radosti a utrpení. Vůdčí myšlenkou je - jako v knize Přísloví - že základem, zdrojem i cílem moudrosti jest bázeň boží. Moudrost jest hlavní vlastností, ano i podstatou božské bytosti ... Máme řecký překlad od pisatelova vnuka ... také syrský, arabský, koptický, arménský, etiopský a latinský, arci s mnohými úchylkami. Jesus Sirach (ben Sira) byl vzorem podobné literatury pozdější, která se namnoze kryla jeho jménem*“.⁶

Tradiční názvy, které jsou uváděny dle překladů jsou: „*Moudrost Jesúse Síracha*“⁷, „*Moudrost Jezusa, syna Sirachova, zkráceně Kniha Sirachova*“⁸, „*Moudrost Sirova*“

2 Srov. KOVÁŘ, František. *Malá bible: výběr hlavních míst z knih Písma svatého Starého i Nového Zákona. Díl III. Ze starozákonních knih žalmů a mudrosloví.* Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1955. s. 896

3 Srov. KAISER, Otto. *Odkaz alexandrijských Židů: úvod do deuterokanonických knih Starého zákona.* Praha: Vyšehrad, 2006. Teologie (Vyšehrad). ISBN 80-7021-592-5. s.125.

4 Srov. *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou.* Přeložil František X. HALAS, přeložil Dagmar HALASOVÁ. Praha: Krystal OP, 2010. ISBN 978-80-7195-289-3. s. 1181.

5 Srov. *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad.* 15. (6. opravené) vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2008. s. 1299.

6 ŽILKA František: *Dějiny novozákonní doby.* Kalich, Praha 1925, s. 158.

7 Srov. tamtéž.

8 Srov. KOVÁŘ, František. *Malá bible: výběr hlavních míst z knih Písma svatého Starého i Nového*

syna Ježíše“, moderněji „Ben Sira či Sirachovec dle řeckého tvaru Sirach“.⁹ „Sofia Sirax, Jeshu ben 'El'azar ben Sira, Siracides“¹⁰, dle překladů a jejich redakcí.

K interpretaci dostupných informací o knize a k samotnému otevírání jednotlivých akcentů budu používat primární literární zdroje: Český ekumenický překlad (ČEP), Česká bible (ČB), Jeruzalémská Bible (JB), Malá Bible od F. Kováře (MB), Apokryfy (AP), Starý zákon – apokryfy (SZA), Kralická Bible (KB).

1.1. Autor textu, překladatel textu

Autor textu Sírachovec je překladatelem identifikovaný jako Ješua (řecky Iesús = Ježíš), syn Eleazara, syna Sírá'ova (50,27).¹¹ Tento muž pocházející z rodu Sírachovců mohl být písařem čili sóferem, tedy znalcem Písma (viz Chvála moudrého sófera v 38,24-39,11)¹² či snad až učitelem zákona dle různých domněnek. Obdržel k tomu dostatečné vzdělání. Snad i jeho původ přispěl k jeho znalosti hebrejštiny, která byla v době jeho života již málo používána. Autor se naučil hebrejsky ve škole, ale je dosti možné, že i v rámci rodiny, kdy se předpokládá, že i jeho předkové patřili mezi zákoníky.¹³

Překladatel této knihy autora charakterizuje jako muže, který „nabyl poznání Zákona a Proroků i jiných knih otců“ (1,10). Jak bylo psáno výše, Ben Sírach patřil zjevně sám ke znalcům Písma, kteří díky svým vědomostem a znalosti Tory nejen vyučovali, ale také byli povoláni vynášet rozsudky při soudech. Jejich učitelské kvality byly podpořeny i orientací v mravních a etických nárocích cizích národů. Měli tedy široký rozsah vědomostí a zkušeností. U autora není jisté, zdali byl přímo kněžským znalcem Písma, protože pro to není v textu přímá opora, ba dokonce v celé knize Sírachovec kněžský a kultický prvek ustupuje před osobní zbožností a moudrostí. V Sírachovcově spisu chybí přímá exegeze Pentateuchu. Podle tehdejšího zvyku, vycházejícího již z helénského vlivu, mohl mít postavení jakéhosi tutora mladých mužů.¹⁴

Zákona. Díl III. Ze starozákonních knih žalmů a mudrosloví. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1955. s. 896

9 Srov. *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou.* Přeložil František X. HALAS, přeložil Dagmar HALASOVÁ. Praha: Krystal OP, 2010. ISBN 978-80-7195-289-3. s. 1181.

10 Srov. FLOSSMANN, Karel. *Moudrost ve Starém zákoně.* Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1989, s. 189.

11 Srov. *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad.* 15. (6. opravené) vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2008. s. 1299

12 Srov. KAISER, Otto. *Odkaz alexandrijských Židů: úvod do deuterokanonických knih Starého zákona.* Praha: Vyšehrad, 2006. Teologie (Vyšehrad).

13 Srov. *Bible česká: Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům Svazek II.* Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákladem "Dědictví sv. Jana Nepomuckého. Tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921. s. 683.

14 Srov. KAISER, Otto. *Odkaz alexandrijských Židů: úvod do deuterokanonických knih Starého zákona.* Praha: Vyšehrad, 2006. Teologie (Vyšehrad). ISBN 80-7021-592-5.s.130.

V úvodu Sírachovce je zmínka o autorovi jako o následovníku Šalomounově (doba vládnutí 973-933 př. n. l.¹⁵) a informace, že nebyl nijak ochuzen v šíři a hloubce moudrosti v porovnání s tímto izraelským panovníkem.¹⁶ I když zde si dovolím určitou polemiku ohledně rozumnosti a celkové moudrosti krále Šalomouna, který oproti svému otci Davidovi nevedl hospodářství a celkovou náboženskou politiku zcela šťastně, alespoň ne po celou dobu svého panování. I v knize Sírachově je Šalomounovo pozdější počínání kvalifikováno jako odpadnutí a odchýlení se od Hospodina, což zapříčinilo odklon celého izrealského národa (Sir 47,25). Ve shromažďování mudrosloví je autor Sírachovec i král Šalamoun zajedno. Sám autor se v Sir 24,37 přirovnává k zvěstovateli Božího slova, neboť podobně jako prorokům i jemu vkládá Hospodin do úst svá slova, aby je předával budoucím pokolením.¹⁷

V samotné předmluvě, která je předsunuta obsahu knihy, hovoří překladatel o sobě. Jedná se o autora vnuka (autor Sírachovce je nazýván překladatelovým dědem – *páppos mú*¹⁸), taktéž Ješuu, který jak je napsáno také v kap.1.2., přišel do Egypta do diaspory Židů. Zde se mu dostalo rodinného pokladu v podobě sbírky přísloví, modliteb, doxologií i dějin zásadních mužů židovské komunity a to v původním hebrejském znění. Pro lepší srozumitelnost pojal Ješua-překladatel potřebu tuto sbírku přeložit do řečtiny. Hnala ho touha a snad i potřeba tamním alexandrijským Židům pomoci nezapomenout na své předky a izraelskou víru, moudrost a především na hojnost Hospodinova milosrdenství, které svému národu kdy poskytl.¹⁹

1.2. Doba vzniku a překladu

Sírachovec byl autorem napsán hebrejsky, nejspíše v Jeruzalémě 2. stol. př. Kr.²⁰ Přesněji by šla doba sepsání identifikovat mezi lety 190-180 př. n. l. a to vnitřním argumentem knihy, kam je autorem včleněna modlitba velekněze Šimona, v níž nalezneme mnoho osobních pamětí (Sir 50,1-21). Jde přesněji o velekněze Šimona II., který zemřel

15 Srov. NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. 2. vyd. Praha: Kalich, 1956. s. 1059

16 Srov. KOVÁŘ, František. *Malá bible: výbor hlavních míst z knih Písma svatého Starého i Nového Zákona. Díl III. Ze starozákonních knih žalmů a mudrosloví*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1955. s. 898.

17 Srov. tamtéž.

18 Srov. FLOSSMANN, Karel, Martin DYRYNK a Vlasta DYRYNKOVÁ. *Moudrost ve Starém zákoně*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1989, s. 189.

19 Srov. CHRÁSKA, Pavel Josef, ed. *Bible Kralická: podle původního vydání kralického z let 1579-1593*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1954. s.166.

20 Srov. *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad*. 15. (6. opravené) vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2008. s. 1299.

teprve po roce 200 př. n. l.²¹ K určitějšímu datování pomůže také informace o Ben Sírachově nevědomosti ohledně sesazení syna velekněze Šimona II a jeho nástupce Oniase III, k němuž došlo roku 175 př. n. l. Autor ještě nereflektuje helenizační pokusy nového velekněze Jásona. Avšak obsah knihy již odráží ohrožení židovské víry helénismem. Zde se tedy utrzuje předpokládaná doba literární činnosti Ben Síracha do období mezi roky 190 – 180 př. n.l.

Hebrejské znění textu znal i svatý Jeroným a v mnohých citacích byla zaznamenána pery rabínů. Původní hebrejský text se v 11. stol n. l. ztratil, avšak ve 20. století byl opět částečně v rozsahu několika jeho zlomků v Egyptě nalezen (nález v r. 1896 ve formě zlomků v několika rukopisech v geníze káhirské synagógy, dále menší zlomky nalezeny v kumránské jeskyni, 1964 nález dlouhého textu v Masadě²²). Nyní jsou tedy k dispozici asi tři pětiny původního textu.²³

Překlad byl pořízen autorovým vnukem do řečtiny v Egyptě, kam překladatel přišel v 38. roce vlády Euergeta v překladu Dobrodince. Toto přízvisko nesli dva vládci Ptolemaios III. a Ptolemaios VII. Ovšem první z nich vládl pouhých 25 let²⁴, tedy lze s jistotou říci, že vnuk Ben Síracha žil a tvořil za vlády Ptolemaia VII. Euergeta, tj. v roce 132 př. n. l.²⁵ Dle nálezů zlomků textu popsanych v předešlém odstavci bylo na základě různých textových variant zřejmé, že kniha již velmi brzy po svém vzniku kolovala v několika překladatelských recenzích.²⁶

O literárních pramenech, ze kterých autor knihy těžil, lze vycházet z informací shodných s prameny ke knize Přísloví. Jako prvotní pramen mudrosloví lze jistě uvést ústní tradici izraelského lidu, kdy tradovaná přísloví byla časem učiteli zákona lehce modifikována, poeticky upravována či přidávána k nim zcela nová, dle osobní zkušenosti nebo na základě modlitebních vjemů vycházejících z mojžíšského zákonodárství. Tedy výpověď zůstala původní, ale forma byla nová.²⁷ Velmi často se také využívaly

21 Srov. *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. Přeložil František X. HALAS, přeložil Dagmar HALASOVÁ. Praha: Krystal OP, 2010. ISBN 978-80-7195-289-3. s. 1181.

22 Srov. *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. Přeložil František X. HALAS, přeložil Dagmar HALASOVÁ. Praha: Krystal OP, 2010. ISBN 978-80-7195-289-3. s. 1181.

23 Srov. KOVÁŘ, František. *Malá bible: výbor hlavních míst z knih Písma svatého Starého i Nového Zákona. Díl III. Ze starozákonních knih žalmů a mudrosloví*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1955. s. 898

24 Srov. KAISER, Otto. *Odkaz alexandrijských Židů: úvod do deuterokanonických knih Starého zákona*. Praha: Vyšehrad, 2006. Teologie (Vyšehrad). ISBN 80-7021-592-5.s.130.

25 Srov. *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad*. 15. (6. opravené) vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2008. s. 1300.

26 Srov. *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. Přeložil František X. HALAS, přeložil Dagmar HALASOVÁ. Praha: Krystal OP, 2010. ISBN 978-80-7195-289-3. s. 1181.

27 Srov. *Bible česká: Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům*.

mudroslovné prameny neizraelského původu. Dokazuje to chvála moudrosti Edomců, východních národů či Egyptanů (srov. Iz 9,11, Jer 49,7; Bar 3,23). Vedle apologických přísloví proto lze najít v takovýchto mudroslovných sbírkách také rčení, která osvětlují a tvarují u čtenářů jejich praktický život a chování v obecné společnosti. „*Moudrost nejeví se v Písmě býti výhradně israelský, ale společenský mezinárodní, majetek.*“²⁸

Jako pramen lze identifikovat i prolínající se helénistickou filosofií a kulturu. Např. „*Neprohlašuj nikoho za blaženého, dokud nevydechne naposled*“ (11,28) má svou paralelu u Hérodota, Sófokla, Krále Oidipa či u Euripida. Autor čerpá i z Platóna či při chvále Hospodina a jeho prozřetelnosti (39,12n) využívá stoického myšlení a jeho prvků.²⁹

1.3. Začlenění do kánonu

Kniha Sírachovec (stejně tak jako další mudroslovná kniha Moudrosti) je knihou deuterokanonickou, tedy knihou, která je součástí kánonu v římsko-katolické a pravoslavné církvi, ale nikoli v církvích protestantských (které se řídí Tanachem). V církvi luterské a reformované jsou nazvány tyto texty apokryfy, které ztratily svůj kanonický význam pro dané církevní učení a zvěstování. Maximálně sloužily soukromému vzdělávání a jako doplňková četba. Jak je hodnotil Martin Luther - Apokryfy to jsou knihy, které nelze s knihami v Písmu srovnávat, ale přece jsou užitečné a určené k četbě.³⁰

Jeruzalémská židovská obec nepřijala tuto knihu jako kanonickou. Důvodem byla pozdější doba vzniku a známá identita autora³¹. Patrně vadila i přesprávná osobní iniciativa autora. Byla zde umírněna teze o Boží inspiraci³². Kniha tedy zřejmě nespĺňovala kritéria pro přijetí do hebrejského kánonu. Avšak byla čtena v synagogách jako kniha posvátná, což podporuje doklad o jejím významu. Svou nezaměnitelnou úlohu plnila také k obraně židovské věrouky před tlakem helénismu, který byl v dané době okolo roku vzniku knihy vyvíjen na obyvatele Egypta až násilně.³³

Svazek II. Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákladem "Dědictví sv. Jana Nepomuckého. Tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921. s. 427.

28 Tamtéž. s.428.

29 Srov. KAISER, Otto. *Odkaz alexandrijských Židů: úvod do deuterokanonických knih Starého zákona.* Praha: Vyšehrad, 2006. Teologie (Vyšehrad). ISBN 80-7021-592-5.s.136.

30 Srov. KAISER, Otto. *Odkaz alexandrijských Židů: úvod do deuterokanonických knih Starého zákona.* Praha: Vyšehrad, 2006. Teologie (Vyšehrad). ISBN 80-7021-592-5.s.18.

31 Srov. KOVÁŘ, František. *Malá bible: výbor hlavních míst z knih Písma svatého Starého i Nového Zákona. Díl III. Ze starozákonních knih žalmů a mudrosloví.* Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1955. s. 898.

32 Srov. BIČ, Miloš. *Výklady ke Starému Zákonu. 5, Knihy deuterokanonické (nekanonické, apokryfní).* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 120.

33 Srov. *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou.* Přeložil František X. HALAS, přeložil Dagmar HALASOVÁ. Praha: Krystal OP, 2010. ISBN 978-80-7195-289-3. s. 1181.

Ačkoliv kniha Sírachovec není v hebrejském kánonu SZ, její řecký překlad se těšil velké oblibě v diaspoře, tzn. v kánonu diasporní židovské komunity, i u pozdější křesťanské komunity. Velké oblibě se těšila kniha u církevních otců: mnohokrát ji citoval Klement Alexandrijský, Órigenes jí považoval za kanonickou a oblibu si našla i u sv. Augustina.³⁴ Ještě před ustálením hebrejského kánonu předpokládá Sírachovec pozdější rozčlenění tohoto kánonu. V předmluvě a v 39,1 lze rozpoznat nástin členění Tanachu na Zákon, Proroky a Spisy.³⁵ Zde se tedy jedná o nejstarší svědectví o trojím dělení Tanachu.³⁶

Kniha Sírachovec je posledním kanonickým svědkem židovské moudrosti u Jeruzalémského židovstva. Její obsah lemuje zřejmá hluboká a zbožná moudrost židovských učenců zvaných chasidim (zbožní), kteří po útlaku zvenčí všemožné bránili tuto moudrost a naučení. A díky jejich odvaze a poslušnosti vůči Bohu mohla zůstat zachována jako hodnotný věroučný základ, ze kterého vycházely mimo jiné i některé motivy v kázáních Ježíše Krista.³⁷

1.4. Struktura knihy

Rozsáhlá látka knihy je rozčleněna do několika úseků. Samotný obsah Sírachovce předjímá předmluva překladatele, který čtenáře informuje o autorovi textu, době vzniku, o překladu i o urputné snaze co nejlépe a nejdůstojněji pořídit překlad z původního hebrejského jazyka do jazyka řeckého.

Dále je možné jednodušeji členit Sírachovce dle hlavních nadpisů (ČEP), pod kterými je sdruženo mnoho rozličných perikop dohromady (v závorkách jsou uvedeny specifické části daného oddílu, které jsou charakteristikou odlišné od mudrosloví):

- 1) Tajemství Moudrosti (1,1-16,23)
- 2) Moudrost při stvoření (16,24-23,27).
 - Součástí je Stvořitelický hymnus (16,24 – 23,27)
- 3) Chvála Moudrosti – (24,1 – 32,13).
 - Součástí je Charakteristika moudrosti (24,1-22)

34 SEDLÁČEK, Jaroslav. *Úvod do knih Starého zákona*. V Praze: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba, 1904, s. 356.

35 Srov. *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad*. 15. (6. opravené) vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2008. s. 1300.

36 Srov. KOVÁŘ, František. *Malá bible: výbor hlavních míst z knih Písma svatého Starého i Nového Zákona. Díl III. Ze starozákonních knih žalmů a mudrosloví*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1955. s. 898.

37 Srov. *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. Přeložil František X. HALAS, přeložil Dagmar HALASOVÁ. Praha: Krystal OP, 2010. ISBN 978-80-7195-289-3. s. 1182.

- 4) Bázeň Boží (32,14 – 42,14). Obsahuje Modlitbu za Izrael (36,1-17)
- 5) Nesrovnatelnost Moudrosti (42,15–50,29)
 - Chvalozpěv o Boží svrchovanosti nad stvořením (42,15 – 43,33)
 - Chvála Otců (44,1-50,29)
 - Uzavření knihy – dobrořečení (50,22-29)
- 6) Přídavky (51,1 – 30): Modlitba (51,1-12) + chvalozpěv;
 - Báseň o hledání moudrosti – osobní výpověď autora (51,13-30)

Lehce odlišný způsob dělení poskytuje například náhled Bible České, který se v podstatě shoduje, byť s lehce odlišnou formou názvů, s dělením O. Kaisera³⁸ :

Díl I. - mudroslovný:

- 1) Kde je moudrost a kudy se k ní jde (1,1-40)
- 2) Ovoce moudrosti (4,12-22)
- 3) Usiluj opravdově o moudrost (6,18-37)
- 4) Jak výhodné je usilovat o moudrost (14,22-15,10)
- 5) Užitek moudrosti (20,29-33)
- 6) Chvála moudrosti (24,1-47)
- 7) Hledejte moudrost v této knize (32,18 -33,19)
- 8) Jaký má a nemá být učitel zákona (38,25-39ab;38,39cd-39,15)
- 9) Moudrost je dobré používat pro blaho ostatních (41,17n)

Mezi těmito úvahami o moudrosti je včleněno dalších 58 menších sbírek přísloví.

Díl II. - Chvalozpěvný obsahuje dva chvalozpěvy (žalmy):

- 1) Chvalozpěv vyznávající ze stvoření světa (42,15-43,37)
- 2) Chvalozpěv vystupující ze života starozákonních světců (44,1-50,28)

Díl III - Dodatek obsahuje píseň díky za vysvobození z nebezpečí (51,1-17) a abecední báseň doporučující snahu o nalezení moudrosti (51,18-38)³⁹

Otto Kaiser si všímá vnitřní i vnější struktury knihy. První mudroslovnou část dělí vnitřně na dva větší celky (1-23 a 24-43), kdy identifikuje střed, který je přemostěním

38 Srov. KAISER, Otto. *Odkaz alexandrijských Židů: úvod do deuterokanonických knih Starého zákona*. Praha: Vyšehrad, 2006. Teologie (Vyšehrad). ISBN 80-7021-592-5.s.132.

39 Srov. *Bible česká: Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům. Svazek II*. Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákladem "Dědictví sv. Jana Nepomuckého. Tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921. s. 680-1.

mezi těmito dvěma oblastmi a to „Chvála moudrosti“(kap. 24). Z celkového pohledu vymezuje začátek Sírachovce (1,1-10) a modlitbu Ben Síry (51,1-12) jako rámeček celé knihy. Modlitba Ben Síry je dle výzkumů přidána až sekundárně.⁴⁰

2. Věroučné a etické akcenty

V nepřehledném množství doporučení, předávané moudrosti napříč generacemi, společenské náboženské zkušenosti, rčeními, příslovími, mudroslovími, modlitbami a chvalozpěvy není lehké se orientovat. V této práci se pokusíme pochopit základní zvěst, kterou nám tato kniha přináší.

Dřívější odbornou analýzou jednotlivých veršů a srovnáváním s jinými knihami SZ bylo zjištěno, že Sírachovec obsahuje 367 rčení vzatých z Žaltáře, knih Kazatel, Daniel a dalších knih prorockých i dějinných.⁴¹

Dějinné historicko–kritické pohledy nás mohou navést k důležitosti zvěstovaného mudrosloví a v první řadě k apologii židovské víry proti neustále zvyšujícímu se vlivu helenistického smýšlení doby 2. stol. př. Kr. v oblasti Alexandrie.

Autor zmiňuje v naučení o pokušení odklonu od víry otců (2,1), hrozí těmto odpadlíkům (41,11), odkrývá hrozbu intimně se sblížovat s cizinci (41,23n), stěžuje si, že mnoho Židů je nerozhodných (2,14n), zákon nedodržujících (2,18). V této nelehké době, kdy v diaspoře byla na tamních židech vynucovaná náklonnost k helenismu. Sírachovec sklání hlavu v povzdychnutí si v daných útrapách (na mnoha místech, např. 2,2.4n; 2,22n; 35,18-36,19;aj.). Poukazuje na to, jak tyto útrapy snášet: s trpělivostí (2,16n), s důvěrou v Boha (2,6-12). V jednotlivých verších daných přísloví hovoří i o utiskovateli, králi (35,23), pohanech (35,22), bezbožných, kteří se domáhají stejných poct, které ale náleží pouze Bohu (36,5.13). Tento krátký náčrt možné osy čili rámce jednoho z důvodů sepsání mudrosloví nám může usnadnit pochopení knihy v jejím pojetí z hlediska dějinného.⁴²

Také výchova nové generace, která měla přenášet a stále nechávat žít normy izraelského chování takové, aby se potkávaly s Božím přijetím, je jedním z nejdůležitějších důrazů této sbírky. Proto jsou mnohé z perikop uvozeny oslovením: Synu, ev. Děti, slyšte..

40 Srov. KAISER, Otto. *Odkaz alexandrijských Židů: úvod do deuterokanonických knih Starého zákona*. Praha: Vyšehrad, 2006. Teologie (Vyšehrad). ISBN 80-7021-592-5.s.132.

41 Srov. *Bible česká: Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům. Svazek II*. Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákladem "Dědictví sv. Jana Nepomuckého. Tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921. s. 683.

42 Srov. *Bible česká: Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům. Svazek II*. Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákladem "Dědictví sv. Jana Nepomuckého. Tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921. s. 684.

(16,24; 18,15;21,1;23,7;38,16;40,28; aj.) Tedy cílené míření příjemcům slov moudrosti od řečníka, tedy učitele moudrosti či od otce rodu, který tuto moudrost předává nové, mladé generaci. I v tomto lze spatřovat souvztažnost s knihou Přísloví, kde se před samotnou sbírkou přísloví (Př 10-19) nachází úsek sdělení adresovaný synovi, resp. synům (Př 1-9). Tedy konkrétním osobám. Forma nároků vyslovených na bohobojný život je zformována také ve druhé osobě budoucího času neboli imperativu. Je to příkázání, které předpokládá, že moudrý člověk, který chce patřit do Boží pozemské obce, bude a má takto konat.

Člověk moderní může být vnitřně obohacen, jestliže text k němu dokáže promluvit i aktuálně, v přítomné době. Tehdy si současný člověk může vzít z tohoto textu něco osobního, rozvíjícího jeho chápání zkvalitnění života, chování, osobní víry, úcty k Bohu, aj. K tomu, aby se tak mohlo dít, nám může dopomoci analýza nejdůležitějších motivů, které se díky četnosti a jejich opakování dostanou do popředí témat v této knize. Výběr témat je nejčastěji autorem rozepisován a jejich zpřístupněním nám pomůže pochopit rámcovou zvěst knihy Sírachovec v aktualizaci, tedy v pochopení smyslu těchto naučení s přihlédnutím k soudobému životu.

2.1. Metoda výběru nejdůležitějších motivů

Pro snazší orientaci v knize a pro uvedení nejdůležitějších důrazů do popředí bylo použito měřítko frekvence, tedy jejich nejvyšší četnosti. Vznikla tak podmnožina tématických okruhů, pod které je možno shromáždit většinu jednotlivých perikop. Perikopy Sírachovce budou zařazeny do jednotlivých témat podle svého nejširšího obsahu k danému tématu. Identifikovala jsem několik oblastí: Boží vůle a Boží bázeň (13 perikop), poctivé smýšlení (12 perikop), moudrost (11 perikop), rodinné vazby a přátelství (11 perikop), křivdy a nedorozumění (10 perikop), majetkové záležitosti a sociální zabezpečení (9 perikop), zdraví (4 perikopy), společenské chování (3 perikopy), smrt a hřích (2 perikopy), sny a věštby (2 perikopy).

Samozřejmě výše zmíněná četnost daných témat není jednoznačná, protože se uvnitř perikopy často prolíná několik témat, teze se střídají, odbíhají od původního tématu a na konci perikopy se například k tématu vrací, tedy téma může perikopu rámovat, ale střed perikopy nemusí být shodný s rámcem. Cirkuluje mnohdy i více témat u jedné formy. Pro stanovení nejdůležitějších důrazů v Sírachovci a vzhledem k možnému rozsahu této práce pokládám určení četnosti motivů za dostačující.

Jednotlivá témata řadím za sebou podle četnosti jejich výskytu u Sírachovce:

1) Boží vůle – charakteristika, činy, bázeň před Bohem, cesta k Bohu –
*„Bázeň před Hospodinem je počátek moudrosti. Věrným byla darována již v matčině lůně.
Bázeň před Hospodinem je naplněním moudrosti, ona opájí lidi svými plody.“* (1,14.16)

2) Moudrost, charakteristika moudrosti a cesty k ní – tvoří hlavní linii knihy
Sírachovec (viz např. názvy knihy v kap. 1). Všechny další důrazy jsou již jednotlivými
směrovkami, které nás mohou a mají přivést k moudrosti, kterou Hospodin obdarovává
stvoření. *„Dychtíš-li po moudrosti, zachovávej přikázání, a Hospodin tě jí obdaří.“* (1,26).

3) Poctivé jednání – nejobakovanější a nejobsáhlejší etické a profánní téma.
Dotýká se chování, jež je Sírachovcem identifikováno jako žádoucí, chtěné u Boha, tedy
dobré pro člověka.

4) Rodinné vazby a přátelství – tento z prvního pohledu praktický důraz je
hluboko spjatý s důrazem náboženským. Skrze vztahové projevy proklamujeme svůj vztah
k Bohu. Sírachovec uvádí poučení jak se správně chovat v mezilidských vztazích.

3. Boží vůle, bázeň před Hospodinem

Nejdůležitějším akcentem této knihy je Boží vůle. Bez prvotního počínu hybatele by nebylo ničeho. Bůh je stvořitelem všeho, on vše ovlivňuje. Kde končí Boží tvoření, tam nastává Boží péče, jeho prozřetelnost (42,19-24).⁴³ Boží vůle vyjadřuje, že má určité záměry, cíle, koncepci.

V důsledku této akce z ní vychází absolutně vše, co je okolo nás. Včetně našeho chování, které bylo posvěceno milostivým darem Hospodina. Boží dary jsou projevy jeho vůle. Bůh nám předkládá skrze mnoho svých povolanych jakási vodítka, která nám mohou pomoci lépe poznat a snáze uvidět jeho cesty. Chodit po Božích cestách znamená žít podle jeho vůle. Pro život v souladu s Boží vůlí musí být člověk Bohem připraven a uzpůsoben. Neodmyslitelná součást života podle Boží vůle je bázeň před Hospodinem. Jen ten, kdo se bojí Hospodina může chodit po Božích cestách. Proto je v Sírachovci téma Boží vůle a s ním nutně z lidské optiky spjatá i bázeň před Bohem tématem hlavním. Pak člověk dochází k poznání Moudrosti (viz kap. 4). Na jiných místech je Moudrost naopak kořenem bázně Boží. Boží vůle, jeho cesty a bázeň před Bohem, to je hlavní ukazatel, směr i cíl veškerého lidského snažení o takový život, který ob stojí před Božím hodnocením. Tedy jedná se o počátek i dovršení. Je to forma i obsah.

Níže popsaná postava Moudrosti i moudrost jako vlastnost, zákony Pentateuchu s včleněním dalších přísloví a mudrosloví, používané k výchovným či pedagogickým účelům, se začínají ostatně jako vše v Bohu. Sírachovec se toho neleká a prohlašuje Boha za původ veškeré moudrosti a Pentateuch označuje za souhrn či soubor Boží moudrosti a její nevyčerpatelný zdroj, jehož respektování a dodržování vedlo Izrael k bázni před Bohem. Tato vnitřní duchovní cesta musela být lemována pravidly rozumnosti, zkušenostmi, které jsou zakotvené v lidském stvoření, které plně závisí na Stvořiteli. Sírachovec také použil stoických pohledů na Božskou prozřetelnost neboli providenci a krásu a smysluplnost celistvosti, kdy je každá jeho sebemenší část nutnou součástí, tak aby byla podpořena integrální víra v Boží dokonalost a bázeň před tajemstvím boží moudrosti a směřování jeho vůle.⁴⁴

Bázeň Boží je predikcí k tomu, aby byly brány Boží požadavky na život v pravdě a spravedlnosti vážně. Protože není-li cítěna pokora vůči Bohu, podřízenost Pánu a

43 SEDLÁČEK, Jaroslav. *Úvod do knih Starého zákona*. V Praze: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba, 1904, s.355.

44 Srov. KAISER, Otto. *Odkaz alexandrijských Židů: úvod do deuterokanonických knih Starého zákona*. Praha: Vyšehrad, 2006. Teologie (Vyšehrad). ISBN 80-7021-592-5.s. 19-20.

není-li Bůh vnímán jako nejvyšší autorita, které nejsou lidé ze své podstaty plně hodni, nelze poté jeho nároky zcela vnímat a přijímat je s plnou vážností a zásadností pro osobním život. Nejedná se o strach, tedy vnímání autority vynuceně, ale bázní Boží lze nazvat plnou oddanost vůli Hospodina, který má nad námi veškerou moc.

Ačkoliv cokoli, co převyšuje lidské chápání, poznání či rozsah lidského rozumu, budí v lidech strach, tedy obavu z neznámého či nepoznaného, bázeň vůči Hospodinu má podstatu jinde než jen v pudovém sebezáchovném jednání. V Tanachu existují jistě místa, kdy v pozorovatelných těchto projevu zpravidla Boží přítomnosti či jeho hněvu (bouře, oheň, kosmická zjevení) je vzbouzen pravý strach – tremendum. Ovšem existuje i Bázeň před Hospodinem, která se projevuje v klanění, v pokoře jako reakci na Boží interakci (Sd 6,22n či v Iz 6,51). Oba tyto projevy bázně před Bohem mají člověka vést k hlubšímu uvědomění si své nicotnosti, ubohosti a individuální víry a vztahu ke Stvořiteli.⁴⁵

Pro upevnění si vlastní víry je jistě pro každého člověka důležité, zdali je na naše životy vyslovenou pokorou a poslušností, Bohem reagováno. Hospodin se člověku nezjevuje proto, aby lidské pokolení děsil a dělal si z nich své podrobené, ale naopak. Vyzývá člověka, aby se nebál a věřil, důvěřoval v Boha. Nebál se svěřit mu své cesty, své dny, svůj život (srov. Sd 6,23; Dan 10,12, Gn 15,1;44,2).⁴⁶

Bázeň Boží lze vystihnout také jako odevzdání se, vložení svých životů do rukou Božích, nechat Boží prozřetelnost konat a vést naše myšlenky v našich osudech, byť zprvu ne všechny pokroky na cestách za Hospodinem nepřináší rychlá vítězství, ale spíše vypadat jako životní prohry. Ale i tato akceptace daných skutečností je projevem bázně před Hospodinem. A právě zde lze najít podstatu pojmu bázeň Boží. Toto odevzdání se Bohu s vlastní skloněnou hlavou je způsob, jakým vyrůstá pravá a hluboká víra, která je zdrojem neochvějné jistoty. „*Opravdová víra, pevně zakotvená v důvěře v Boha, oprošťuje srdce od všeho strachu.*“⁴⁷

3.1. Charakteristika Boha

Jak bylo zmíněno v předchozí kapitole, působení Boha je jediným prvkem, hnacím motorem všech procesů na tomto světě, ne-li v celém vesmíru. Samotný Bůh je tou

45 Srov. DUPLACY, Jean. *Slovník biblické teologie. Přel. Petr Kolář.* Řím: Velehrad - Křesťanská akademie, 1991, s.20.

46 Srov. Tamtéž. s.20-21

47 DUPLACY, Jean. *Slovník biblické teologie. Přel. Petr Kolář.* Řím: Velehrad - Křesťanská akademie, 1991, s.21.

silou. Autor Sírachovce se charakteristiky Boha dotýká mnohokrát. Rámcový popis Božích vlastností můžeme nalézt rozsetý po celém mudroslovném obsahu knihy.

Bůh je nepochopitelný a milosrdný (18,1-14) – *Ten, který je věčně živý, stvořil všechno. Jediný Hospodin bude shledán spravedlivým* (v rukopisech: *Není jiného mimo něj. On řídí svět pohybem ruky, všechno poslouchá jeho vůli; neboť je král všech věcí a svou mocí odděluje věci posvátné od světských.*⁴⁸). *Nikoho nezmocnil, aby objasňoval jeho skutky, kdo tedy prozkoumá jeho veliké činy? Kdo změří sílu jeho velebnosti, kdo je schopen plně pochopit jeho slitovnost? Nelze ubrat, nelze přidat, nelze prozkoumat podivuhodné skutky Hospodinovy. ... Proto Hospodin jednal s lidmi shovívavě a vylil na ně své slitování. Viděl a shledal, že jejich konec je neblahý, proto znásobil své smírčí dílo. Člověk se slitovává nad svým bližním, ale Hospodin má slitování se všemi tvory: kárá, vychovává i poučuje a přivádí je k sobě zpět jako pastýř své stádo. Slitovává se nad těmi, kdo se podřizují jeho kázni, kdo jsou připraveni poslouchat jeho ustanovení.*

Sírachovec ve svém vyznání podal výčet několika charakteristik Boha, snad těch nejpřednějších posuzováno lidskou optikou. Prvně ho označuje za toho, který je věčně živý, tedy nemá počátek ani konec. Je stvořitelem všeho (viz níže v textu; kap. Boží působení). Je pouze na jeho vůli, co se bude dít. Sám určuje kvalitu daných věcí či bytostí. Utváří jejich charakteristiku. Nepovolal žádného z lidí, aby kdy mohl popravdě objasňovat jeho skutky a odhalovat Boží tajemství. Na kom to tedy náleží? Kdo z lidí je vůbec schopen se Boží velikostí zabývat a alespoň zlomkem jí vystihnout? Nikdo, protože to není v lidských možnostech.

V 18, 11-14 se hovoří o zaopatření lidstva také milosrdenstvím, které je v poměru k Hospodinovi a jeho věčného života jen zlomek z úseku – kapka z moře, zrnko písku. Zaopatření se týká trpělivosti vůči lidem a rozlévání Boží lásky. V posledním verši je komparace slitovávání se člověka a Hospodina. Člověk se slitovává, cítí soucit ke svým bližním, tedy k lidem, se kterými sympatizuje. Oproti tomu Hospodin je slitovný ke všem z lidského pokolení. Tato představa vylévání milosrdenství na všechny lidi je v Tanachu ojedinělá (pouze u Ž 145,9 a Jon 4,11).

Pojem milosrdný je v různých překladech shodný s pojmem slitovný. Boží srdce je milostiplné a tedy účastno na životech nás všech. Prokazuje lítost s lidmi, kteří potřebují pomoc druhého či zásah shůry. Tedy jejich životy mají jakési trhliny různých podob. Samá lidská ubohost je pro Hospodina důvodem k projevu jeho milosrdenství

⁴⁸ Srov. *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. Přeložil František X. HALAS, přeložil Dagmar HALASOVÁ. Praha: Krystal OP, 2010. s.1210

(srov. Ž 103,13-18)⁴⁹

Milosrdenství od Boha je projevem jeho otcovské péče o svůj vyvolený lid – Izrael. Čímž nemusí být myšlen pouze daný národ, ale Izraelem může být nazýváno veškeré společenství věřící ve stvořitele Hospodina. Milosrdenství, tedy péče z lásky zahrnuje odpuštění hříchů, seslání požehnání a umocnění víry v Boha.⁵⁰

Toto slitovné chování v dané perikopě je charakterizováno třemi slovesy: kárá, trestá, poučuje, což ve své podstatě shodné označení pro výchovu. Kárá a trestá ne proto, že by lid přestoupil jeho Zákony, ale proto, aby těmito tresty zmocnil lidi k vidění jejich pochybení a dal jim tak možnost k nápravě. Pozdní judaismus se snažil ospravedlnit Boží tresty vůči pokolení, které nešlo Božími cestami. Výsledek bylo nahlížení na tresty ne jako na Hospodinovu „odměnu“ za nesprávné chování, ale jako výchovný motiv a prostředek.⁵¹ Pozdní židovství pochopilo, že „*Bůh vychovává svůj lid neštěstími, ale zároveň jej neopouští.*“ Toto Hospodinovo výchovné jednání má ukázat člověku také sociální empatii nejen k jeho nejbližším, ale ke všem. A zároveň jim připomíná, že Hospodinovo milosrdenství pozná ten, kdo se podřídí tomuto výchovnému prostředku a přijme kázně k Hospodinovi za sobě vlastní.⁵²

Hospodin nečinně nepřihlíží neštěstí těch, kteří jsou věrní smlouvě s Hospodinem (Gn 9,8-17) a který se na smlouvu s nimi rozpomíná (Ex 6,5). Tyto dvě strany dané smlouvy spojuje vzájemná láska, která je ze strany Boží především milosrdná. Otázkou zůstává, jak se projevuje Boží milosrdenství při lidském nedobrému chování, které je klasifikováno jako hřích. I v této skutečnosti má poslední slovo milosrdenství, které pochází od Boha, za podmínky, že hříšný není zatrvzelý, tedy netrvá na svém postoji. Za této podmínky trest, který ho postihne, probudí Boží slitovnost, která chce hříšníka zachránit a vysvobodit. Takto se dostává i člověku uprostřed bídy a ponížení Božího milosrdenství a slitování (srov. 11,13; 2,11)⁵³

Bůh od člověka vyžaduje naprostou poslušnost a zachování Božích zákonů.⁵⁴

49 Srov. BOGNER, Václav. *Starý zákon: knihy rozjímavé. 3, Sirachovec, Kniha moudrosti*. Praha: Česká katolická charita, 1976, 178 s.

50 Srov. GREEN, Joel B., Jacqueline E. LAPSLEY, Rebekah MILES a Allen VERHEY. *Dictionary of scripture and ethics*. Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 2011, xix, 889 s. ; 26 cm. ISBN 978-0-8010-3406-0. s. 341.

51 Srov. *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. Přeložil František X. HALAS, přeložil Dagmar HALASOVÁ. Praha: Krystal OP, 2010. s. 1211.

52 Srov. BIČ, Miloš. *Výklady ke Starému Zákonu. 5, Knihy deuterokanonické (nekanonické, apokryfní)*. s.145.

53 Srov. DUPLACY, Jean. *Slovník biblické teologie. Přel. Petr Kolář*. Řím: Velehrad - Křesťanská akademie, 1991, s.223.

54 Srov. BIČ, Miloš. *Výklady ke Starému Zákonu. 5, Knihy deuterokanonické (nekanonické, apokryfní)*.

„Dychtiš-li po moudrosti, zachovávej příkázání, a Hospodin tě jí obdaří.“ (1,26, srov. 6,37) Podle 1,26 Bůh člověka, který dychtí či prahne, tedy opravdově touží po moudrosti, zahrne moudrostí, dá mu jí jako dar – obdaří, tuto touhu uspokojí (6,37). V témže verši můžeme poznat další charakteristiku: Hospodin je posilujícím pro své věrné, posiluje „rozum“ či „srdce“⁵⁵. Je zvláštní, že každý překlad používá rozdílných předmětů, které budou posíleny. Přijetí moudrosti nevychází pouze z rozumové složky člověka, nýbrž touha po moudrosti, která je darem od Boha pramení z touhy rozumu i srdce (viz kap. 4)- Proto posiluje Hospodin obojí dvojí, jedno neméně důležité než druhé.

Hospodin je původ všeho a povyšuje ponižené (11,12-17): „*Někdo byl váhavý, potřeboval pomoc, chyběla mu síla, chudoby měl nadbytek, ale Hospodin na něj pohlédl dobrotivým okem. Pozvedl ho z jeho ponižení, vyvýšil jeho hlavu, takže mnozí nad ním užasli. Dobro i zlo, život i smrt, chudoba i bohatství, to vše je od Hospodina. Dar Hospodinův setrvá při zbožných a jeho přízeň bude přinášet zdar na věky. (V rukopisech přidáno: Moudrost, rozvaha a znalost Zákona pocházejí od Hospodina. I láska a cesty dobrých skutků jsou od něho. Bloudění a temnota byly stvořeny pro hříšníky, kdo se chvástají zlem, ve zlu zestárnou.) Dar Hospodinův setrvá při zbožných a jeho přízeň bude přinášet zdar na věky.*“

Tato perikopa je součástí oddílu Spoléhání se na člověka a na Boha. V první části oddílu (11,1-9) jsou nároky kladené na člověka. Sírachovec poukazuje na chtěné jednání člověka v nejvyšší míře pokorné, tak, aby se nepovyšoval, ale byl ve své přirozenosti nejmenší z nejmenších. Takoví lidé, „ponížení“, jsou moudrostí vyzdvižení. Nemusí mít vlivné přátele, nemusí být bohatí, aby znamenali ve společnosti mnoho a měli významné postavení. Hospodin je skrze dar své moudrosti vyzdvihne a jejich společenský status bude kvalitní, osvědčený Boží vůlí. „*Mnoho ponížených usedlo na trůn*“ (hebrejské znění 11,5)⁵⁶. Autor ilustruje tento nárok v podobě parabely se včelou, hmyzem, který je z dané čeledi nejmenší, ovšem jeho přínos světu je ze všech nejsladší (11,3). Před touto ilustrací i po ní, vypisuje katalog zákazů, které člověka mají udržet v pokorném postavení a nenechat ho pohltnout povýšeností: nechvástat se za libý vzhled či oblečení (11,2), nesmát se nevzhlednému, nuznému a člověku ve starostech (11,4a), nevynášet svoje skutky na obdiv (11,4b), nebýt předpojatý, ale nejdříve zjistit objektivní důvody (11,7-8), dodržovat slušné

Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, 327 s. : čb. il. podle rytin Nazarénské školy. s. 121
55 Srov. *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. Přeložil František X. HALAS, přeložil Dagmar HALASOVÁ. Praha: Krystal OP, 2010. s. 1192

56 Srov. *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. Přeložil František X. HALAS, přeložil Dagmar HALASOVÁ. Praha: Krystal OP, 2010. s. 1199.

způsoby (11,8), nevměšovat se do cizích problémů bezdůvodně (11,9).

Právě takové „ponížené“ Bůh obdarovává svou pozorností, jak je popsáno v citovaném oddílu. Bůh je pozvedá před očima všech, z potřebných, slabých a zbídačených se stávají díky Božské vůli ti, kteří jsou povýšeni a jejich okolí to vidí. Okolí to vnímá jako divuplné a chápe, že to je dílo Boží.

V následujícím verši jsou vypsány základní skutečnosti, milníky v lidských životech, příjemné i obtížné, vše je obdarování Boží. Nejen, že člověku Bůh uděluje skutečnosti pozemského života jako je zrození či smrt, ale také obdarovává podle svého přesvědčení moudrostí, láskou a dokonce chápáním Božích zákonů.

Sírachovec zde pokládá důraz na uvědomění si skutečnosti, že i protikladné hodnoty (dobro x zlo, život x smrt, chudoba x bohatství) jsou darem od Boha. Stejně tak říká a dosvědčuje sám Hospodin: „*Já vytvářím světlo a tvořím tmou, působím pokoj a tvořím zlo, já Hospodin konám všechny tyto věci.*“ (Iz 45,7). Tento verš či výroky podobného typu je nutno číst optikou Hospodinovy svrchovanosti nad temnotou a smrtí. Tím dodává jistotu svému vyvolanému lidu, tedy věřícím, že on ovládá vše a cokoliv je v lidských osudech, je právě od něho.⁵⁷ Tyto dary mají rozličné působení, mohou být lidem ku pomoci v hojnosti (pozitivní), mohou být jen článkem souvztažností v delším úseku zamýšlené Boží vůle či jako nabádající směrovka, pokud se člověk nějakým zásadním způsobem odchýlí od Božích cest (negativní). Nezapomeňme, že v Tanachu platí také zákon kauzality - odplaty.

Kdo je po Hospodinově vůli obdarován, dostává Boží dar, který setrvává do té doby, kdy je člověk Bohu věrný, spravedlivý tedy bohabojný (řec.)⁵⁸. Přízeň Hospodina, jeho požehnání, tedy dar jeho požehnání přináší trvalou hodnotu, jinde přímo štěstí věrným, zbožným navěky.⁵⁹

Další vlastnost Hospodina, která ji můžeme lidským jazykem skrze Síracha determinovat, je jeho vševědoucnost. V 42,18–20 v oddílu Doklady z přírody je před samotným popisem Hospodinova stvoření vložen popis Boha, který dokáže „*změřit jak propastnou tůň tak i hloubku srdce a vyzná se v jejich záludnosti*“. Paralelu lze najít v Př 15,3.11, kde je popsána schopnost Boha nenechat si uniknout žádnou věc, kterou je

57 Srov. *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad*. 15. (6. opravené) vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2008. s.926.

58 Srov. *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. Přeložil František X. HALAS, přeložil Dagmar HALASOVÁ. Praha: Krystal OP, 2010. s. 724.

59 Srov. BOGNER, Václav. *Starý zákon: knihy rozjímavé. 3, Sirachovec, Kniha moudrosti*. Praha: Česká katolická charita, 1976, s. 33.

potřeba sledovat (srov. Sir 17,13) Opět se zde opakuje polarita, stejně tak jako při katalogu všech skutečností, co jsou podřízeny Hospodinu. Zde Bůh dokáže shlédnout i do podsvětí - říše zkázy. Ne proto, že z jeho postavení je mu to dovoleno, ale protože je Pánem i nad touto dimenzí světa, dovolovat se nemusí. Jestliže svede i toto, není pro něj těžké vidět, tedy znát hlubiny našich srdcí. Skryté touhy, fantazie, příkoří, která byla spáchána na nás a které jsme ušetřili i my druhým.

V Sirachovcovi se vyskytují ještě další rozšiřující charakteristiky Hospodina: Je všeurčující (33,12), je Otcem Izraele (17,17), ale zároveň sleduje cesty všech (18,14). Stejně jako pozemský vládce dohlíží na svůj národ, tak i sám Hospodin, je král nad vším. Snaha o pochopení Boží nadvlády a pocítění pokory před Boží velikostí je nedílnou součástí cesty, která neuniká Boží pozornosti.

3.2. Boží působení – oslava stvoření

Sirachovec nejednou poskytuje popis Božích skutků, činností. Často to bývá ve spojitosti s vystoupením Moudrosti jako personifikace Božího projevu. Již v první kapitole se můžeme dozvědět o Boží stvořitelství činnosti. V popisu původu Moudrosti jako pomocné osoby při péči o lidské pokolení je psáno, že počátek moudrosti je prvotinou Hospodinových činů. „*Pasa sofia pará kyríu*“ (1,1) - veškerá moudrost je od Pána. Titul Pán se v novozákonních spisech vztahuje na Ježíše Krista, zde se však musíme této asociaci vyhnout a zmíněný titul vnímat optikou Tanachu. Oslovení Adónaj nahrazuje nevyslovitelný tetragram, tedy jméno Boží.⁶⁰ Ovšem Bůh je nekonečný, nemá počátek své existence, tedy nejsou ani limitovány začátky jeho skutků, snad by to mohlo být pochopitelné z lidského pohledu na historii života na zemi a na reflexi lidského chování. Stejně tak je popsána existence rozumného chování či v jiném překladu „*zkušene rozvahy*“⁶¹ - ta je od věčnosti (1,4).

Stejnou paralelu, avšak rozšiřující, můžeme nalézt v Př 8,22.24, kde je vložen Stvořitelství hymnus. Čtenář je zde informován o moudrosti jako o majetku Božím na počátku jeho cesty, dříve, než co kdy začal konat. Bylo to dříve, než Bůh tvořil zemské povrchy (nebyly propastné tůně, prameny nebyly obtěžkány vodami). Moudrost se tedy předřazuje před všechna stvořitelství díla. Moudrost, kterou lze nazvat „uměním

60 Srov. FLOSSMANN, Karel, Martin DYRYNK a Vlasta DYRYNKOVÁ. *Moudrost ve Starém zákoně*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1989, s. 194

61 Srov. BOGNER, Václav. *Starý zákon: knihy rozjímavé. 3, Sirachovec, Kniha moudrosti*. Praha: Česká katolická charita, 1976, s. 13

opatrnosti“, je Božím počinem, a to skrze působení jeho mocného tvořivého slova. Boží tvořivé slovo, které přebývá na výsostech, je studnicí moudrosti.⁶²

V 1,9 je akcent položen na to, že moudrost stvořil Hospodin sám, prozkoumal ji, zda odpovídá jeho záměru a „*vlil ji do všeho, co vytvořil*“. V řeckém originálu ji vložil všemu tělu, *sarx*, tedy lidstvu, všemu Božímu stvoření, v první řadě těm, kdo mají Boha ve svých srdcích.⁶³ Vylití moudrosti samotným Bohem a její vliv na každého jedince má být vidět i na povrchu, má být jednoznačně zřejmý. Na každého tvora vylil moudrost podle své vůle a svého úsudku. Nemáme jí tedy stejný podíl. Mezi živočichy podaroval v nejvyšší míře moudrostí lidský druh.⁶⁴

Přímá chvála Boha a jeho díla se nachází v 39,12n. Nejedná se přímo o hymnus, ale o naučnou báseň.⁶⁵ V úvodu této perikopy (39,12-15) vyzývá autor posluchače - zbožné syny, aby naslouchali jeho vyprávění, protože tímto poznáním je autor naplněn „*jako měsíc v úplňku*“. Jako zaslíbení přináší Sírachovec zbožným synům, tedy pokolení, které je cítěním a vírou blízko Bohu, rozkvet jejich nitra - „*rozkvetete jako růže, která roste u vody*“. V návaznosti na popis kvetoucí flóry vyzývá posluchače, v reakci na toto zaslíbení, aby učinili jasná znamení - „*vydávejte příjemnou vůni jako kadidlo a rozvíjte se jako květ lilie. Šířte svou vůni a zpívejte píseň chvály, dobrořečte Hospodinu za všechny jeho skutky!*“ (39,14). Symbolika květeny je použita pro vyjádření rozkvetu celého člověka, jeho nitra, kdy stav duše a ducha je patrný i navenek. Skrze vědomí Hospodinovy svrchovanosti a jeho dobrého díla mají posluchači toto poznání šířit do svého okolí. Vědomí jeho velkých skutků je nesmírná radost a zvěst Božího stvoření je důvod ke zpěvu chval a díkůvzdání za veškeré stvoření jeho stvořiteli. Celý tento úvod je protknut slovesy, imperativy, které nutí posluchače (resp. čtenáře) k aktivitě: „*Poslyšte mě, vydejte, rozvíjte se, šířte, zpívejte, dobrořečte, velebte*“. Boží tvůrčí moc není statická, tak ani reakce na toto vědomí nesmí budít pasivní reakci, nýbrž plnohodnotnou aktivitou.

V posledním verši autorovy výzvy zaznívá nárok na pokolení, aby Bohu přiznali velikost hodnou jeho jména, velebili ho chválami, které přímo autor předkládá.

62 Srov. KOVÁŘ, František. *Malá bible: výběr hlavních míst z knih Písma svatého Starého i Nového Zákona. Díl III. Ze starozákonních knih žalmů a mudrosloví*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1955. s.899.

63 Srov. FLOSSMANN, Karel, Martin DYRYNK a Vlasta DYRYNKOVÁ. *Moudrost ve Starém zákoně*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1989, s. 194

64 Srov. *Bible česká: Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům. Se schválením arcibiskupského ordinariátu v Praze. Svazek II*. Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákladem "Dědictví sv. Jana Nepomuckého. - Tiskem Cyrillo- Metodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921. s.691.

65 Srov. FLOSSMANN, Karel, Martin DYRYNK a Vlasta DYRYNKOVÁ. *Moudrost ve Starém zákoně*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1989, s. 240.

Chvály mají opěvovat krásu a dobrotu Hospodinových činů a také jeho svrchovanost jako velitele nad zástupy, použito slovo rozkaz. Bůh projevuje svoji vůli právě v daný čas, který uzná za vhodný.

V 39,16 v řečnické otázce chce patrně Sírachovec říci, že je zbytečné ptát se na termíny Hospodinových činů. Dříve či později Hospodin zjeví, v čem spočívala zjevená užitečnost daných skutečností, což bude jedněm dáno jako odměna, druhým jako pokárání. V odhalený čas, který není předem znám, každý kdo se snaží vidět Boží skutky, pochopí dané souvztažnosti. Toto téma se opakuje ještě ve v. 21.⁶⁶

Následuje malý výčet přírodních procesů (39,17). Z nich je zřejmé, že není nic, co by Hospodin neovládal, neměl ve své péči a ve svém řízení (voda se zastavila jako hráz, vody se nahromadily). Stejně tak jako je celý svět poslušný jeho vůli, tak není nikdo, kdo by Boha mohl limitovat v jeho konání. Hospodin je nejen všemocným, ale také vševědoucím. Před Bohem není nic skryto, všechny procesy Hospodin vnímá i napříč časovým horizontem a nemůže ho tedy nic překvapit. Se vším je srozuměn. (39,18-20).

Autorem jsou dále katalogizovány Hospodinovy skutky, jimiž projevuje milosrdenství, ale také i kárá. Jeho požehnání „*přikrývá vše jako řeka*“ (myšlena řeka Nil), vyprahlou zemi, která je zmítána zkouškami, Bůh napájí svým milosrdenstvím jako záplava (přirovnání k řece Eufrat)(39,22). Jako je voda potřebná pro život, blahodárná pro dobré skutky, tak může páchat velké škody. Stejně tak Hospodin dělí své skutky pro dobré pokolení a pro hříšníky. Odkazem na ně jsou myšleny pronárody (39,23), tedy skupiny lidí, kteří nepatřily mezi Hospodinovy pravověrné v oblasti Kenaánu, přesněji možná hříšníky v Sodomě a Gomoře (Gn 19,1n)⁶⁷ Zbožným lidem Bůh předkládá cesty rovné, svévolníkům staví do cesty řadu překážek.

Dále předkládá autor výčet materiálních potřeb pro lidské životy: vody, oheň, železo, sůl, mouka, mléko, med, hroznová šťáva, olej a oblečení (39,26). Tento výčet je paralelou k výčtu Božích darů v Dt 32,13-14. Tyto dary jsou lidem přidělovány také na pokyn Hospodina, přesně podle potřebné míry a zásluhy.

Oddíl 39,28-32 je vložený text z nálezu v Masádě. Jedná se o poslušnost přírody a její projevy lidem jako hrozba (vichry jako trest, oheň, krupobití, hlad a smrt), vše je uvrhnuto na člověka jako trest za jeho odklon od Hospodina. Můžeme si položit otázku,

66 Srov. *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. Přeložil František X. HALAS, přeložil Dagmar HALASOVÁ. Praha: Krystal OP, 2010. ISBN 978-80-7195-289-3. s. 1249.

67 Srov. *Bible česká: Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům. Se schválením arcibiskupského ordinariátu v Praze. Svazek II*. Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákladem "Dědictví sv. Jana Nepomuckého. - Tiskem Cyrillo- Methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921. s.798.

zda lze tyto přírodní jevy považovat za Boží kárání i v dnešní době, nebo zdali jde pouze o dobové vysvětlení přírodních katastrof. Dnešní sekularizovaná společnost jistě za těmito projevy vidí pouze přírodní fyzikální procesy, ovšem v době, kdy zbožní lidé stavěli bázeň před Bohem jako jednu z nejvyšších priorit svých životů, lze věřit tomu, že jak hojnost, nadmíru a blahobyť, tak i nedostatek, nouzi či lidské tragédie vnímali jako trest za své činy.

Závěrečné čtyři verše (39,32-35) uzavírají celé chvály. Toto čtyřverší je z větší části repeticí, opakováním veršů uvádějících samotnou chválu (39,15.16). Jedná se tedy o rámec chvály. Vše podstatné je v tomto rámci shrnuto a znovu zopakováno pro důkladnější porozumění a zapamatování. Autor zde říká, že od svého počátku ví o Hospodinových veleslavných činech, přemýšlí o nich a sdílí je dál. Co je od Boha, je dobré a přichází přesně ve správný čas. Není na lidském vědomí, které dary jsou od Boha, kterými vodítky nás kam chce dovést a kdy to má přesně být. Člověk je tvor od povahy netrpělivý. Přijímání vědomí, že vše má svůj čas tak, jak Hospodin chce, nás věřící učí trpělivosti. Také trpělivost je cesta k moudrosti, která spolu s bázní Boží, směřuje za Hospodinovou pozorností na nás (srov. 1,23).

Na rozdíl od knihy Kazatel, kde je čas prezentován jako jakási hranice, či síť, do které je člověk lapen, Sírachovec pokládá čas za výsostný, podmaněný Bohu a jakékoliv časové úseky mezi jednotlivými projevy Hospodinovy vůle za „čas příhodný“. Toto je důležitý aspekt, protože se opakuje v mnoha verších knihy.⁶⁸ Výsledek poznání tohoto principu a reakce na jeho pochopení má být pouze oslava a velebení Boha za vše, co poskytuje.

Jako dílo Hospodina uvádí Sírachovec i stvoření člověka (16,24 – 17,14): Jako úvod vyzývá autor, člověk, který poučuje mladší generace, syna, tedy svého následníka: „poslechni, uč se, nakloň své srdce“ (16,24). Vyzývá posluchače k tomu, aby byli otevření jeho slovům, výrokům, vědomě poslouchali. Tyto výroky, aby nezapomínali, ale ukládali si je do paměti. Ale stejně tak, jako důležitá slova, která mají s člověkem pohnout, vytrhnout ho z jeho situace k dalšímu progresu, mají být přijímána nejen rozumově, ale minimálně stejnou mírou i srdcem. V ČEP je uvedeno „nakloň své srdce“, jinde „pozoruj srdcem“ (BČ), „věnuj své srdce“ (JB). Tato krásná pojmenování povzbuzují, abychom Hospodinovo stvoření nevnímali pouze rozumovou složkou a svými lidskými smysl (zrak, sluch), ale také svým vnitřním cítěním. Tím nepopsatelným tajemným mechanismem, který dovolí, abychom se s objevenými veledíly Boha, sjednotili, našli vnitřní smír a přijali Boží moc

⁶⁸ Srov. FLOSSMANN, Karel, Martin DYRYNK a Vlasta DYRYNKOVÁ. *Moudrost ve Starém zákoně*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1989, s. 240-241.

jako tu moc, která vším proniká. Stejnou výzvu požaduje mudrc, učitel v Př 2,1: „*Můj synu, jestliže přijmeš mé výroky, uchováš-li mé příkazy ve svém nitru*“ (následuje zaslíbení získání moudrosti). Hospodin nestaví jako prioritu zapamatování si příkazů a nároků písmenka od písmenka, ale přijetí jeho slov za základ našich životů. Boží slova uložená do srdce se pak projevují i navenek.

Informaci o stvoření člověka předchází popis Hospodinových činů, které doplňují Chválu Hospodinových činů (39,12-35). Zde Sírachovec opět akcentuje Hospodinovu plnou svrchovanost a plány se vším stvořením, vč. stvoření vesmíru a vesmírných těles. (16,26-27). V knize Moudrosti 11,21 jsou vesmírná tělesa – slunce, měsíc a hvězdy klasifikovány jako nejpřednější díla Boží.⁶⁹ Všechna mají své místo, znají své pořadí a nikdy se neunaví. Ve srovnání s pozemským vojskem, kde může nastat chaos, hlad a únava, nebeská tělesa pod vlivem Hospodina toto nikdy nepostihne (16,28).

Když vykonal tuto nejdůležitější práci, „*shlédl Hospodin na zem a zahrnul ji svou dobrotou*“ (16,29). Tato dobrota a láska zapříčinila vznik všemožných živočichů, všeho živého i neživého na zemi a nastavila procesy, kdy je zem v pořádku ve svém vlastním koloběhu (16,30). A zde se dostáváme ke stvoření člověka.

„*Hospodin stvořil člověka ze země a do ní ho zase navrací*“ (17,1). Nikde se v Písmu nenachází informace, že člověk je nejdůležitějším počinem Hospodina. Bůh stvořil člověka jako jakéhosi presbytera, tedy toho, kdo dohlíží na ostatní stvoření na zemi. Ale proto, aby se člověk nepovyšoval nad ostatní stvoření, má pouze určitý čas, pevně daný Hospodinem. Po uplynutí této doby se člověk opět navrací do země tak, jak z ní vzešel (Srov. Gn 1,26-28; 3,19). Bůh Hospodin daroval člověku čas života, podle své vůle mu udělil sílu a učinil ho takového, aby odrážel Boží slávu (17,3). Podmanil mu veškeré živé tvorstvo na zemi tak, aby se člověka bálo a uznávalo jeho autoritu (17,4).

Zajímavá vsuvka je v řeckém přídavku opakující Gn, 2,22. Jedná se o dar pět činností – mít svobodnou vůli, používat svých smyslů k přemýšlení a poznávání (opět je zde akcent na srdce jako zdroj poznávání⁷⁰), Hospodin dále daroval lidem schopnost rozumět, schopnost rozhodování a mysl k přemýšlení (17,6-7). V dalším řeckém dodatku jsou přidány ještě dva dary Boží: šestá je schopnost rozlišovat mezi dobrem a zlem, poslední je schopnost vykládat Boží slovo, tzn. jakýmsi způsobem dal člověku schopnost

69 Srov. *Bible česká: Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům. Se schválením arcibiskupského ordinariátu v Praze. Svazek II.* Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákladem "Dědictví sv. Jana Nepomuckého. - Tiskem Cyrillo- Methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921. s.739.

70 Srov. tamtéž s.740.

být skrze své srdce propojen s Boží moudrostí. Doslova „*položil oko své do jejich srdce, aby jim ukázal velikost svých skutků*“ (BČ). Význam oka Božího v lidském srdci (jinde světlo Boží v srdci lidském (JB)) je zvláštní typ rozumu, který skrze stvoření dozrává poznání Hospodina.⁷¹ Díky tomuto daru člověk umí poznat a přiznat Hospodinu jeho věčnou slávu a má touhu toto poznání jeho milosrdenství šířit dál (17,10).

Opět se zde opakuje důraz na uzavření smlouvy mezi Hospodinem a člověkem (srov. Gn 9,9). Její nedílnou součástí je lidské vědění a znalost Zákona (Tóry) jako dědictví, zaručující život, který nikdy nekončí, tedy jakousi životadárnou linií z pokolení na generace příští (17,11-12).

Závěr této perikopy o stvoření člověka uzavírají slova o tom, že lidé jsou v blízkosti Boží – „*Na vlastní oči spatřili velikost jeho slávy a jejich uši uslyšely jeho slavný hlas*“ (17,13). Pouze člověk jako tvor, který je obdařen rozumem a schopností chápat Boží svrchovanost, je určitým způsobem spjat s Bohem, svým Stvořitelem. Stačí nezapomenout, že dar srdce, ve kterém je obsaženo Boží oko (tajemství), je v nás a je naší součástí.

Další repetici a jisté rozšíření Hospodinových skutků můžeme nalézt v perikopě s názvem Doklady z přírody, jímž začíná oddíl Nesrovnatelnost moudrosti (Boží sláva (JB)) – 42,15-43,33. Je to závěrečný oddíl výpovědi o moudrosti, poté následuje Chvála otců (44,1n) kde je sláva Boha dokladována na historii praotců, proroků, králů a jiných důležitých postav Izraele. Stejně tak jako v kapitole Stvoření člověka, jemuž předchází informace o stvoření světa, je zde také patrný úvod autora, srov. např. 16,24.

Celým tímto oddílem prochází odkaz na Stvoření světa v První knize Mojžíšově. Jako nejdůležitější prvek je i v této perikopě Boží sláva. Boží velikost je obsažena ve všech jeho dílech a jen slunce tuto slávu ze své pozice může v celé šířce a délce vidět (42,16). Jeho moc je tak veliká, že ani svatí (myšleno andělé, vojska nebeská⁷² (srov. Ž 102,21; Jb 5,1;15,15)) nemají dar postihnout a vyprávět o všech jeho skutcích. Následuje charakteristika Hospodina (viz k. 3.1.). Sírachovec popisuje jeho prozřetelnost, vševidoucnost, věčnost. Bůh dal všemu přesný účel, smysl a také časnost. Lidskému oku je přístupný pouze povrch, jen zlomek toho, co Hospodin vše tvoří a kam šíří jeho slávu. I ta nejmenší věc na světě má daný smysl a je naprosto podrobena Boží vládě (srov. 42,18-23). Tento úsek vychází z podobného obsahu (16,24-29), opakováním těchto informací chce

71 Srov. *Bible česká: Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům. Se schválením arcibiskupského ordinariátu v Praze. Svazek II. Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákładem "Dědictví sv. Jana Nepomuckého. - Tiskem Cyrillo- Methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921. s.740.*

72 Srov. tamtéž s.807

autor dát důraz na projevy Boží vůle a na jeho stvoření. To je nejdůležitějším stavebním kamenem koloběhu celého světa.

Zajímavá je autorova teze o tom, že „*všechno se vyskytuje v páru, jedno je protějškem druhého, Hospodin nestvořil nic neúplného*“ (42,24). Stejná zmínka je i v 33,16. Podle hebrejského originálu v překladu jde o „*Ona všechna díla Boží, která se liší, to od onoho a nic z nich neučinil, co by ochabovalo.*“⁷³ Jinde „*co by klamalo*“.⁷⁴ Autor se nevyhýbá tezi, která je později nazývána dualismus, tedy filozofii, která předkládá, že proto, aby bylo vše v rovnováze, musí existovat ve formě dvojí, protikladné. Tedy nevyklučuje se forma, kdy objekty či činnosti jsou buď spolu shodné, či protikladné a není to proti vesmírnému řádu. A tedy je důvod přijmout a dovolit i nedobrým událostem, aby se děly, protože na světě mají svůj význam.⁷⁵ I Sírachovec toto reflektuje: „*Jedno druhému dopomáhá k dokonalosti.*“ (42,25a).

V kap. 43 pokračuje chvála na Boží stvoření a to v popisu krásy přírody a procesů v ní. Autor tuto vizi překládá, jako by maloval obraz. Oslavuje čistou, blankytnou oblohu (43,1), slunce, které vychází již při prvním rozbřesku vydává svými paprsky zprávu o kráse a dobrotě Božích skutků (43,2). Stejně jako je slunce krásné, může být i ohrožující svým teplem a žářem, které vydává, ale i to je v pořádku, protože tak učinil Bůh (43,3-4). Dále se autor vrací k vesmírným tělesům, jejichž chod je také plánem Božím. Popisuje obdivuhodnost měsíce, který se v jeho fázích viditelně mění, tedy z lidského pohledu. Sírachovec pozoruje hvězdnou oblohu při bezmračné noci, je uchvácen tou nádhernou podívanou (43,7-9). Dále „maluje“ svoji oslavu Hospodina popisem krásy světa skrze duhu, která je stejně tak pro lidské oko úchvatná a pro Tanach nesmírně důležitá z pohledu připomínky smlouvy mezi Hospodinem a Noem (srov. Gn 9,12-16).

Ovšem v 43,13 se tyto krásy Božího stvoření lámou v jejich protiklady tak, aby se čtenáři dostalo poznání, že nejen krásné věci jsou od Hospodina (viz výše). Na rozkaz Hospodina se dějí v přírodě i aktivní, impulsivní procesy jako sněhová vánice (43,13). Přírodní aktivitu mohou deklarovat i mocná hejna ptáků poletujících na nebi (41,14). Bůh má tu moc seskupit mračna, která pak sesílají na zem kolikrát úrodu poškozující krupobití (43,15). Boží přítomnost předchází mocný vítr, bouře, sněhové vánice. (43,16-18). Kromě

73 Srov. tamtéž s.808.

74 Srov. HEGER, Josef, František KOTALÍK a Jan MERELL. *Písmo svaté Starého Zákona. Díl 2, Knihy básnické - poučné*. Praha: ÚCN, 1956, s. 608.

75 Srov. GREEN, Joel B., Jacqueline E. LAPSLEY, Rebekah MILES a Allen VERHEY. *Dictionary of scripture and ethics*. Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 2011, xix, 889 s. ; 26 cm. ISBN 978-0-8010-3406-0. s. 246.

žáru slunce Bůh vylévá na celou zem také jeho opak, chlad a mráz. Vše pod touto silou mrzne, chlad štípá vše živé, bolí. Voda zmrzne pod ledovým větrem. A tento led bude zkázonosný, zahubí rostlinné výhonky (43,20-21). Boží lék na popsáné je v podobě přírodního procesu, tedy seslání rosy, která jak osvěžuje zem při velkých teplotách tak umírňuje mráz a dává přírodě pookřát (43,22).

Předposlední perikopa tohoto oddílu hovoří o tom, že i nad mořskými vodami je Hospodin Pánem. Ve starozákonní době bylo moře symbolem temného území, nepevným povrchem pro lidské nohy, v jehož útrokách se skrývali tehdejší lidem prapodivní tvorové a mořeplavectví bylo a stále je jednou z nejrizikovější činností díky nepředvídatelnosti počasí a vlivu vod. Izraelci se moře báli, protože např. V Dt 28,68 bylo pobývání na moři trestem za porušení poslušnosti Bohu.⁷⁶ V Sírachovci je sdělena informace, že Bůh do svého řízení vzal propastné tůně (srov. Gn 1,9) a vsadil mezi ně ostrovy, tedy tvořil pevninu (43,23). I autor je mořem ohromen a má před ním respekt. Popisuje rozmanitost vodní fauny až k *obrovským vodním netvorům* (43,24-25). I to vše má Bůh po svou tvořivou mocí. Jen díky Božímu požehnání dopluje k cíli ten mořeplavec, kterého sám Bůh vyslal a kterému dovolí tyto vody přelout (43,26). Zde je nádherná analogie k našim aktuálním životům. I my se stáváme v mnohých situacích „mořeplavci našich životních moří“ a záleží pouze na Boží vůli a jeho shovívavosti, zdali nám dopřeje „doplout“ až k cíli, jednotlivým úkolům, pro které nás zmocnil a za kterými nás vyslal.

Závěr tohoto oddílu je doxologií na Boží slávu, jeho nekončící působnost a obsažnost ve všem kolem nás a v nás (zde tento výrok hraničí s teologií panteismu, avšak u autora se zdá být tento výrok pokusem o spojení stoických myšlenek s izraelskou vírou⁷⁷). Vyzývá své dobové posluchače i nás dnešní čtenáře, abychom se vší silou a odhodláním oslavovali Hospodinovu velikost, jeho lásku ke svému stvořenému, jeho nekonečnost a jeho panování nad vším (43,30). I když Sírachovec ví, že naše lidské síly a schopnost myšlení nedokáží plně postihnout Boží slávu, odhalit jeho tajemství, přesto je nutné se bezmezně snažit o to, být si plně vědomi Hospodinovy velikosti, svrchovanosti a uznávat ji (43,28-29.31-33).

Tento věroučný akcent k pochopení Boží svrchovanosti a panováním nad celým stvořením se prolíná celou knihou Sírachovcovou (srov. 7,15;15,14-16;33,11-15, aj.). Můžeme tedy vnímat důležitost teocentrického důrazu autorovi zvěsti. Vše, co se děje,

⁷⁶ Srov. NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. 2. vyd. Praha: Kalich, 1956. s. 447.

⁷⁷ Srov. *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad*. 15. (6. opravené) vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2008. s. 1364 pozn.

způsobuje Bůh. Na vrcholek stvoření postavil Hospodin člověka jako odraz sebe sama. Veškerá rovnováha závisí jen na Bohu samotném. Tak jako Hospodin dává život, má právo jej i vzít. Vztah světa a vše na něm k Bohu je vztah stvořeného ke svému Tvůrci, tedy vztah absolutní závislosti. Hospodin je vládcem nad časem, světem, životem i lidským rodem a skrze svou milost o to vše pečuje a udržuje při životě.⁷⁸

3.3. Bázeň Boží jako zdroj a koruna moudrosti

Učitele Božího zákona staví do středu všeho snažení bázeň Boží. Jedná se o ústřední přesně určený bod obsahující nejdůležitější náboženskou povinnost – tou je poslušnost a věrnost Bohu. S ní jde ruku v ruce láska k Bohu a zároveň k bližnímu. V tomto procesu se spojuje smlouva s Bohem a Božím stvořitelským počinem. Svě věrné přivádí k vertikálnímu spojení s Hospodinem. Důsledkem tohoto spojení je sociální odpovědnost lidí vůči lidem ostatním. Tato kolektivní pokora před Bohem poskytuje velmi silný mezilidský akcent ve formování věřící společnosti.⁷⁹

Pokora a odevzdanost Hospodinu je jak praktický úkol ovlivňující a utvářející naše životy, ale taktéž úkol citu. Opravdově prožívaná bázeň před Bohem vychází nejen z rozumové složky člověka jako nějaké možné prospěšné chování, ale především je sjednocena s cítěním našeho srdce. Tato zbožnost je zcela přijata a integrována do lidského jednání jako jedna přirozenost.⁸⁰

Jak bylo v kapitole 3.2. napsáno, moudrost vylévá Hospodin na vše v míře jím určené. Nejvíce těm, kteří ho milují. Na počátku této lásky je bohabojnost, upřímně míněná zbožnost. Autor se snaží vystihnout spjatost bázně před Bohem a moudrostí. Jejich vlivy se vzájemně prolínají až se stávají jedním. Tím jak se člověk vydává poznání Boží velikosti, je v něm moudrost a bázeň probouzena stále k většímu vlivu na jeho život. Bázeň Boží je viditelná i na chování a jednání člověka, přináší mu čest u lidí (1,11) i pochvalnou pozornost od Hospodina. Ve spojení obou je to pro člověka sláva. Bázeň Boží je veškeré dobro, které v sobě obsahuje dobra podrobná, je to nejcennější vlastnost, které je člověk hoden.⁸¹

78 Srov. ALLMEN, Jean-Jacques von a Jan MIŘEJOVSKÝ. *Biblický slovník*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1987, s. 266.

79 Srov. ESTES, Daniel J. *Handbook on the Wisdom books and Psalms: Job, Psalms, Proverbs, Ecclesiastes, Song of songs*. Grand Rapids: Baker Academic, 2007, 448 s. ; 24 cm. ISBN 0-8010-2699-7. s. 223

80 Srov. BOGNER, Václav. *Starý zákon: knihy rozjímavé. 3, Sirachovec, Kniha moudrosti*. Praha: Česká katolická charita, 1976, s. 13.

81 Srov. *Bible česká: Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům. Se schválením arcibiskupského ordinariátu v Praze. Svazek II*. Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákladem

Téměř ihned na začátku celé knihy Sírachovec charakterizuje Bázeň Boží. Ta je pro autora „slávou a chloubou, přináší veselí a věncí jásosem... oblažuje srdce, dává veselí, radost a dlouhý věk“ (1,11-12). Tato charakteristika chce čtenářům sdělit, že věřící, který jedná a cítí pokoru před Hospodinem a je mu poslušný, oddaný, bude mít kvalitní život. Hospodin mu k jeho běžné linii života daruje přidanou hodnotu. Ten, který chová bázeň Boží, je člověkem radostným, šťastným, nemívá v životě před sebou těžké překážky. A přeci je-li tomu tak, zvládá je překonávat s důvěrou v Hospodina - „kdož se bojí Pána, dobře se bude dít i v nejposlednější čas.“⁸². Tento vnitřní postoj věřícího je viditelný i pro okolí. Je „korunou radosti“⁸³. Takový člověk je proměněn i navenek, jeho radostné chování je zřejmé a neváhá se s tímto postojem sdílet s ostatními. V Př 3,2 je rozvinuta myšlenka, že bázeň Boží připočítává dny a léta k životu věřícího. Také přináší do životů pokoj. Na člověku vnitřně vyrovnaném, radostném a spokojeném je projev bázně blahodárný a působí i na jeho zdraví a tedy na dlouhý život.

Autor dále charakterizuje bázeň Boží jako počátek moudrosti. Tedy moudrost plyne z poslušnosti Bohu. Obě tyto vlastnosti, oba dary, přicházejí od Boha, nelze je mechanicky naučit (1,14). Tento dar od Boha, který je člověku přidán ještě před jeho narozením, může být vysvětlen jako tzv. vylití nadpřirozeného daru, tzv. donum infusum. Pro lepší pochopení by se dalo hovořit o Božím vyvolení, které je zároveň dar milosti od Boha a které obtočí před sebetěžší zkouškou života.⁸⁴

Velmi zajímavá je informace autora o tom, že bázeň před Bohem je i naplněním moudrosti (1,16). Přitom Sírachovec dva verše nazpět hovoří o tom, že bázeň je počátkem moudrosti. Lze tedy z toho usuzovat, že ani jedna z těchto vlastností není počátkem té druhé, ale naopak se vzájemně doplňují a spolu v člověku rostou. Bůh si člověka uzpůsobuje a připravuje po čas celého lidského života. V každém z nás jsou tyto dary, projevy Boží milosti uloženy (viz 1,9), již od našeho narození. Jsme stvoření k obrazu Božímu, tedy všechny tyto dary již v sobě nosíme. Avšak je na lidském přičinění se jim plně otevřít. „Probud' se, probud' Sióné“ (Iz 52,1). Lidský přínos je v touze po poznání plnosti života, v touze po obrácení, probuzení se k vědomí Boží péče.

Dary bázně Boží naplňují životy spravedlivých a věrných zákonu hojností,

"Dědictví sv. Jana Nepomuckého. - Tiskem Cyrillo- Methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921. s.692.

82 CHRÁSKA, Pavel Josef. *Apokryfy: Bibli české díl pátý v původním znění Kralickém*. Praha: Rada Jednoty Českobratrské, 1952, s. 216.

83 HEGER, Josef, František KOTALÍK a Jan MERELL. *Písmo svaté Starého Zákona. Díl 2, Knihy básnické - poučné*. Praha: ÚCN, 1956, s. 507

84 Srov. FLOSSMANN, Karel. *Moudrost ve Starém zákoně*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1989, s.195.

vším, co je člověku ke spokojenému životu potřeba (1,17). Následně je opět kladen důraz na to, že Boží bázeň je korunou moudrosti, vykvétá z ní, věncí jí jako vítěze věnec. V některých výkladech se moudrost a bázeň Boží spojují v jedno: „*Bázeň Boží (= moudrost) věrné neopouští, dokonce je díky věrným a spravedlivým vylita na jejich pokolení. Bázeň Boží vyplývá z poznání Hospodina. Čím lépe poznáváme, co jsou skutky Boží a necháme je v sobě rezonovat, čím více jsme si vědomi velikosti Boží, tím bohabojnějšími, tedy zbožnějšími se stáváme.*“⁸⁵

První kapitola pokračuje opakováním již výše zmíněného, Hospodin vylil moudrost jako déšť. Kapky vody, které sestupují z mračen dávají vláhu všemu, čeho se dotknout. Jen ten, který je ukrytý ve stavení, nezmokne. Vše nezakryté, co přebývá venku, bude deštěm poznamenáno.

Výše zmíněná rovnost mezi bázni před Bohem a moudrostí je vložena i nadále, k této informaci je přidáno zaslíbení, které nabádá čtenáře, aby své jednání směřoval k věrnosti a mírnosti ve svém chování, protože to je Bohem milováno. (1,27) V Př 15,33 je k tomuto uvedena paralela: „*Bázeň před Hospodinem napomíná k moudrosti, slávu předchází pokora.*“ Zde chce patrně Sírachovec říci, že moudrý člověk je vnitřně korigován Bohem k tomu, aby v pokoře před Bohem dělal moudrá rozhodnutí, pěstoval v sobě moudrost. Bázeň je pravidlem pro moudrost. Je to hranice, které vše objímá, limituje. Kdo překročí tuto hranici směrem k vnějšímu světu bez Boha, ztrácí nabytou moudrost. Moudrý a pokorný člověk sám na sobě pocítuje působení Boha, vnitřně stoupá na svém vývoji, zažívá pocit slávy, protože vnitřně dochází poznání spjatosti stvořeného s jeho Stvořitelem. Je nutné ale upřednostnit pokoru, před honosným chováním, byť by vycházelo z radosti objevení Boží velikosti.

Opravdovost přiznání a podmanění se bázni Boží je tématem posledních veršů první kapitoly (1,28-30). Tímto závěrem se prolínají imperativy: „*nevzpírej se, nepřistupuj, dávej pozor, nepovyšuj se*“. Sírachovec čtenáře vybízí, aby člověk, který přichází k poznání Boha a s tím spojené bázni před ním, držel toto poznání uvnitř sebe více, než aby je raději sdílel s ostatními. Probuzení bázně před Hospodinem v nitru člověka je také darem od Boha, Sírachovec jej varuje, aby se této pokoře člověk nevzpíral. Člověk se může cítit jako tvor svobodný, ale v momentu přijetí a zachování pokory a poslušnosti před Bohem se tato svoboda překlápí do závazku vůči Bohu. Takovému člověku pak Bůh

85 Srov. Bible česká: *Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům. Se schválením arcibiskupského ordinariátu v Praze. Svazek II.* Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákladem "Dědictví sv. Jana Nepomuckého. - Tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921, s. 692.

může předkládat různé události do života, které tříbí jeho bázeň a hloubku jejího pochopení. Tehdy člověk přestává být svobodný i vůči sobě a svým nárokům. Sírachovec jej nabádá, aby tuto bázeň člověk nebral nadarmo ani ji nezlehčoval, natož jí pojímal zcela povrchně a jaksi jen formálně (1,28).

Vzpírání se poslušnosti před Bohem může také znamenat porušování Zákona. Sírachovec tedy žádá, aby se člověk poddal Bohu i v ryze praktické rovině, a to cestou života spravedlivého, ryzího a ctnostného. Toto je protikladem života s polovičatým, nerozhodným a neupřímným srdcem.⁸⁶

Kralický překlad toto doplňuje: „*Nestrhuj se bázně Páně, jsa v nouzi...*“⁸⁷. V historickém pohledu lze tento verš vykládat v kontextu nelehké doby řecké nadvlády nad tehdejší Izraelem. Byla to doba těžké zkoušky pro věřící lid. Sírachovec jim tímto a vlastně celým obsahem knihy chce dát podporu, naději a ponaučení k tomu, aby byli silní v situaci, kdy byli nábožensky utiskováni, kdy byla pošlapávána víra jejich otců. Autor knihy svými výzvami odhaluje a připomíná zdroj věčné naděje. Kdo se obává Boha, má v něho důvěru, toho Bůh neopustí.⁸⁸

Člověku této doby chce patrně Sírachovec říci, že ten, který pokračuje na cestě poznání Boha a tedy nutně s tím spjaté bázně, nebude mít život pouze lehký, šťastný. Mohou se na něm vyskytnout překážky a potíže, před nimi bázeň a pokora před Bohem nechrání, ale pomáhá je překonat. Toto ale není důvodem k tomu opouštět tuto nastavenou cestu. Naopak z praxe se dá říci, že v nouzi je potřeba uvědomělé a prožité bázně před Bohem, která nám dá možnost vidět východiska z těžkých zkouškách života.

Pokud by se člověk zříkal Boha právě ve chvílích zkoušky, okolí by to rozpoznalo a identifikovalo jej jako pokrytce a člověka nestálého charakteru a povrchního chování (1,29).

Sírachovec také počítá s tím, že kdo pochopil a přijal pokoru před Bohem a Bůh na něj seslal svou pozornost, tedy řídí jeho cesty, by mohl nabýt dojmu, že pochopil něco více než ostatní. Poznání Boha je ta nejvyšší ctnost. Ale je potřeba, aby tento dar člověk přijal s tichostí a vděčností, nikoliv s pýchou. Bůh vidí a zná naše úmysly

86 Srov. Bible česká: *Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům. Se schválením arcibiskupského ordinariátu v Praze. Svazek II.* Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákladem "Dědictví sv. Jana Nepomuckého. - Tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921. s. 694.

87 CHRÁSKA, Pavel Josef. *Apokryfy: Bibli české díl pátý v původním znění Kralickém.* Praha: Rada Jednoty Českobratrské, 1952, s. 217.

88 Srov. KOVÁŘ, František. *Malá bible: výbor hlavních míst z knih Písma svatého Starého i Nového Zákona. Díl III. Ze starozákonních knih žalmů a mudrosloví.* Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1955, s. 910-911.

(„*tajnosti*“ – pokrytectví)⁸⁹, proto zařídí, jak píše autor knihy, že takového člověka v případě pýchy pokoří před jeho bližními. Pýchu a pokoru nelze spojit v jedno. Člověk pyšný nemůže být zároveň člověkem bohobojným. V takovém případě by bohobojnost byla pouze přetvářkou (1,30).

V následujícím oddílu s názvem Stálost ve víře se Sírachovec zaobírá nastavením lidského přístupu k víře. První perikopu (2,1-6) budu otvírat v kap. 3.4., kde se zaměřím na to, jaké nároky jsou kladeny na člověka na cestě víry. Zde se zaměřím na zbývající oddíl, který charakterizuje lidi zachovávající bázeň před Bohem. Sírachovec zde identifikuje a poskytuje výčet, katalog všelijakých vlastností i vzorců chování, jimiž se řídí lidé poslušní Bohu.

Ti, kdo chovají bázeň před Bohem mají být trpěliví, očekávat Boží milosrdenství a ať přichází dříve či později, neumdlévat ve víře či snad víru nechat odejít ze svých životů (2,7). Bázeň před Bohem je spjatá s důvěrou, jak bylo již řečeno v kap. 3, v bázni Boží se nejedná o strach před velikostí Boha, tedy nejedná se pouze o to. Hospodin na nás požaduje také důvěru, odevzdání se do jeho vůle. Tomu, který bude důvěřovat Bohu, bude zásluhou jeho odměna v podobě Božího milosrdenství, pomoci a vnitřní radosti z tohoto poznání. Taková odměna se nikdy neztratí (2,8-9).

Sírachovec jako nápomoc, podporu čtenáři poskytuje ohlédnutí se v historii řečnickými dotazy, zdali můžeme identifikovat někoho, kdo důvěřoval Bohu a přesto byl zahanben? Kdo vedl svůj život v pokoře, bázni před Bohem a byl jím opuštěn? Koho Hospodin neslyšel, když k němu věrný volal, uctíval ho, klaněl se mu? (2,10) Odpovědí na Sírachovcovy otázky je následující verš. Neexistuje člověk, který by toto vše udělal a Bůh ho minul, nevzal ho na vědomí, nevstoupil mu do života.

Celá pokolení izraelských otců, soudců, králů i ostatních věrných nebyla v těžkých dobách své existence Bohem opuštěna a zanechána na pospas (srov. Ž 22,5-6). Sírachovec tedy podporuje a vybízí k naději záchrany skrze milosrdenství Boha. Ať v době pro něj platné, v dobách minulých, kdy Izrael procházel mnohými zkouškami, či v době naší, která je taktéž nestabilní a plná chabé víry. Kořenem všeho utrpení byli a jsou lidé, avšak optika víry toto vše přehodnocuje. Člověk věřící i v největší bolesti a ztrátě optimismu nepřestává vzhlížet k Bohu a jako dar, třebaže si nezaslouží, bude odměněn jeho milosrdenstvím. Milosrdenstvím, záchranou, která přichází v pravý čas, jemuž rád

⁸⁹ Srov. BOGNER, Václav. *Starý zákon: knihy rozjímavé. 3, Sírachovec, Kniha moudrosti*. Praha: Česká katolická charita, 1976, s. 14.

určuje také Bůh (2,11).⁹⁰

Bázeň Boží je Sírachovcem představována čtenářům nejen jako vodítko pro pravdivý život víry, ale také k spravedlivému a pravdivému posouzení chování ostatních lidí. Aby dokázali objektivně hodnotit ostatní, ne proto jaké mají postavení či majetky, ale proto, jakým způsobem se projevují ve věcech víry a přístupu k Bohu. Velmi zajímavé je až liturgické uspořádání otázek v oddílu Pýcha a pokora (10,6-31), které ukazují na důsledky lidského jednání: „*Kterému potomstvu patří čest? Potomstvu lidskému. Kterému potomstvu patří čest? Těm, kdo se bojí Hospodina. Které potomstvo je beze cti? Potomstvo lidské. Které potomstvo je beze cti? Ti, kdo přestupují jeho přikázání.*“ (10,19). Každý řádek tohoto verše začíná slovem *spérma* – sémě, zrno, zde ve významu pokolení, potomstvo. Dvakrát se opakuje v lichých řádkách, po jednom v sudých. Dvakrát je zde použito slovo *éntimon* – ctěno, dvakrát *átimon* – nectěno.⁹¹ Lidské pokolení je stvořeno v naprosté dokonalosti, jako je člověk stvořen k obrazu Božímu, tak je stvořen se sklonem k hříchu, podobně jako Adam v prapočátku lidských biblických dějin (Gn 3,1-23).

Proto dává Sírachovec v podstatě na výběr, kterým směrem věřící člověk může jít. Odpovědí na tyto opakující se a zároveň do protikladu stavící se pozice lidstva je dvojitý východisko: Čest patří těm, kdo chování a řídí se bázni Boží. Beze cti je to pokolení, které přestupují přikázání, porušují Zákon, bázeň Boží pro ně nemá hodnotu. Následující verše jsou rozvádějící odpovědi na otázky Sírachovce. Ten židovské pokolení hodnotí zcela v intencích židovské víry, byť v době násilného útlaku helenismu. U Sírachovce nezáleží na důležitosti kariérního postavení, vládou a mocí, politikou, majetkem, bohatstvím, neboť přízeň Boží nezávisí na sociálním statusu, dostává se jí nuzákům i otrokům (10,20-22).

Jediné, co má opravdovou hodnotu je věrnost Bohu, život vedený moudrostí orientovanou pokorou před Bohem, která je počátkem jeho přijetí.⁹² Život v bázni Boží je podle Sírachovce nade všechno (25,11). Pokora a poslušnost Bohu je počátek lásky k němu, sebereflexe lidského chování nemá pramenit ze strachu (*tremendum*), ale naopak z lásky k němu (25,12a). Protože to jediné může být naší reakcí, odměnou a poděkováním za veškeré jeho stvoření, do kterého se člověk řadí. Tyto závěrečné verše jsou vyvrcholením perikopy, která informuje čtenáře o tom, co je v životě dobré a který člověk je šťastný. Má-li dobrou a rozumnou ženu, raduje se ze svých dětí, své nepřátele vidí padat, tedy jeho

90 Srov. BIČ, Miloš. *Výklady ke Starému Zákonu. 5, Knihy deuterokanonické (nekanonické, apokryfní)*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 126.

91 Srov. FLOSSMANN, Karel. *Moudrost ve Starém zákoně*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1989, s. 204.

92 Srov. tamtéž.

nepřátelům se nedaří. Tyto dobré věci a jejich přítomnost má své vyvrcholení v bázni před Bohem a s tím spojené lásce k Bohu.⁹³ V určitých překladech je totiž láska k Bohu identifikována jako to, co převyšuje ostatní ctnosti či dobré dary v životě. Jako by chtěl autor překladu říci, že láska k Bohu je „*ono ze všech věcí jasných a slavných, to nejjasnější a nejslavnější*“.⁹⁴ Bázeň před Hospodinem je spojená s důvěrou v něho (25,12b), protože jinak by tento vztah byl pouze podřízeným a nesvobodným z hlediska lidského. Pouze láska a důvěra dovoluje proudit vztahům, jejich příčinám a důsledkům oboustranně a vytvářet dokonalou harmonii Stvořitele a stvořeného.

Ačkoliv se v knize vyskytuje ještě mnoho připomínek k pozitivním dopadům dodržování a následně působení bázně Boží na člověka (srov. 6,16; 7,31; 25,6; 26,3; 10,22), jako dovršení použijí verše 40,26-27: „*Majetek a síla pozdvihují srdce, ale nad to obojí je bázeň před Hospodinem. Bázeň před Hospodinem nepřináší škodu, a kdo ji má, nemusí hledat pomoc. Bázeň před Hospodinem je jako požehnaná zahrada, ochraňuje člověka lépe než všechno bohatství.*“ Prioritou jakéhokoliv věku našich dějin byla finanční zajištěnost. Mít dostatek prostředků pro obživu sebe a své rodiny. To je neměnné jak za časů Sírachovce, tak i v aktuální době. Bez hmotného zajištění se stáváme chudáky, padáme mezi nejnižší sociální vrstvu. Nemůžeme si dovolit vše hmotné, po čem toužíme.

Sírachovec nám zde dává najevo, že bohatství a moc sice mají pozitivní dopad na naše srdce, můžeme být spokojeni, ale nad tím vším ještě stojí, jako koruna, jako nejvyšší dar Boží, bázeň před Bohem. S tímto obdarováním, které je nám poskytnuto a člověkem pěstováno a používáno především v praktické rovině, se člověk, který v sobě chová pokoru a oddanost Bohu, nemusí obávat. Nikdy se nestane, že by mu bázeň přinesla něco negativního, ublížila mu (40,26), naopak ten, kdo jí v sobě nosí, nemusí nikdy vyhledávat aktivně pomoc. Protože mu bude samotným Bohem pomoheno.

Pokora, láska a poslušnost, všechny tyto přístupy k Bohu ukryté v bázni před ním, jsou charakterizovány jako rozkvetlá zahrada (40,27), jinde „*ráj požehnaný*“⁹⁵, tedy místo, kde má člověk dostatek všeho. Tento pojem se vyskytuje i výše (40,17), kde je rájem požehnaným dobročinností a jeho almužna trvajícím navěky. Hebrejsky „*zbožnost*

93 Srov. BIČ, Miloš. *Výklady ke Starému Zákonu. 5, Knihy deuterokanonické (nekanonické, apokryfní)*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s.153.

94 CHRÁSKA, Pavel Josef. *Apokryfy: Bibli české díl pátý v původním znění Kralickém*. Praha: Rada Jednoty Českobratrské, 1952, s. 239.

95 Srov. *Bible česká: Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům. Se schválením arcibiskupského ordinariátu v Praze. Svazek II*. Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákladem "Dědictví sv. Jana Nepomuckého. - Tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921. s. 802

nebude nikdy otřesena a spravedlnost trvá na věky“.⁹⁶ Takové místo člověku poskytuje zdroj potravin, vláhu, stín jako úkryt před prahnoucím sluncem, krásné prostředí, souznění s přírodou. Almužnu, tedy příspěvek Boží k dobrému a spokojenému životu. Bázeň Boží člověku daruje mnohem více ochrany a poskytuje mu více jistot, než co by si kdy mohl koupit za nahromaděný majetek a velké bohatství. Sírachovec chce, aby čtenář pochopil, že bázeň Boží je jak tou nejpravdivější cestou k Bohu, tak je zároveň nejvyšším obdarováním, které smíme od Hospodina přijímat a který nám ji z lásky k nám daruje.

3.4. Cesta k Bohu

Kdybych měla identifikovat, co v knize Sírachovec znamená cesta k Bohu, musela bych říct, že celá kniha je vodítkem a normou pro chození po cestách Božích. Ať se jedná o mudrosloví zasahující do lidských praktických životů, či výpovědi Sírachovce o Božím působení, jeho darech, našeho přijímání a nakládání s nimi. Věřoučné, etické a praktické nároky, tedy celý soubor těchto pokynů, jsou cestou, na které člověk v sobě objevuje vrozenou moudrost. Snaha tyto nároky integrovat v každodenním chování jedince je směrovkou, návodem jak být Bohu blíže. Jako důrazy pro příkladnou vnitřní cestu za Bohem vybírám některé verše či oddíly, které se tímto přímo zabývají, často přímo varují před určitým typem a normou chování. Ovšem je nutno opět zopakovat, že celá kniha je jedním velkým vodítkem, jak být Bohu milý.

Sírachovec většinou nezaobaluje své nároky na věřící do lehce stravitelných slov, není k lidem mírný, protože z jeho projevu je zřejmé, že zná lidskou povahu a ví, jak se má k člověku přistoupit, aby ho to vnitřně aktivovalo. Bez okolků a přikrášlení. Proto téměř v počáteční části své knihy přichází s varováním, přináší hrozbu v druhé části oddílu (běda!), která bude následovat jako Boží reakce na nedobré lidské chování. (2,1-6.12-18).

„Synu, přicházíš-li sloužit Hospodinu, připrav svou duši na pokušení.“(2,1), první verš celého oddílu je počátek přímé řeči k synovi. Sírachovec tedy mluví jako starší rodu ke svému potomkovi, či prapotomkovi. Také je možné, že tato řeč vychází od mudrce, učence a oslovuje tím toho, kdo jej poslouchá.

Po oslovení přichází vždy nárok, pokyn dotyčnému adresátovi. Služba Bohu není jednoduchou záležitostí. Sírachovec si je vědom, že v každé době, nejen v době sepsání jeho knihy, je věřící člověk vystavován srážkám se společností. Jedná se jak o útoky proti celému národu Hospodinovu, které jdou celou jeho historií jak dokládají

⁹⁶ *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou.* Přeložil František X. HALAS, přeložil Dagmar HALASOVÁ. Praha: Krystal OP, 2010. s. 1252.

některé žalmy⁹⁷, tak lze pro dnešní dobu použít doklady o útlaku jednotlivce v době Sírachovcově.

Historicky tedy Sírachovec reaguje na svou dobovou situaci: Od dob vlády Alexandra Velikého vnikaly do Izraele řecké, tedy pohanské vlivy, vzdělání, kultura, náboženství i mravy. Tento vliv velmi ohrožoval izraelské náboženství. Mnoho Izraelitů odpadlo od víry otců a přiklonilo se na stranu helenismu. Nastalo rozštěpení na dva proudy, tzv. starověrce a novotáře – tehdejší modernisty. Stav se vyhroutil r. 175 př. n.l., kdy zemřel velekněz Oniáš III. A úřadu se zmocnil Jason, který si ovšem velekněžství koupil za 590 hřiven stříbra od asyrského krále Antiocha IV. Odklon pravověrných se tím ještě více prohloubil a vyústil v pronásledování Židů zmíněným králem Antiochem IV., r. 170 př. n.l.⁹⁸

Do této situace Sírachovec, který byl zcela oddaný učení svých předků, píše svému národu a nabádá jej k dodržování a přidržování se izraelské víry. Nejen ve 2. kapitole, ale v celé své knize vybízí k postoji blízkému zdroji víry izraelských otců. Důraz je kladem na důvěru v Boha, který dopouští, ale neopouští, poukazuje k prameni, ze kterého lze čerpat statečnost a neochvějnost při obraně víry. Slibuje odměnu věrným a hrozí trestem těm, kteří odpadnou (srov. Tob 12,13)⁹⁹. Ale stejně jako v Př 3,11-12 čerpá naději v pravou cestu víry: „*Neodvrhuj, můj synu, Hospodinovo kárání, neprotiv se jeho domlouvání. Vždyť Hospodin domlouvá tomu, koho miluje, jako otec synu, v němž našel zalíbení.*“

Sírachovec tedy po svém synu, po čtenáři, žádá, aby byl připraven, resp. aby připravil svou duši, svoje vnitřní nastavení na to, že úloha věřícího se bude setkávat s pokušením, zkouškami. A to buď větší skupinou lidí (politické a náboženské okolí, práce, rodina, bližní) či osobními individuálními útoky. Nelze ani vyloučit zkoušky od samotného Boha, který trestá a napomíná v první řadě proto, aby jeho věrný snáze viděl cesty, které jsou platné Hospodinu.

Když je člověk vystavován různým atakům od svého okolí, obzvláště v takové intimní poloze jako je jeho osobní víra, může reagovat vznětlivě, horlivě, neuváženě. S tím Sírachovec počítá, a proto dále nabádá syna, aby držel svoje emoce v mantinelech. Vybízí

97 Srov. BIČ, Miloš. *Výklady ke Starému Zákonu. 5, Knihy deuterokanonické (nekanonické, apokryfní)*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s.126

98 Srov. *Bible česká: Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům. Se schválením arcibiskupského ordinariátu v Praze. Svazek II*. Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákladem "Dědictví sv. Jana Nepomuckého. - Tiskem Cyrillo- Methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921. s. 695.

99 Srov. tamtéž.

ho k vytrvalosti, trpělivosti a umírněnosti (2,2). Jedinou pomocí v těchto zkouškách má být člověku blízkost Boží. Je nutno upírat zrak a přilnout k Bohu, neodklánět se od něho v těžkých chvílích. Za tuto věrnost je útechou zaslíbení Boží přítomnosti a vyvýšení, které On způsobil (2,3). Jak vyvýšení z aktuálních složitostí lidských životů, tak se zaslíbení týká i vyvýšení věčného, v den poslední.¹⁰⁰ Syn, který naslouchá autorovi, je vybízen, aby přijímal vše, co mu přichází do života (2,4). Dobrým i obtížným Bůh uzpůsobuje člověka, posiluje ho, dává mu zrát pro jeho další pokrok životem. „*Vždyť i zlato se zkouší v ohni a lidé Bohu milí v peci pokoření.*“ (2,5). Sírachovec zde používá připodobnění věřícího, který je různě zkoušen událostmi ve svém životě, ke zlatu. V běžných hutnických procesech je zlato taveno v peci, tím je zjišťována jeho kvalita a zároveň je pročišťováno od kalu a jiných usazenin. Stejně tak je i duch a duše člověka zkoušena, tříbena, očišťována a zocelována k dalším krokům na jeho cestě k Bohu. V Př 17,3 a 27,21 je také použit symbol zlata a pece. Zkoušky, které se na dotyčného vrší, jej nemají duševně zlomit, nýbrž prověřit, utvrdit a posílit.¹⁰¹ K tomuto přijetí životních útrap jako něčeho vlastně pozitivního, co nás k Bohu přibližuje a čím nás Bůh zdokonaluje a uzpůsobuje pro své potřeby, je nutná maximální věrnost a oddanost Hospodinu. To vše Sírachovec žádá po synovi, po celém Izraeli, i po nás.

Východiskem pro tyto nároky je autorem vnímaná důvěra v Boha. Důvěra a víra, pevné přimknutí. Bůh se věřícího ujme, vezme si ho do své péče, zformuje ho a uzpůsobí pro to, aby mohl chodit po Božích cestách, tedy snažil se vnímat Hospodinovu vůli. (2,6) Stejnou tezi reflektuje i Př 3,5-7: „*Důvěřuj Hospodinu celým srdcem, na svoji rozumnost nespolehej. Poznávej ho na všech svých cestách, on sám napřímí tvé stezky. Nebud' moudrý sám u sebe, boj se Hospodina, od zlého se odvrát.*“ Zde můžeme najít rozvedení Sírachovcovy myšlenky, tedy Sírachovec patrně vycházel z tohoto - jedno doplňuje druhé. Důvěra v Hospodina nesmí být pouhou zkouškou, jak životem ve víře může dojít člověk dobrých podmínek. Věřící má věřit Bohu z celého srdce, položit se do této víry, odevzdat svůj vnitřní život s důvěrou v Boha. Nespekulovat. Snažit se vnímat Boží vlivy ve svém životě, odhalovat příčiny, které jsou shůry předkládány. Protože Bůh sám vede věřícího a tvoří jeho cesty. Je vyžadována pokora, používání rozumu vedeného Boží vůlí a samozřejmě dodržování Zákona.

100 Srov. *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. Přeložil František X. HALAS, přeložil Dagmar HALASOVÁ. Praha: Krystal OP, 2010. s. 1186.

101 Srov. BÍČ, Miloš. *Výklady ke Starému Zákonu. 5, Knihy deuterokanonické (nekanonické, apokryfní)*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, 327 s. ISBN 80-7192-150-5. s. 126.

Mezi těmito verši jsou vloženy glosy, které nabízí synu prohloubení poznání při touze dostat zde předloženým nárokům. „*Stůj v spravedlnosti a bázni... Nachyl své ucho, přijmi rozumná slova... Strp, co Bůh ti ukládá... a v bolesti buď statečný... Zachovávej si bázeň jeho a setrvej se v ní.*“¹⁰² Jedná se o motivaci, povzbuzení adresáta výroků Sírachovce. Při všech pokořeních a zkouškách je potřeba vydržet stát, neklesat, být otevřený, poslouchat, statečně strpět, neodvracet se od Hospodina, ale být mu poslušný a pěstovat v sobě tento dar. Tyto glosy shrnují svým obsahem vlastně celý tento oddíl, resp. způsob chování vůči Bohu v celé knize.

V témže verši Sírachovec mluví k těm, kteří výše zmíněné jednání vůči Bohu nedodrží. Verše svou formou připomínají liturgické texty: třikrát zazní „*Běda*“ (2,12-14) a třikrát „*Kdo se bojí Hospodina*“ (2,15-17).¹⁰³ Při studiu textu lze najít mezi těmito provoláními spojitost.

První „*Kdo se bojí Hospodina*“ (2,15) reaguje na první výrok „*Běda*“ (2,12). „*Běda však mdlým srdcím a rukám ochablým strachem i hříšníkovi, který chodí po dvou stezkách.*“ (2,12) Varování Sírachovce je směřováno k lidem, jejichž srdce je jakoby bez jiskry, tedy je „*bázlivé*“,¹⁰⁴ nepromlouvá do jejich jednání, je uzavřeno v hrudním koši a navenek se neprojevuje. Také je použitý přívlastek „*dvojaké srdce*“¹⁰⁵, které nás směřuje k druhé části verše, k hříšníkovi, který chodí po dvou cestách. Stejně tak se jedná o varování před rukama ochromenýma strachem. Neudělají, co je správné, co se od nich žádá, protože neposlouchají svého majitele, ale jsou ovládáni úzkostnou emocí. Hříšník, který chodí po dvou cestách, je člověk, který nevolí mezi cestou ctnosti a hříchu, ale využívá směru jich obou, podle toho, která cesta lépe, výnosněji na danou aktuální situaci. Může jít i o cestu důvěry a nedůvěry Boha, která by lépe zapadala do kontextu tohoto oddílu.¹⁰⁶ Podobně nabádal i prorok Eliáš (1Kr 18,22) izraelský lid, aby nebylo dvojaký, nechodil po dvou cestách. Aby oslavoval Hospodina a neklaněl se jiným Bohům. Nelze sedět na dvou židlích, jak se lidově říká a přitom mít jasno v tom, ke komu volám ve svých modlitbách. Pravá víra je vírou oddanou, ne vírou výhodnou a naklánějící se tam, kde je to v danou chvíli

102 *Bible česká: Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům. Se schválením arcibiskupského ordinariátu v Praze. Svazek II. Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákladem "Dědictví sv. Jana Nepomuckého. - Tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921. s.695.*

103 Srov. FLOSSMANN, Karel. *Moudrost ve Starém zákoně*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1989, s. 195.

104 BOGNER, Václav. *Starý zákon: knihy rozjímavé. 3, Sírachovec, Kniha moudrosti*. Praha: Česká katolická charita, 1976, s.15.

105 Srov. *Bible česká: Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům. Se schválením arcibiskupského ordinariátu v Praze. Svazek II. Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákladem "Dědictví sv. Jana Nepomuckého. - Tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921. s.696.*

106 Srov. tamtéž.

přínosné.

Na to reaguje „*Kdo se bojí Hospodina, nebudou se vzpírat jeho slovům, kdo ho milují, budou se držet jeho cest*“ (2,15). Protiváhu těm, komu Sírachovec hrozí, tvoří ti, kteří jsou v pokorné a poslušné pozici před Hospodinem, jejich ruce neodmítnou udělat žádný úkol, nevzepřou se žádné překážce, kterou jim Bůh nadělí. Jejich srdce bude schopné milovat Boha láskou transcendentní, která nemá žádný pevný předobraz, ale miluje celou svou hloubkou i šířkou a daleko za ní. Protikladem k hříšníkům, kteří vedou svůj život po obojakých cestách víry a nevíry jsou ti, kteří dodržují Boží přikázání a jako cestu si zvolí pouze tu jednu a to cestu bázně a věrnosti k Bohu.

Podobný protiklad tvoří další hrozba „*Běda mdlobou ochablému srdci, že nevěří, proto se mu nedostane ochrany*“ (2,13) a teze, že věrní Hospodinu nebudou ochabli, naopak vyvinou iniciativu, aktivitu k tomu, aby konali činnosti libé Bohu. Budou tyto věci vyhledávat, budou je volit, pokud bude více možností, jak řešit životní situace. Svě životy budou směřovat ke spokojenosti Boží. Vše je záležitost srdce, jeho nastavení a schopnosti lásky. To dokládá Sírachovec výrokem, že věrní jsou ti, kteří Boha milují. Tento výrok byl již také ve verši předchozím. Láska k Bohu přidává srdci stálost a pevnost, pokušením nebude takové srdce zvikláno, nebude oslabené a člověk, jenž odevzdal své srdce Bohu, bude pod jeho ochranou.¹⁰⁷

Poslední „Běda“ (2,14) hrozí lidem, kteří ztratili vytrvalost, jsou tedy unavení, neschopní vydržet, být stále spjatí se svými postoji, které náležejí do okruhu postojů věřících. Sírachovec se ptá, těchto lidí přímo: co uděláte, až vás Bůh navštíví? Návštěva Pána je zde myšlena přítomnost Boha při Posledním soudu.¹⁰⁸ Co budou dělat takové lidé, kteří nevydrželi, nebyli vytrvalí, trpěliví a neměli tak silnou vůli, aby neustávali bázni Boží? Ti, kteří neunesli nátlak vlivů a z cesty víry, přestoupili na cestu odklonu, nevíry, na cestu hříchu? Takové lidé uvidí výsledky svého chování v okamžiku, kdy je přijde Bůh soudit a vyhlášovat rozsudek.¹⁰⁹ Naopak ti věrní, kteří žijí v bázni před Bohem, budou mít svá srdce připravená, otevřená Božímu působení a budou se před ním pokořovat. Tedy nebudou si dělat nároky na různé pozice, postavení ve svém dosavadním životě. Když se

107 Srov. KOVÁŘ, František. *Malá bible: výbor hlavních míst z knih Písma svatého Starého i Nového Zákona. Díl III. Ze starozákonních knih žalmů a mudrosloví*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1955, s. 911.

108 Srov. BOGNER, Václav. *Starý zákon: knihy rozjímavé. 3, Sírachovec, Kniha moudrosti*. Praha: Česká katolická charita, 1976, s. 15.

109 Srov. *Bible česká: Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům. Se schválením arcibiskupského ordinariátu v Praze. Svazek II*. Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákladem "Dědictví sv. Jana Nepomuckého. - Tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921. s. 696.

ocitnou v situaci, že budou muset obětovat svůj život, dají jej spíše Bohu než lidskému pokolení, protože u Boha je jistota milosrdenství a jeho nekonečné dobroty. Sírachovec také naznačuje, že pokud lidé padnou do rukou ostatních lidí, budou mít trest krutý, avšak Bůh je milosrdný i v míře trestů, odsouzení nemusí být definitivní.¹¹⁰

Podrobnější a detailnější výčet lidského postoje k životu, který se mu připočítává u Boha za dobré, je obsahem 7,11.29-36. „*Nečiň nic zlého a nic zlého tě nestihne, odvrát se od nespravedlnosti a ona se ti vyhne*“ (7,1-2). Tímto výrokem by se dala shrnout tato kapitola, můžeme jej vnímat jako nadpis, či rámec celé perikopy. Vše, co bude níže mudrc popisovat, jsou činnosti, které odvrací syna, tedy příjemce Sírachových slov, od cesty zla a hříchu. Tento výrok Sírachovec akcentuje tím, že konkretizuje příjemce svých slov. Je nadmíru důležité, aby syn přijal to, co mu o Sírachovec předkládá, neboť cesta hříchu a nesprávného chování není cestou budoucnosti.

Pokud syn nebude činit nespravedlnost, zákonem kauzality k němu nebude ani přicházet. Avšak předpokládá se, že syn nespravedlnost nebude vyhledávat, natož nebude její původcem, šířit jí (7,3). Synovi je pro lepší pochopení předkládán obraz hospodáře na poli nespravedlnosti, který nesmí nespravedlnost rozsévat jako obilné plodiny. Výnosem by pak takovému zemědělci byla sklizeň ničemnosti (srov. Př 22,8), a to dokonce sedminásobně, tedy sklizeň odplaty by byla nadmíru větší než její počátek.¹¹¹ Dále Sírachovec nabádá syna či potomka v rámci rodu, či v rámci víry, aby nehledal přední postavení u Boha ani u královského vládce nad území (7,4). Člověk se má spokojit s tím, co je mu darováno shůry, neměl by se z vlastního chtíče či touhy drát na místa pro něho příliš náročná.¹¹² „*Stolice úřadu, křeslo cti*“ nepřináší tomu, kdo na nich usedne pouze slávu a moc, ale především mu ukládá přemíru zodpovědnosti a závažné povinnosti.¹¹³ Kdo není z Boží vůle uzpůsoben obstat v důležité funkci, nemá cestu úspěchu před sebou. Syn by to měl vzít v potaz a být trpělivý v očekávání svých cest, které mu Bůh předkládá. Podobné doporučení nalezneme v Př 25,6.

Další varování směrem k synu se týká postavení vůči spravedlnosti a dobrému soudu. Člověk se nemá prohlašovat za spravedlivého opět ani u Boha ani u nejvyššího

110 Srov. tamtéž.

111 Srov. *Bible česká: Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům. Se schválením arcibiskupského ordinariátu v Praze. Svazek II.* Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákladem "Dědictví sv. Jana Nepomuckého. - Tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921. s.711.

112 Srov. BIČ, Miloš. *Výklady ke Starému Zákonu. 5, Knihy deuterokanonické (nekanonické, apokryfní).* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 130.

113 Srov. *Bible česká: Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům. Se schválením arcibiskupského ordinariátu v Praze. Svazek II.* Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákladem "Dědictví sv. Jana Nepomuckého. - Tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921. s. 711.

správce země, ve které daný člověk žije, neměl by verbálně proklamovat svoji moudrost. (7,5). Každého charakterizují jeho činy a způsob chování, ty promlouvají za vše. Věřící by se neměl taktéž stavět do pozice spravedlivého, tj. toho, kdo rozsuzuje druhé (7,6). Nebude hodnotit, na které straně je pravda, pokud toho není schopen. Takový člověk by měl disponovat schopností objektivního soudu, nahlížení na pravdu z vícero stran, protože v případě chybného výroku, může dotyčným a také sám sobě uškodit. Moc a důsledky nespravedlivého soudu mohou být velké.¹¹⁴ K tomu náleží i následující verš, který podporuje spravedlnost v jednání z pozice správce města. Syn, pokud bude vykonávat tuto činnost, má ctít zákony a normy dané lokality. Neupírat lidem jejich právo, ale naopak je hájit (7,7).

Cesta k Bohu je lemována životem bez hříchu, ale i Sírachovec ví ze své zkušenosti, že člověk je bytost se sklony k hříchu. Proto syna nabádá, aby neopakoval své staré chyby (7,8). Když jednou zhřeší, Bůh mu dá výtku v podobě trestu, netřeba tento přečin znovu opakovat. Je nutno si z našich nedobrých skutků brát ponaučení, a tím se vyhnout násobným odplatám za tyto činy.¹¹⁵ Sírachovec opakuje tento nárok ještě níže (7,16), kdy Synovi přikazuje aby se nepřirazoval do řad hříšníků. Je to skupina lidí, která bude Bohem potrestána.

Věřící si má ze svého chování brát příklad pro život budoucí, rozhodně ale nemá sázet na to, že u Boha lze vyvážit mé nedobré chování „*množství mých darů*“ (7,9). Takové dary, které jsou přímluvou za odpuštění hříchů bez zjevného pokání dotyčného, Bůh nepřijme.¹¹⁶ Hospodin přijímá modlitbu a projevy sociálního chování (7,9-10). Sírachovec také dbá na empatii, syn by se člověku, který je v „nitru roztrpčen“, tzn. něco ho trápí, neměl vysmívat (7,11). Snadno si tyto úlohy mohou v jiný čas vyměnit, protože toho, kdo je ponížen, Bůh povyšuje a naopak. Výsměch je proti lásce k bližnímu, stejně tak jako i roznášení pomluv a lži (7,12), které nepřinášejí nic jiného než zlo.¹¹⁷ Samotný život ve lži, fabulacích, nepravdách pokládá Sírachovec za špatný. Zlepšovat kvalitu svých životů šířením nepravdivých informací není správný směr k Bohu. Toto se nemá dít za žádných okolností (7,13).

Sírachovec také kritizuje přílišnou upovídánost ve shromáždění a opakování

114 Srov. BIČ, Miloš. *Výklady ke Starému Zákonu. 5, Knihy deuterokanonické (nekanonické, apokryfní)*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 130.

115 Srov. tamtéž s.711.

116 Srov. BIČ, Miloš. *Výklady ke Starému Zákonu. 5, Knihy deuterokanonické (nekanonické, apokryfní)*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 131.

117 Srov. HEGER, Josef, František KOTALÍK a Jan MERELL. *Písmo svaté Starého Zákonu. Díl 2, Knihy básnické - poučné*. Praha: ÚCN, 1956, s. 521.

slov v modlitbě (7,14). Ovšem autor zde nechce říci, že uvážena opakovaná slova jsou na škodu, vždyť např. v žalmech se nachází mnoho repetit. Spíše má na mysli neuvážené mluvení, domněnku, že kvantita slov je přínosnější u Boha než jejich kvalita.¹¹⁸ V dalším verši nabádá syna, aby se nevyhýbal tvrdé manuální práci na poli, ani rolnictví. (7,15). Možnost obživy a stálé práce, která nese člověku užitek a trvalý příjem k pokrytí potřeb, je vnímaná jako dar od Boha (srov. Př 24,27). Sírachovec zde také možná podává výtku Izraelcům, kteří se vlivem helénismu odchylojí od tvrdé práce.¹¹⁹ Zde je rozdíl mezi egyptským mudroslovím, které upřednostňuje úřednické povolání, písaře.¹²⁰

Posledním veršem této perikopy, tj. jedné třetiny 7. kapitoly, je Sírachův výrok kdy má syn: „ponížit svou duši, protože odplatou svévolníků jsou oheň a červi.“(7,17). Tento na první pohled těžko vysvětlitelný výrok lze chápat jako nabádání k vymezení se proti zpupnosti a netrpělivosti svého nitra. Touhy udělat věci hned teď, bez vnímání podpory Boha či pochopení etického a morálního kontextu daných skutečností. V člověku má být přítomna snaha o nepovyšování se a nenadřazování se své podstatě, kterou nám ukládá Bůh a není vyšší než on sám to učiní. Protože lidský život končí v zemi, ať se člověk vyvyšuje, jak se mu zlíbí. Stále je pouze smrtnou bytostí, jejíž tělo podléhá po smrti procesu rozkladu.¹²¹ Ať se jedná o krále či chudáka, všichni jsme si tímto rovni. Lidé se liší ve svém přístupu ke svému Stvořiteli.

Dalšími ukazateli k tomu, aby syn směřoval svůj život po stezkách Božích, jsou Sírachovcem uvedena v 7,29-39. Předchozí verše se týkají spíše praktického nastavení vlastních životů. Příkázání, které zde autor předkládá, se již dříve v textu objevilo. Syn má v celé duši zachovávat bázeň Boží, v srdci pěstovat lásku ke svému Stvořiteli, a stejně tak mít v úctě osoby, které Bohu slouží, kněze. (7,29-30). Stejně jako prokazování úcty k lidským služebníkům a vykonavatelům kultu Hospodina, má syn hledět i na odvádění desátků, tedy hmotné zajištění těchto knězů a přinášení obětí různých účelů (7,31). Sírachovec je vychováván a také se to takto snaží předat dále. Je zde vyjevna prokazatelná úcta před knězem v paralele k uctívání Boha a povinnost uložena

118 Srov. *Bible česká: Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům. Se schválením arcibiskupského ordinariátu v Praze. Svazek II.* Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákladem "Dědictví sv. Jana Nepomuckého. - Tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921. s. 711.

119 Srov. BOGNER, Václav. *Starý zákon: knihy rozjímavé. 3, Sírachovec, Kniha moudrosti.* Praha: Česká katolická charita, 1976, s.24.

120 Srov. FLOSSMANN, Karel. *Moudrost ve Starém zákoně.* Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1989, s.199.

121 Srov. *Bible česká: Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům. Se schválením arcibiskupského ordinariátu v Praze. Svazek II.* Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákladem "Dědictví sv. Jana Nepomuckého. - Tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921. s. 712.

chrámovými řády, přinášení prvotin (srov. Nu 18,11-18) , obětí za přikrytí hříchu (srov. Lv 5,6), jiné obětní dary (srov. Ex 29,27, Dt 18,3, aj.). S pravým náboženstvím se pojí i hmotná podpora kněží.¹²²

Exkurz vůči této kapitole nabízí v otázce přinášení obětí kap. 35,1-10. Zde je rozšířena poučení o darování prvotin a obětních darů. Za hlavní oběť Sírachovec považuje zachovávání Zákona a dodržování přikázání (35,1). Vnitřní přístup člověka k Bohu je nejdůležitější a může jej prokazovat i úctou ke kultickým zákonům. Chce-li syn prokázat svou vděčnost a vyjádřit díky, přinese oběť bílé mouky, tedy oběť suchou, nekrvavou¹²³. Chce-li vyjádřit své milosrdenství, obětuje oběť chvály (35,2). Zde Sírachovec dává do kontextu předepsané obětní dary s dary, které jsou neformální, motivované poslušností a čistotou života.¹²⁴ Bůh přihlédně k daným obětem jako výrazu nesobeckosti a pokání. Tím nám odpustí naše přečiny(35,3). Syn nesmí zapomínat, že prvotiny a vůbec dary, které poskytne, mu zcela nepatří. Jsou darem od Boha, který s nimi pro náš blahobyt nešetří, proto bychom i my měli přinášet dary Bohu „s veselou tváří a s radostí“(35,8). Plnění chrámových příkazů tedy nemá být pouze prázdnotou formalitou, ale především vzdáním díky za dary od Boha a jako prokazatelný příklad své kajícího v momentě, kdy syn přichází žádat Hospodina o odpuštění za své prohřešky.

Vrátím se ke kapitole 7., kdy je její závěrečný oddíl sociálního charakteru, jeho plnění ústí v oboustrannou lásku k a zároveň od Boha, ale také mezi lidmi. Syn nemá být sobecký a darovat ze svého jmění i chudému, tak, aby se „naplnila tvá blaženost“ (7,32) Rozdávát své statky chudým, naplňuje člověka pocitem zadostiučinění druhému, pocitem soudržnosti, pospolitosti, milosti a to především milosti nejen vycházející od syna směrem k chudému, ale ve spojitosti s tím i milosti, kterou syn obdrží od Boha. K tomu se váže povinnost starat se jak o pokolení živé, tak o své blízké, kteří již zemřeli (7,33). Projevovat lásku blízkým lidem, kteří již nejsou mezi živými, může syn nejen důstojným pohřebním ritem, který si daná doba žádala (srov. 2Sam 21,10-14, Jer 22,19, aj.)¹²⁵, ale také vzpomínáním na ně. Tím, že člověk zemře, vrátí se do země, neodejde z našich myšlenek.

Věrný Hospodinu má být soucitný a empatický s lidmi, kteří jsou smutní, pláčí

122 Srov. FLOSSMANN, Karel. *Moudrost ve Starém zákoně*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1989, s.199.

123 Srov. *Bible česká: Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům. Se schválením arcibiskupského ordinariátu v Praze. Svazek II*. Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákladem "Dědictví sv. Jana Nepomuckého. - Tiskem Cyrillo- Methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921, s. 786

124 Srov. FLOSSMANN, Karel. *Moudrost ve Starém zákoně*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1989, s. 233

125 Srov. *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. Přeložil František X. HALAS, přeložil Dagmar HALASOVÁ. Praha: Krystal OP, 2010. s. 1194.

žalostí (7,34) i s nemocnými, být v jejich přítomnosti a těšit je, neboť za to mu bude přidána láska (7,35). Láska jak nemocného, lidí z jeho okolí, tak i od Boha. Syn by tyto nároky měl plnit z pohnutek svého nitra, ne proto, že za to bude odměněn od Hospodina. Ale proto, že si je vědom svého konečnosti svého života (7,36) a touhy vést dobrý život a možnosti, že se může dostat do podobné situace jako ti, nad kterými se smilovává a soucítí s nimi.

Další z důležitých cest a jistou interakcí mezi člověkem a Bohem je modlitba. Tímto tématem se Sírachovec také zabývá, protože chápe její důležitost a zná náklonnost Boží při vyslýchání našich volání. „*Jeden se modlí, druhý proklíná; či hlas vyslyší Panovník?*“ (34,24). Bůh je především spravedlivý, chrání svůj lid, neopouští jej. Naopak jejich nepřátelům, nemilosrdným, nespravedlivým (35,20-21) odplácí a trestá jejich činy proti svým věřícím.¹²⁶ Hospodin vyslyší toho, jež mu slouží (35,16). Tím jistě Sírachovec nemyslí pouze kněze a chrámové služebníky, ale všechny jeho věrné, kteří vložili svůj život do Božích rukou. Všichni jsou nástroji jeho vůle. Modlitba takových lidí se dotkne oblak, tedy dorazí ke svému adresátu, vznesse se až tam, kam nedolétnou už ani ptáci. Budou vyslyšena volání utiskovaných, jejich „žaloba dojde úlevy“¹²⁷

Taková modlitba, slovo k Bohu od člověka trpícího, zuboženého, poníženého bude vynesena k jejímu příjemci. Znovu se hovoří o tom, že pronikne oblaka a má takovou intenzitu a naléhavost, že nezmizí někde po cestě, nevyprchá, ale dojde k svému cíli (35,17).

Směřování za vůlí Boží vnímá také Sírachovec v nápravě lidských hříchů. Zdá se, že ty výroky, které mají označení adresáta „*synu*“, jsou stěžejní výroky této knihy. Pojem hřichu je charakterizován jako přestoupení intence dobrého chování, „*zlé chování před tváří Boží*“¹²⁸. Hřichu dává Písmo různá označení hlavně v oblasti vztahů mezi lidmi, jako je pochybení, zlost a pýcha, závist, podvod, lhání, vzpoura, nespravedlnost a necitlivost vůči ostatním, přestoupení, nepokora, nedodržování Zákona Božího.¹²⁹ Hřích je podstata činnosti, která překračuje hranici norem a božského řádu. S největší mírou je namířen buď proti člověku, či proti Bohu. Ale tím, že Izrael spojil své životy smlouvou s

126 Srov. . FLOSSMANN, Karel. *Moudrost ve Starém zákoně*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1989, s. 233.

127 Srov. *Bible česká: Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům. Se schválením arcibiskupského ordinariátu v Praze. Svazek II*. Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákladem "Dědictví sv. Jana Nepomuckého. - Tiskem Cyrillo- Methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921, s. 786.

128 DUPLACY, Jean. *Slovník biblické teologie. Přel. Petr Kolář*. Řím: Velehrad - Křesťanská akademie, 1991, s.128.

129 Srov. tamtéž.

Bohem, je každý přestupek proti bližnímu člověku, zároveň přestupkem proti Bohu.¹³⁰

V perikopě tomuto se věnující (21,1-10)¹³¹ Sírachovec poskytuje synovi pokyny pro případ, že věřící propadne hříchu, tedy učiní něco, co není ve shodě se Zákonem. „Synu, zhřešil si? Už to nedělej a za své dřívější hříchy pros o odpuštění!“ (21,1). Autor chápe realitu lidské svobodné duše, kdy není nic neobvyklého, že člověk zhřeší. Nabádá syna, aby své hříchy již neopakoval a zároveň si uvědomoval v komplexnosti všechny své dřívější prohřešky a za ty v celém obsahu prosil za odpuštění.

Když člověk vnitřně pocítí, že se blíží situace, kterou by nemusel zvládnout cestou dobra, má se jí vyvarovat. Vyvarovat se hříšnému chování. Vypěstovat si vnitřní zrak k tomu, aby byl schopen odhalit možnost nedobrého jednání ještě před tím, než se stane. Sírachovec hřích připodobňuje k hadovi. I k němu se člověk bojí byť jen přiblížit, protože ví, že had může člověka uštknout. Stejně i tak, říká autor, může i hříšné chování ublížit jako „zuby lva, které rozsápou duše lidí“ (21,2). Způsobit vnitřní bolest, a to především těm, kterých se naše provinění dotýká, a potom i nám samotným.

Hřích má velikou moc, dopad a vliv. Sírachovec před ním varuje. Je jako dvousečný meč, který rozdává rány a působí zranění, kam dopadne (21,3) a způsobí škody, které nelze napravit - „jeho rána je nezhojitelná“¹³² Symbol dvousečného meče používá i Př 5,4, kdy jej uvádí v kontextu chování ženy, která je pokrytecká, v běžném životě používá přetvářku. Její řeč je lichotivá, vábivá, avšak když chce, její slova jsou ostrá jako zbraň, kterou dokáže ublížit.

Člověka, který se chová povýšeně a své okolí zastrašuje možným použitím své moci, dříve či později potká pád, Boží vůlí bude potrestán ztrátou svého postavení a bohatství. Životní úroveň pokryteckého pyšného člověka se sníží, protože jeho chování nebude tolerováno. Ani Bohem ani okolím dotyčného (21,4). Ten, kdo je schopný vnitřní sebereflexe, ke které ho může aktivovat pokárání, Boží usměrnění, dokáže obrátit své srdce směrem k dobrému a vnitřně kvalitnímu životu. Naproti tomu Sírachovec varuje před tím, kdo přímo nenávidí pokárání, obrací se proti němu a vymezuje, není schopný vnitřního prozření a jde tedy cestou hříchu, dál přináší neštěstí sobě i druhým (21,6). Stejně tak je takový člověk schopen hojně argumentovat v zájmu svého nedobrého chování, tedy je

130 Srov. ALLMEN, Jean-Jacques von a Jan MIŘEJOVSKÝ. *Biblický slovník*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1987, s. 70.

131 Dále se tématu hříchu věnuje 11,20-34.

132 Srov. *Bible česká: Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům. Se schválením arcibiskupského ordinariátu v Praze. Svazek II*. Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákladem "Dědictví sv. Jana Nepomuckého. - Tiskem Cyrillo- Methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921, s. 750.

mluvkou, kdy z jeho úst vychází mnoho slov, avšak bez řádného smyslu. Takový člověk je poznáván již zdaleka, netřeba se mu příliš osobně přibližovat. Ovšem rozumný a rozvážený člověk, který nejedná impulzivně ví, kdy vyřkl slova, která nebyla vhodná.(21,7)

Důležité je i poctivé chování, protože Sírachovec pokládá za hřích také hromadění majetku na úkor druhých a budování si své zázemí z takto získaných prostředků. Připodobňuje to bezvýznamné práci, „*jakoby kameny na zimu sbíral*“ (21,8). Kameny se člověk v zimě nezahřeje, tak jako by se zahřál dřevem, tedy poctivě nabytým majetkem.¹³³ V řeckém překladu si takový nepoctivý člověk žitím na úkor ostatních počíná tak, jakoby si „*sbíral kameny na hrob*“.¹³⁴ Tedy nebuduje si vlastní budoucnost, či budoucnost svých potomků, ale naopak si připravuje vlastní konec.

Více hříšníků, svévolníků pospolu je jako „*chumáč koudelce*“, který „*nakonec zajde v plamenech ohně*.“ (21,9) Pokud člověk odmítne být korigován Božím působením, povede to k tomu, že si bude dělat, co uznává sám za vhodné. Soud nad takovými lidmi bude ničivější jako oheň a svévolníci budou spáleni rychle a zcela beze zbytku. Cesty bezbožných jsou dlážděny kameny, jedná se o cesty široké, pohodlné a také hladké, a proto na nich lze snadno uklouznout do „*propasti podsvětí*“ (21,10).¹³⁵ Všechny cesty, ať dobré či nedobré, jsou Bohu zřejmé, on sleduje stopy na našich životech, tedy to, co po sobě zanecháváme. Pro hříšného má odplatu, bude „*spoután provazy svého hříchu*“ (Př 5,21-22). Následky a v lepším případě uvědomění si vlastního prohřešení budou u člověka přítomny po celý jeho život. Tomu, kdo nepochopí Boží výstrahy a napomenutí a dále půjde cestou hříchu, bude připraven trest konečný a nevratný, zemře. Přidržování se svévole má za následek vnitřní duchovní ochabnutí a odpadnutí. Kdo se zřká Boha projevem svého života, je vnitřní mrtvý.

Ve shrnutí lze říci, že cestu k Bohu Sírachovec nalézá v cestě lásky, věrného srdce, ve vnitřním nastavení člověka. Jen člověk, který má srdce otevřené a nechává na něj působit Boží volání a činy, tedy vůli, je schopný dostat Božím přikázáním a nejit cestou hříchu. Tento Boží Zákon je obtížné v jakékoliv době, ať v době Sírachově, před ním, po něm nebo v době naší, vědomě a plnohodnotně dodržovat. Vyžaduje si to nadměrné vytrvalosti, která ale vyvěrá z lidského rozhodnutí vložit řád a tok svého života do rukou Božích. Ať jsou nároky Sírachovce na bohabojný život složené z větších či

133 Srov. tamtéž

134 Srov. *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. Přeložil František X. HALAS, přeložil Dagmar HALASOVÁ. Praha: Krystal OP, 2010. s. 1216.

135 KOVÁŘ, František. *Malá bible: výběr hlavních míst z knih Písma svatého Starého i Nového Zákona. Díl III. Ze starozákonních knih žalmů a mudrosloví*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1955, s.554.

menších úkonů a projevu sociálního citění a lásky k bližnímu, vše musí být zaštit'ováno touhou srdce takové věci konat a poddat se Božímu působení.

4. Moudrost

Téma moudrosti tvoří rámec Sírachovce (1,1-10 a 51,13-30), prostupuje jím¹³⁶ a tvoří jeho formální střed (kap. 24). Podle tohoto středu s názvem Chvála moudrosti je Zákon, plně obsáhlé vyjádření Boží moudrosti, elementárním zdrojem izraelského lidu.¹³⁷

V obsahu celé knihy Sírachovec autor nechává vyniknout tenké, ale zřetelné linii vědění, že moudrost je úzce spjatá se zbožným jednáním, úctou, láskou a pokorou k Bohu. S odevzdaností a poslušností vůči Hospodinově vůli. Není moudrostí bez bázně vůči Bohu a také není bázně, která by zároveň nevedla k moudrosti.¹³⁸

Popsat moudrost můžeme ze dvou pohledů, jak k nim přistupuje také Tanach a vychází z nich i Sírachovec. Tyto pohledy nemůžeme vnímat odděleně, patří k sobě, ale přeci jen, každý z nich má svoje místo působení a charakteristiku své existence. Z prvního pohledu můžeme vnímat Moudrost jako personifikaci své vlastní podstaty. Na více místech¹³⁹ v Sírachovcovi vypráví sama o sobě, o svém Stvořiteli, o své důležitosti, o místě svého přebývání. Druhým typem vystupování moudrosti je způsob působení na člověka jako jeho možná vlastnost, které se snaží člověk přemýšlející o důležitosti Boha a smyslu života v jeho přítomnosti, dosáhnout¹⁴⁰.

Moudrost v obou podobách představuje celistvost a dokonalost poznání (srov. Př 5,21;16,3;24,12). Přináší člověku schopnost rozlišovat mezi cestami dobra a zla. Je spjatá jak se smlouvou mezi Bohem a člověkem, tak i se stvořitelem počinem Boha. Detailněji zobrazuje a vyniká v dějinách lidstva, kde je prezentována určitými osobami (srov. Sir 44,1n), které díky ní dosáhnou uznání a přináší své zemi milosrdenství Boží skrze své působení. Tzv. Moudří, mudrcové, tedy lidé obdaření a využívající hodnotu moudrosti, vedle kněží a proroků, vyučovali moudrosti mladší pokolení věřících. Předávali jim objevenou moudrost tradiční, tedy tu, jejichž pomoci se dá využít v praktickém životě, tak i tu, která člověka měla provázet v náboženských intencích, tedy moudrost poznání.¹⁴¹

Podle míry Boží vůle je moudrost přítomna v každém člověku (Sír 1,10), avšak ve své plnosti je lidem nedosažitelná (Srov. Jb 28,1). Ve své době, kdy z úcty ke jménu

136 Např. 4,11-19; 6,18-37;14,20-15,10;44,1-15, aj.

137 Srov. RÖMER, Thomas, Jean-Daniel MACCHI, Christophe NIHAN, et al. *Úvod do Starého zákona*. Jihlava: Mlýn, 2020, xxviii, 929 stran : ilustrace. ISBN 978-80-86498-71-3. s. 835

138 Srov. RÖMER, Thomas, Jean-Daniel MACCHI, Christophe NIHAN, et al. *Úvod do Starého zákona*. Jihlava: Mlýn, 2020, xxviii, 929 stran : ilustrace. ISBN 978-80-86498-71-3. s. 835

139 1,1-10; 4,11-19; 6,22-31; 14,20-27; 15,1-8; 24,1-22

140 1,25-26; 6,32;10,25-26; 18,27-29; 19,20-24;20,27-31;21,11-28; 37,16-26

141 Srov. ALLMEN, Jean-Jacques von a Jan MÍŘEJOVSKÝ. *Biblický slovník*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1987, s. 152-153.

Božímu byly hledány alternativy, aby jméno Boží bylo vyjádřeno opisným způsobem, byla moudrost používána jako označení pro Boha. Později byla Moudrost personifikována a vlivem helenistické filosofie vnímána jako prostředník mezi Bohem a jemu věrnými.¹⁴²

4.1 Charakteristika moudrosti

Sírachovec původ moudrosti, tedy její prvotní určení Bohem, popisuje v 1,1-10. Je důležité si moudrost vymezit nikoliv jako lidskou schopnost, ale jako vlastnost Boží, se kterou se s námi Bůh dělí, daruje jí.¹⁴³ Její prapůvod a podstata je Božího charakteru. Existence moudrosti není rámcově vymezena, trvání lze identifikovat na základě informace, že je s Bohem navěky (1,1) a je Boží prvotinou tedy tím, co Stvořitel vykonal jako úplně první ze svých činů (1,4). Lze to pochopit i z pohledu podobnému řeckému dualistickému myšlení světa idejí: „*V Božím poznání jest od věčnosti idea všeho, co je. Idea je dříve než bytí, je dříve než čas, jsouc navždy spojená s Bohem.*“¹⁴⁴

Některé řecké rukopisy uvádí také, že „*Pramen moudrosti je slovo Boha na výsostech, její stezky, toť věčná příkázání.*“¹⁴⁵ Slovem Božím je stvořeno veškerenstvo, a stejně tak i moudrost, jež je mimo Boha a jejíž studnicí je právě tvárné slovo Boží.¹⁴⁶ Tento výrok nemusíme vnímat jen jako jednotlivý akt tvořivosti Boha, kdy by z pramene Božích slov byla moudrost stvořena, ale Sírachovec chce patrně říci, že nekonečný zdroj, ze kterého moudrost stále čerpá, vyvěrá a pochází, je tvořivé slovo Boha. Její působení se rozlévá spolu s jejími cestami, tam kde je Zákon, je přítomna i moudrost.

Žádný z lidí není schopen tajemství, rozsah a celou podstatu odhalit, pochopit a plně uchopit (1,6). Jen ten, který je Jediným svou svatostí, moudrostí, autoritou a kraluje nad vším stvořením, sedí na svém trůně, dokáže moudrost obsáhnout, protože je jejím tvůrcem a ona jeho dílem (1,8). Bůh tento svůj dar vkládá do všeho stvořeného podle svého uvážení, každému člověku jí dá jako součást lidské svébytnosti. Větší měrou jí obdaruje své věrné, ty, kteří vyznávají víru v Boha (1,9-10). Tento Sírachovcův text je variací na to, co čtenáři předkládá kniha Přísloví o původu moudrosti (Př 2,6;8,22-31).

142 Srov. NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. 2. vyd. Praha: Kalich, 1956, s. 449.

143 Srov. KOVÁŘ, František. *Malá bible: výběr hlavních míst z knih Písma svatého Starého i Nového Zákona. Díl III. Ze starozákonních knih žalmů a mudrosloví*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1955, s. 899.

144 Srov. FLOSSMANN, Karel. *Moudrost ve Starém zákoně*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1989, s. 194.

145 Srov. *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad*. 15. (6. opravené) vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2008. s. 1300.

146 Srov. KOVÁŘ, František. *Malá bible: výběr hlavních míst z knih Písma svatého Starého i Nového Zákona. Díl III. Ze starozákonních knih žalmů a mudrosloví*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1955, s.900.

Moudrost lze tedy definovat jako duchovní moc, která má taktéž charakter tajemství a znamení charismatu, které je darované věřícím v Boha. Tento dar se v lidech projevuje skrze vlastnosti jako je rozumnost, obezřetnost, vědomá trpělivost, a jiné pozitivní chování, ke kterému je probouzen čtenář Sírachovce.¹⁴⁷

Střed knihy Sírachovec tvoří kapitola 24, která zároveň uzavírá část knihy o moudrosti. Podle odborníků se jedná o hymnus moudrosti. Tato oslava moudrosti je jakousi analogií k řeckým spisům, má za úkol chválit univerzální význam a platnost moudrosti Izraele.¹⁴⁸ Kapitola znovu shrnuje na jednom místě to, co bylo řečeno v předchozích perikopách o charakteristice a zaslíbeních moudrosti. V podobnosti ke knize Přísloví 1,20n a 8,22n je rozdíl pouze v tom, že v knize Přísloví hovoří Moudrost z ulic, kdežto v Sírachovci hovoří v synagóze.¹⁴⁹

V těchto verších hovoří personifikovaná Moudrost k těm, kteří jí naslouchají. Hovoří sama o sobě, chválí svůj vznik, protože tím oslavuje svého Stvořitele. Básnickým způsobem opěvuje sama sebe jako Boží počín. Závěr této perikopy tvoří pozvání těch, kteří o kráse moudrosti ví a touží po ní.

O svém původu potvrzuje to, co Sírachovec popsal v 1,5. Moudrost byla stvořena slovem Božím a rozprostřela se po zemi jako mlha, tedy přikryla vše, co je na povrchu země (24,3). Tímto je vyjádřena připomínka Stvořitelského hymnu v první knize Mojžíšově (1,2), kde se nad vodami, podobně jako mlha, vznášel duch Boží.¹⁵⁰ Jde o vyjádření pronikavosti a všudepřítomnosti moudrosti.¹⁵¹ Před tím, než jí dal Bůh pokyn usadit se při lidech, Moudrost přebývala společně s Bohem v nebesích, jejím trůnem byl oblakový sloup (24,4). Tento symbol lze vysvětlit jako jednotící prvek s Božím působením, kdy je ve starých textech používán jako projev Boží přítomnosti.¹⁵² Moudrost vystupovala dále jako Boží stvořitelský počín, obešla celé nebe i nejhlubší propasti. Byla přítomna i v moři, zkrátka všude tam, kam lidské nohy těžko vkročí a kde jsou daná místa i negativně vnímána. Svě působení rozšiřovala po celé zemi, u všech národů světa (24,6). Přebývala všude, kam byla lidmi pozvána, odpočívala tam a žila dál v jejich předávané

147 Srov. FLOSSMANN, Karel. *Moudrost ve Starém zákoně*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1989, s. 194.

148 Srov. tamtéž s. 220.

149 Srov. tamtéž s. 220.

150 Srov. BIČ, Miloš. *Výklady ke Starému Zákonu. 5. Knihy deuterokanonické (nekanonické, apokryfní)*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 152.

151 Srov. FLOSSMANN, Karel. *Moudrost ve Starém zákoně*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1989, s. 221.

152 Srov. *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. Přeložil František X. HALAS, přeložil Dagmar HALASOVÁ. Praha: Krystal OP, 2010.s.1222.

tradici (24,7).

Za těch dob, kdy porůznu putovala a hledala své zázemí a působení, dostala příkaz od svého Stvořitele postavit si stan, tedy směřovat svou přítomnost k rodu Jákobovu v Izraeli jako k lidu vyvoleným Bohem(24,8). V Ž 132,12 se toto potvrzuje: „*Hospodin si totiž zvolil Sijón, zatoužil jej mít za sídlo.*“ V hlavním městě Jeruzalémě, které si Bůh zamiloval, vzplanul k němu láskou, našel moudrosti přibýtek a ustanovil ji k tomu, aby zde vládla. Zde měla mít svůj domov (24,11). Tedy měla za úkol činit izraelské pokolení moudré, vedené Bohem. V dalších verších moudrost oslavuje svoji krásu, zvláštnost, užitečnost skrze katalog různé flóry Izraele¹⁵³ a vzácných surovin¹⁵⁴, které byly draze obchodovatelné - (24,13-18). Ve výčtu těchto rostlin a vzácných surovin či sloučenin mě zaujal výraz „*stakte*“. Řecky *στακτή* či hebrejsky *תבוא* je jedna z vonných složek, ze kterých se připravovalo kadidlo v Šalamounově chrámu, jehož přesné složení je popsáno v druhé knize Mojžíšově 30,34-37. Byl to také středověký vzácný parfém ušlechtilé vůně.¹⁵⁵ „*Jaké ovoce nesla moudrost v národě zakořeněná a jaké slávy v něm došla. Co krásy, ušlechtilosti, užitečnosti, plodnosti, příjemnosti lze najít v celé říši rostlinné, to vše ve smyslu vyšším obsahuje Moudrost.*“¹⁵⁶

V latinském a řeckém textu je vložený oslavný verš (24,18), kde se moudrost vnímá jako matka krásného milování, bázně, poznání, milosrdenství. Moudrost je obsahem cest Božích, pravdy a především naděje života a síly.¹⁵⁷

Závěrečnou výzvu má moudrost k těm, kteří po ní touží. Moudrost nabízí své ovoce, plody, výnosy, své dary těm, kdo o ně stojí (24,19). Myšlenky na ní vzbuzují potěchu, jsou sladší než med a její poklady poznání jsou vzácnější než plástev medu (24,20). Symbol medu je zmíněn také v Žalmu 19,11 a 119,103, kdy je jeho sladkostí dodržování Božího Zákona. Tím je zřejmé, že Sírachovec myslí spolu s moudrostí a její oslavou také na Zákon.¹⁵⁸ Ten, kdo se jednou přimkne k moudrosti, objeví ji v sobě, bude toužit po větší míře moudrosti, stejně tak jako žiznivý po vodě (24,21). Tedy působení moudrosti není jednorázové, ale postupné a stupňovité. Její zásobárny jsou nevyčerpatelné.

153 Cedr, cypřiš, palma, růže Jericha, oliva, platan, terebinta, vinná réva.

154 Skořice, vonný balzám, myrha, galbanum, onyx, stakte, kadidlo.

155 Srov. Stacte. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2021 [cit. 2021-12-13]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Stacte>

156 *Bible česká: Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům. Se schválením arcibiskupského ordinariátu v Praze. Svazek II.* Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákladem "Dědictví sv. Jana Nepomuckého. - Tiskem Cyrillo- Methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921, s. 759.

157 Srov. *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou.* Přeložil František X. HALAS, přeložil Dagmar HALASOVÁ. Praha: Krystal OP, 2010. s. 1223.

158 Srov. Srov. FLOSSMANN, Karel. *Moudrost ve Starém zákoně.* Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1989, s. 223.

Cílem je, aby pod vlivem moudrosti vyrůstalo bohobojné, pokorné, spravedlivé a jinak bohulibé pokolení.¹⁵⁹ Moudrost poskytuje věřícímu člověku ochranu, vedení, obranu proti hříchu. Ti, kteří ji budou vykládat, vysvětlovat a tedy šířit její poznání i mimo své osobní hranice, dožijí se vysokého věku.¹⁶⁰

Sdělení Sírachovcovy 24. kapitoly shrnuje velmi výstižně prof. František Žilka: *"Moudrost vyšla z úst božích - patrně slovem - ; jest tak pronikavá, že zná vše na světě až do nejtajnějších hlubin mořských. Má svůj vlastní trůn na výsostech, ale trvale sídlí v Jeruzalémě, mezi Jizraelem. Jemu se zjevuje hojně, jmenovitě zákon boží jest jejím praktickým výrazem a darem. Kdo jí okusil, má věčnou žízeň po ní; a kdo ji má, dovede se uvarovati hříchu".*¹⁶¹

Naplněním moudrosti i jejím počátkem a zároveň korunou je bázeň před Bohem (viz kap. 3.2. Bázeň boží). Tam, kde se člověk cítí zavázán Bohu, v pokorném postavení vůči němu, ve snaze mu porozumět jako synu Otci, v lásce, která miluje a nechce být zklamána a klamána, tam je přítomna moudrost (19,20). Toto stěžejní sdělení je i ústředním motivem knihy Přísloví (1,7; 9,10;15,33) a objevuje se i v jiných spisech (Ž 111,10; Jb 28,12; atd.)¹⁶². Plněním tohoto je zachovávání Zákona. Kdo je veden moudrostí, nedokáže mít veškeré vědění, neporozumí zlu. Ze své podstaty, kterou již Bůh skrze svou bázeň a moudrost formuje, nebude schopen modelu svévolného jednání ani motivaci hříšníků porozumět. (19,21). Pokud člověk špatnosti porozumí, tak toto vědomí z moudrosti nepochází.

Schopnost moudrosti je své syny, tedy ty, kteří se v ní rodí, vyvýšit (4,11). Povyšuje je v oblasti duchovní a mravní. ¹⁶³Bylo řečeno, že Bůh dal moudrost do vínku všem lidem. Tedy ti, ve kterých se tajemství moudrosti probouzí k životu, kdo jí hledají, ale nejen v knihách, nýbrž i v praktickém životě a modlitbou, budou moudrostí přijati do jejího působení. Jak říká kniha Přísloví, ti, kteří našli či spíše v sobě probudili moudrost, našli největší bohatství světa. Její hodnota je nad ryzí zlato a stříbro, „*drahocennější než perly, žádné skvosty se jí nevyrovnají.*“ (Př 3,14-15).

Takoví lidé se vyznačují také láskou k životu, ne k majetku, ne k moci, ne k

159 Srov. tamtéž.

160 Srov. *Bible česká: Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům. Se schválením arcibiskupského ordinariátu v Praze. Svazek II. Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákladem "Dědictví sv. Jana Nepomuckého. - Tiskem Cyrillo- Methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921, s. 761.*

161 ŽILKA František: *Dějiny novozákonní doby.* Kalich, Praha 1925, str. 158.

162 Srov. tamtéž s. 214.

163 KOVÁŘ, František. *Malá bible: výbor hlavních míst z knih Písma svatého Starého i Nového Zákona. Díl III. Ze starozákonních knih žalmů a mudrosloví.* Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1955, s.902.

autoritám, ale k samotnému daru života. Moudrost jim „*vdechuje život*“¹⁶⁴, tedy integruje lásku k žití. Takoví lidé se radují z objevení moudrosti, cítí se požehnáni ve vši pokoře, jejich život je šťastný. Moudrost do sebe vstřebali tak, že s ní jsou již od probuzení, tedy moudrost je jejich součástí (4,12).

Sírachovec dále charakterizuje hodnotu moudrosti pro ty, kteří se jí řídí. Kdo se nenechá svést na cestu bez Boha, moudrosti, ten dojde slávy, bude mít hodnotu pro okolí, protože na něm bude zřejmé působení Boha (4,13). Jestliže člověk přijme působení moudrosti do svého nitra, pak to znamená, že je pokorný vůči Bohu. S poznáním moudrosti přichází poznání Božího působení a vyvolává oboustrannou lásku mezi Bohem a člověkem (4,14). Velikost moudrosti je i v tom, že dává dotyčnému umění spravedlnosti, bude schopen vykonávat úřad soudce, a to pravdivě. Kdo moudrost akceptuje a drží se jejího vlivu, následuje její směr, bude v bezpečí (4,15). Zajímavostí tohoto místa je, že od 16. verše začíná v hebrejském textu za vypravěče hovořit Moudrost. Hovoří v první osobě. Tedy ke čtenáři napřímo, podobně jako postava Moudrosti v kap. 24,3n a v knize Příslovi (kap.1 a 8).¹⁶⁵ Její vliv nebude mít pouze na člověka jednotlivého, který bude moudrosti důvěřovat, ale na jeho další pokolení, dědičně jí získají jeho potomci (4,16). Není to myšleno jako genetická výbava, ale potomci získají rodinnou tradici, kdy poklady moudrosti bude předávat starší generace na mladší. Stejně jako to dělá Sírachovec „synovi“ a těm, kteří ho chtějí vnímat.

Ovšem získání tedy znovuoobjevení daru moudrosti není činem jednoduchým. Stejně jako Bůh si svého věrného tříbí, tak koná i moudrost. Postaví ho před zkoušky, které ověřují kvality člověka, tak těžké, až je člověk ochromen strachem. Snad o sebe, snad o své jistoty. Bude ho vystavovat zkouškám morálky, „*trápit ho kázní*“ (4,17). Moudrost si chce ověřit, že bude doprovázet toho, kdo je toho hodný a kdo jí věnuje celé své srdce. „*Dokud jeho srdce nebude patřit celé mně.*“¹⁶⁶

Moudrost přilne k takovému člověku, kterého si ověří a zároveň zformuje k tomu, aby jí byl schopný integrovat a zároveň prezentovat skrze svůj vlastní praktický život, k takovému člověku přilne. Dá mu své plody radosti a odhalí své tajemství (4,18).

164 Srov. *Bible česká: Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům. Se schválením arcibiskupského ordinariátu v Praze. Svazek II.* Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákladem "Dědictví sv. Jana Nepomuckého. - Tiskem Cyrillo- Methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921, s. 702.

165 Srov. *Bible česká: Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům. Se schválením arcibiskupského ordinariátu v Praze. Svazek II.* Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákladem "Dědictví sv. Jana Nepomuckého. - Tiskem Cyrillo- Methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921, s. 702.

166 *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad.* 15. (6. opravené) vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2008. s. 1305.

Ovšem také varuje před úkrokem člověka mimo její intence, v takovém případě moudrost z takového člověka ustupují, vydá ho napospas svým vlastním motivům, kde důvěra v Boha není prioritou, a tím ho vyše vstříc duchovního pádu (4,19).

4.2 Cesty k moudrosti

Sírachovec nabízí věroučné bohatství člověku, který dokáže sebekriticky hodnotit své chování a srovnat je s předkládanými nároky. Ukáže mu cestu, kudy lze k pokladům, které nám Hospodin nabízí, dojít, dozrát. Jak je v sobě probudit. Jakým způsobem se chovat tak, aby vše bylo v souladu s Božími požadavky. V práci uvádím některé ze Sírachovcových výroků o získání moudrosti.

V nejširším pojetí podmínek, pro Sírachovce nejzásadnější k získání či objevení moudrosti, autor nabádá čtenáře k tomu, aby zachovávali přikázání. Bůh takové věrné obdaří svými dary (1,26). Zachovávání Zákona splývá s moudrostí (19,20), podobně jako v knize Kazatel 12,13, kde je moudrost odměnou za věrnost Zákonu.¹⁶⁷

V této kapitole se zabývám pokyny v intencích cesty k moudrosti, kdy lze také k tomuto použít příkladu chápání Sírachovce ve stejnojmenném oddíle (6,18 – 32). Stěžejní výroky Sírachovce jsou adresovány synu, což bylo typické označení adresáta příkladných slov také v knize Přísloví (1,1-9,15). Stejně tak je tomu i v egyptské a babylonské mudroslovné literatuře. Podobně jako rodiče, otec či matka, dávají svým dětem rady do života, podobně předávají naučení učitelé, mudrci svým žákům, posluchačům.¹⁶⁸ Tímto se projevuje jak láska rodičovská, tak i láska učitele ke svým žákům, kterým chce mudrc předat znalosti svého srdce i rozumu. Toto oslovení naznačuje, že Sírachovec počítá s tím, že jeho výroky jsou určeny moudrým adresátům, kteří budou schopni přijmout jeho slova ke svému poučení a prospěchu. Lidem, kteří nepocítují touhu zvelebovat své nitro, kteří nemají snahu o sebereflexi svého chování, kteří jsou spokojeni sami se sebou a vnitřní pohnutky je nemotivují aktivní korekci smýšlení a jednání, k takovým lidem slova Sírachovce těžko promluví.

Svého syna, potomka či člověka otevřeného jeho slovům, nabádá autor, aby se již od svého útlého věku věnoval vzdělávání. Tento proces není jednorázový a hledání moudrosti trvá až do samotného stáří (6,18). Vzdělání přináší výsledky za všech okolností, syn má zúrodňovat své znalosti stejně jako zemědělec své pole. Výnosy moudrosti jsou

167 Srov. *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. Přeložil František X. HALAS, přeložil Dagmar HALASOVÁ. Praha: Krystal OP, 2010. s.1185.

168 Srov. FLOSSMANN, Karel. *Moudrost ve Starém zákoně*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1989, s. 113..

snadno získatelné, pokud po nich člověk doopravdy touží, brzy po zasetí jejich „plodů“ syn může stavět na jejich základech (6,19). Člověku, který nechce přijmout všechny aspekty moudrosti, se zdají cesty moudrosti, poslušnosti a bázně Boží náročné, těžké, a proto se jich raději vzdá (6,20-21). Tento výrok vychází z izraelského zvyku, kdy mládežníci nosili kamení, aby vyzkoušeli své síly. V momentě, kdy to bylo nad jejich síly, kameny odhodili. Podobně se lidé povrchní, kteří v sobě nenaleznou dostatek sil, zbavují zodpovědnosti vůči nárokům Zákona.¹⁶⁹ Nestačí chtít získat moudrost, nebo jí dosáhnout, člověk si ji musí do jisté míry zasloužit. Jednak je dána milostí Boží, jednak se člověk musí osvědčit v tom, být hoden toho, aby v něm moudrost přebývala (6,22).

Sírachovec pobízí a zároveň na syna naléhá, aby si vzal k srdci jeho rady, povrchně je neodsoudil a neodmítal je (6,23). Moudrosti se má syn poddat, sloužit jí - „*Vsuň své nohy do jejích okovů a na svou šíji navleč její obojek.*“ (6,24), tedy uvědomit si, že moudrost neslouží člověku, ale on je její služebník, skrze něhož se mají plody moudrosti šířit dál. Služebníky Božími jsou ti věřící, kteří dokáží šířit jeho vůli a slávu. Člověk se musí namáhat, nést tíhu moudrosti, dopomáhat ji k tomu, aby mohla kráčet po světě (6,25). Způsob přijetí moudrosti je jediný, a to skrze celé nitro, duši i srdce člověka. Stejně tak i Zákona se má věřící držet ze všech sil a okolností (6,26). Souhrnem lze říci, že dodržování a vedení života podle moudrosti Boží vyžaduje veškeré lidské nasazení, duševní síly. Plody moudrosti jsou poté: „*klid, radost, ochrana, čest, ozdoba*“ (Př 4,9).¹⁷⁰

Člověk otevřený cestě moudrosti pozná ukazatele, kudy má za ní jít. Když vnitřně pozná, že je to správná cesta, nemá ji opouštět (6,27). I přes různá úskalí, které tyto cesty moudrosti lidem nabízejí, nakonec člověk, jež se těch cest přidrží, dojde odpočínutí po mnohých útrapách. Po absolvování nároků dojde radosti a štěstí (6,28). Ten, kdo se podřídí moudrosti, promění se jeho „okovy a obojek“ z předmětů otrockých, služebných v předměty, které přinášejí ochranu a slávu tomu, kdo jej nosí. V knize Přísloví 1,9 je mudrcem rodinná výchova a sdílení tradic národní moudrosti „*věvec milosti pro tvou hlavu, náhrdelníky tobě na hrdlo.*“¹⁷¹ Mají tedy hodnotu pro člověka, která ovlivňuje mysl i řeč dotyčného. Tím, že se věřící podvoluje moudrosti, je s ní svázán, je odměněn nevýslovným duchovním bohatstvím, daleko převyšující ozdoby ze zlata. Ten,

169 Srov. *Bible česká: Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům. Se schválením arcibiskupského ordinariátu v Praze. Svazek II.* Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákladem

"Dědictví sv. Jana Nepomuckého. - Tiskem Cyrillo- Methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921, s. 708.

170 FLOSSMANN, Karel. *Moudrost ve Starém zákoně.* Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1989, s. 198.

171 *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou.* Přeložil František X. HALAS, přeložil Dagmar HALASOVÁ. Praha: Krystal OP, 2010. s. 1061.

kdo moudrost pochopil, přijal jí, je jí obklopen, nosí jí jako roucho radosti a je korunován jako vítěz nad povrchními prioritami. Obdrží věnec na znamení oslavy prozření (6,29-31).

Sírachovec v poslední perikopě navazuje na úvodní perikopu oddílu (6,18-22). Protože jde o informaci nadmíru důležitou, opakuje synovi, aby se – chce-li (jde přeci o svobodné rozhodnutí) oddal poznání moudrosti, a tím dosáhl na veškeré přidané hodnoty, které se k tomu vážou: vzdělanost, důvtipnost, porozumění. Má být otevřený všemu, co k němu skrze moudrost přichází (6,32-33). Syn má zůstat v blízkosti starších a moudrých, a snažit se rozpoznat, v kom byla probuzena Boží moudrost. Má vyhledávat výroky a poučení o Božím působení. Pokud syn nalezne člověka, který v sobě nosí moudrost Boží, má mu být poblíž, aby čerpal z jeho studnice vědomostí (6,34-36). Podobný výrok je uveden v knize Přísloví 13,20: „*Kdo kráčí s moudrými, zmoudří, kdo se stýká s hlupáky, zkaží se.*“¹⁷² Pro správné duchovní zrání syna je důležité, v jaké společnosti se pohybuje. S moudrými může rozmnožovat svoje nabyté znalosti, s lidmi nízkého charakteru ničeho pozitivního nedocílí.

Vyvrcholením oddílu Cesta k moudrosti je závěrečný verš (6,37), kdy Sírachovec klade na srdce synovi, aby neustále přemýšlel o Božích příkazech, o příčinách a důsledcích lidského chování vůči Bohu. Důležité je především zachovávat Zákon. Hospodin, jakožto milující Stvořitel a Ochránce svého vyvoleného lidu, tedy věřících, poskytne takovému synovi posílení jeho rozumu a uhasí jeho žízeň po moudrosti.

Člověk, který žije s vnitřní moudrostí, bude jednat vždy obezřetně a v těžkých dobách, které vybízejí k přestupkům, aby si člověk zajistil stabilitu, bude jednat čestně a nevydá se cestou hříchu (18,27). Takový člověk nesestoupí z cesty, která je uložena Bohem k cestě, která může být v jistý čas snadnější a ziskovější, k cestě hříchu.

K moudrosti je člověku přidávána i rozumnost. Takový člověk bude moudrosti otevřen, bude se s ní neustále seznamovat a ocení to i u člověka druhého. Když takového člověka rozpozná, vzdá mu chválu. Bude si ho vážit (18,28). Obdarovaní lidé také rádi vyhledávají mudrosloví, tedy literaturu, která nese mudroslovnou tradici dané země, protože z nich dokáží čerpat a obohacovat se a rozšiřovat obzory i svému okolí (18,29). Zde Sírachovec naráží na studium textů podobajících se knize Přísloví.¹⁷³ A na jejich šíření mezi další lidi, kteří také hledají moudrost, snaží se o její správnou interpretaci a tím i o její nalezení. Podobně to přináší zmíněna kniha Přísloví v 1,5: „*Bude-li naslouchat*

172 *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou.* Přeložil František X. HALAS, přeložil Dagmar HALASOVÁ. Praha: Krystal OP, 2010. s. 1081.

173 Srov. tamtéž s.1212.

moudrý, přibude mu znalostí a rozumný získá schopnost porozumět přísloví a jinotaji, slovům mudrců i jejich hádankám.“

Zajímavou komparaci, která nabízí pochopení dvou cest, moudrosti a povrchnosti, nabízí oddíl Moudrý a pošetilý (21,11-28). V těchto verších jsou proti sobě postaveny dva typy lidí, povětšinou je jejich charakteristika odpovědí jedna na druhou. Jsou popisováni ti, kteří se chovají v intencích moudrosti, která zahrnuje i rozumnost, rozvahu, aj. proti lidem, kteří jsou slepí vůči působení moudrosti. Tato slepota nemusí být nutně plně aktivní čin člověka, ale může být způsobena i Boží vůlí.

Kdo není chytrý, kdo není takto obdarován, neabsorbuje žádné poučení, ale je určitým způsobem vychytralý a jeho konání nepřináší nic dobrého. Chytrost, která se neopírá o víru, přináší člověku spíše neštěstí (21,11)¹⁷⁴. Tento člověk je Sírachovcem připodobněn k rozbité nádobě, která propouští vodu. Tedy i když se k takovému člověku dostane moudrost, on jí nedokáže zachytit, rozpoznat a udržet. Dokonce se mu naučení nelíbí a neuzná za vhodné se jím zabývat (21,14-15).

Ten, kdo je hloupý, neocení učení moudrosti, je pro něho domem, který je zbořený, tedy neposkytuje zázemí a jistotu. Symbol zbořeného domu může také vypovídat o jeho neužitečnosti, neupotřebitelnosti.¹⁷⁵ Řeči hlupáka nemají vnitřní strukturu, posloupnost, jsou pouze hromádkou vět. (21,18). Tradice, které předávají nabytou moudrost mladším generacím, tedy linií rodovou, jsou pro člověka, jehož Sírachovec nazývá hlupákem, pouze bezduchými pravidly, které člověka svazují a zatěžkávají (21, 19). Takového člověka také Sírachovec popisuje jako nemístně hlučného (21,20), vlezlého, zvědavého po osobních informacích (21,23-24), ukvapeného (21,22). Je také mnohmluvný, prostořeký (21,25-26), zajímají ho pomluvy (21,28) a tím roznáší ve svém okolí nepříjemnou atmosféru a bližní ho nebudou mít v oblibě.¹⁷⁶

Sírachovcův popis pošetilých lidí a lidí s vlastnostmi, které jsem právě popsala, vrcholí v informaci, kdy „*Zlořečí-li svévolník satanovi, zlořečí sám sobě.*“ (21,27) V hebrejské tradici se pojem satan vysvětluje spíše jako nepřítel, protivník. Pokud takový člověk hovoří proti svému největšímu nepříteli, proklíná, aniž by si toho byl vědom, sám

174 Srov. BOGNER, Václav. *Starý zákon: knihy rozjímavé. 3, Sírachovec, Kniha moudrosti*. Praha: Česká katolická charita, 1976, s. 52.

175 Srov. *Bible česká: Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům. Se schválením arcibiskupského ordinariátu v Praze. Svazek II*. Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákladem "Dědictví sv. Jana Nepomuckého. - Tiskem Cyrillo- Methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921, s. 751.

176 Srov. FLOSSMANN, Karel. *Moudrost ve Starém zákoně*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1989, s. 216.

sebe.¹⁷⁷ On si je sám sobě největším nepřítelem, protože si ubližuje svým vlastním jednáním takovou mírou, kterou nikdo jiný nezpůsobí. Také lze nacházet smysl v tom, že takový člověk není schopný sebereflexe a původ pochybení, které se týkají jeho života, hledá v okolí, tj. mimo sebe sama. Není schopen a ani po tom netouží, hledat špatné vzorce chování ve svém nitru.¹⁷⁸

Oproti tomu chování a jednání člověka, který v sobě našel moudrost, je pravým opakem výše zmíněného. Sírachovec charakterizuje jeho jednání jako toho, jež zachovává Zákon, má své myšlenky pod kontrolou, jinde své žádosti, tedy pudy¹⁷⁹. V takovém člověku je obsáhlá a uvědomělá bázeň před Bohem, jejímž vrcholem je moudrost (21,11). Tato moudrost se v dobrém člověku rozlévá, rozmnožuje, a to podobně jako záplava či propast moře¹⁸⁰. Což má to dopady na jeho vnitřní uzrávání. Rada takového člověka má svou váhu, protože vychází z poznání moudrosti (21,13). Člověk, který objevil moudrost má v oblibě poučení a často k nim má adekvátní doplňující výklad (21,15a). Tohoto daru si povšimnou i ostatní lidé blízcí takovému člověku, shromáždění se bude dožadovat jeho slov a tato slova budou ostatní věřící také formovat a kultivovat (21,17).

Člověk, který v sobě pěstuje rozumnost, si váží moudrosti, která je mu Bohem darována. Podobně jako jsou jeho životní priority a nastavení uzpůsobováno výchovou, tak si váží těchto darů, jako by byly zlatým šperkem, náramkem, tedy něčím, co má velkou hodnotu (21,21). Chování moudrého člověka je skromné až ostýchavé (21,23-24)¹⁸¹ Moudrý muž se nehonosí množstvím slov. Rozvážně uvažuje, kdy je co vhodné říci. Nehovoří o všem, co ho napadne, ale umí ovládat svůj jazyk a udržet tajemství, která mají být skrytá. Takový člověk se může zdát až němý, jeho slova jsou téměř ukrytá uvnitř jeho samého. Proto Sírachovec říká, že „*srdce moudrých jsou jejich ústa*“ (21,26).¹⁸²

Věřící člověk, který je již obdařen moudrostí, není člověkem hotovým, bez možného dalšího vývoje. Jak řekla Moudrost, v případě nedodržování života a způsobu myšlení v intencích Zákona, může od daného člověka odstoupit (4,19). Proto Sírachovec hovoří také k těm, kteří mají již nějaký stupeň poznání v sobě integrovaný. Kdo je moudrý,

177 Srov. tamtéž s 217.

178 Srov. BIČ, Miloš. *Výklady ke Starému Zákonu. 5, Knihy deuterokanonické (nekanonické, apokryfní)*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 147.

179 Srov. *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. Přeložil František X. HALAS, přeložil Dagmar HALASOVÁ. Praha: Krystal OP, 2010. s. 1216.

180 Srov. tamtéž.

181 Srov. *Bible česká: Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům. Se schválením arcibiskupského ordinariátu v Praze. Svazek II*. Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákladem "Dědictví sv. Jana Nepomuckého. - Tiskem Cyrillo- Metodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921, s. 751.

182 HEGER, Josef, František KOTALÍK a Jan MERELL. *Písmo svaté Starého Zákona. Díl 2, Knihy básnické - poučné*. Praha: ÚCN, 1956, s. 555.

dostojí svým slibům, nedává své slovo planě, tedy nemluví naprázdno, a tím je akceptován lidmi ve vyšších kruzích (20,27). Jako člověk, který se stará o své zemědělství a tím má vysoký výnos z plodin, tak i člověku, který je v zalíbení velmožů, se dostává odpuštění hříchů i u Boha (20,28). Tímto dvojverším Sírachovec zvláště upozorňuje na důležitost být v oblibě u vysoce postavených lidí, protože ten, kdo má proti sobě postaveného mocného člověka, může se dočkat jeho škodlivého vlivu na dobrý průběh svého života.¹⁸³

Co odvádí od pozornosti moudrých ve snaze o dodržování Zákona včetně pokory před Bohem je přemíra bohatství, hlavně takového, které dostávají od jiných osob, tedy darů či úplatků. Veškeré tyto věci oslepují soudnost a schopnost spravedlivého úsudku. Potom je moudrým zatěžko kárat, moralizovat a poučovat tyto lidi, kteří se snažili si jejich přízeň koupit všemožnými způsoby (20,29)¹⁸⁴. Moudrost by měla působit navenek, tedy člověk by si ji neměl nechávat sám pro sebe, ale šířit ji do svého okolí, svými skutky, svým zbožným jednáním i svými slovy (20,30-31).

183 Srov. BÍČ, Miloš. *Výklady ke Starému Zákonu. 5. Knihy deuterokanonické (nekanonické, apokryfní)*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 146.

184 Srov. FLOSSMANN, Karel. *Moudrost ve Starém zákoně*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1989, s. 215.

5. Poctivé jednání

Sírachovec nabízí mnoho podnětů k zamyšlení jak pro historického čtenáře, tak pro čtenáře současného v oblasti profánní. Tyto podněty se týkají praktických stránek života, zdravého a umírněného životního stylu, přes nakládání s majetkem, finanční otázku, sociální chování, vystupování při rozepřích, posuzování svého okolí, chování se k bližním různého postavení až k mezilidským vztahům, které se odrážejí ve většině z právě vyjmenovaných oblastí. V mezilidských vztazích Sírachovec pamatuje na rodinné vazby, výchovu, pravé a falešné přátele, partnerské vztahy a možné zakolísání v těchto nejvzácnějších lidských poutech. Toto téma bude otevřeno v kap.6.

Jako nejčastěji zmiňované nároky Sírachovce jsou podle četnosti témat identifikovány oddíly, které se zabývají poctivým, přímým a pokorným jednáním. Takové jednání Sírachovec charakterizuje jako Bohu milé.

V oddílu Pokora a pýcha nabádá Sírachovec svého syna, potomka či jako mudrc svého žáka k tomu, aby všechny své činnosti konal v pokoře a tichosti (3,17). Tedy nestavěl je na obdiv, nechvástal se, ale věděl, že veškerá dobrá práce přináší výsledky, nehledě na to, jak moc je prezentována. Takovéto počínání neunikne lidem, které má Bůh v lásce, protože jejich jednání je dobré. V glose je přidán verš: „*Synu, chod' v pokoře, máš-li se dobře, a budeš milován více, než ten, který dává dary*“¹⁸⁵. Sírachovec tím chce zdůraznit pokoru a tichost člověka, který sice oplývá blahobytem, spokojeností, ale není vhodné tuto spokojenost dávat příliš najevo. Toto skromné jednání bude vyváжено láskou bližních, kterou bude skromný člověk obdařen v ještě větší míře než člověk štědrý, který přispívá na dobročinné účely.¹⁸⁶ Lásku, kterou je zahrnut člověk pokorný, tedy musí být opravdu veliká, protože štedří lidé jsou ve společnosti velmi oblíbení. Pokorný a skromný člověk bude okolím více milován, než ctěn. Lásku je důležitější hodnota než uznání okolí.¹⁸⁷

Takto skromně až poníženež se má člověk chovat i za podmínek, že stoupá v rozvoji svých hodnot, duchovních, intelektuálních či majetkových. Jakýkoliv přínos pro člověka je dar Boží. Tento dar je nutné přijmout v tichosti a s díky Bohu (3,18). Bůh dá člověku neomezené dary, pokud je to Boží vůle, v pravdě pokorný člověk si je toho

185 Srov. *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad*. 15. (6. opravené) vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2008. s. 1303.

186 Srov. *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. Přeložil František X. HALAS, přeložil Dagmar HALASOVÁ. Praha: Krystal OP, 2010. s. 1187.

187 *Bible česká: Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům. Se schválením arcibiskupského ordinariátu v Praze. Svazek II*. Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákladem "Dědictví sv. Jana Nepomuckého. - Tiskem Cyrillo- Methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921, s. 699.

vědom. Takto pokorným lidem Bůh zjevuje svá tajemství. Jsou toho hodni, protože je u nich Bůh na prvním místě (3,19-20).

Člověk umírněný má mít v sobě také uváženou sebereflexi, nevyhledávat příliš náročné úkoly pro svůj život, vědět, kde má hranice (3,21). Má se zaobírat tím, co chce Bůh člověku říci, jak vede jeho život, jak a čím Bůh člověka formuje. To, co je za hranicí lidského chápání, anebo to, co člověku v daný čas nemá být zjeveno, toho si dotyčný nemá hledět. Poučovaný Sírachovcem by si neměl myslet, že dokáže pochopit více, než je mu dáno (3,22-23). Přílišné přemítání a budování fantazie, bloudění myšlenek a dohady dovedly mnoho lidí na scestí, tedy odvedly je od cest Božích (3,24). Tyto verše jsou nejspíše narážkou na antickou vzdělanost a snahu o nalézání filozofie jako odpověď na všechny lidské otázky. Pronikání do Božích tajemství bylo Izraeli zapovězeno.¹⁸⁸

V řecké glose je dodána informace, aby si člověk nemyslel nad to, co mu není dáno: „*Nemáš-li zřítelnici, přijdeš o světlo; jsi-li zbaven vědění, nesnaž se přesvědčovat.*“¹⁸⁹ Sírachovec chce syna vést k poznání a přijetí toho, že jsme poslušní Bohu, což dokládá na mnoha příkladech v celé knize. Ten, kdo něco nemá, čím není obdařen, nemůže s tím počítat, natož jednat tak, jako by obdařen byl. Takové chování je falešné a vzpurné Bohu. Proti takovému chování autor také varuje. Srdce, které vzdoruje Boží vůli, neskončí dobře. Čekají ho nástrahy, které nebude schopno bez Boží pomoci zvládnout. Neobstojí ve zkouškách života (3,26-27). Pocit, že je člověk svým vlastním pánem, nelze vyléčit, i kdyby k tomu chtěl přispět druhý člověk. Tento pocit klíčí z kořenů špatných životních hodnot, ze sebeklamu, zatvrzelosti a pýchy (3,28).

Kdo je naopak otevřený Božímu působení, umírněný, rozumný, dokáže pochopit učení Písma. To ocení moudrý, který přivítá toho, kdo jej chce poslouchat a komu může předat své nabyté zkušenosti (3,29). Závěr oddílu tvoří nadějeplné Sírachovcovy verše, které vypovídají o schopnosti lidského soucitu urovnávat hříchy. Ten, kdo vykonává skutky soucitu a poskytuje službu druhým, myslí také na sebe, protože ze zkušenosti ví, že mu Bůh vše oplatí, bude mu nápomocen. Takový člověk není prospěchářský, jen chápe kauzalitu Boží opory (3,30-31).

Tato ponaučení Sírachovce se tak úzce spojovala s praktickým životem, že opisovači této knihy v ní mnohdy uplatňovali své zkušenostní názory. Pro Sírachovce

188 Srov. BÍČ, Miloš. *Výklady ke Starému Zákonu. 5, Knihy deuterokanonické (nekanonické, apokryfní)*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 127.

189 Srov. *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. Přeložil František X. HALAS, přeložil Dagmar HALASOVÁ. Praha: Krystal OP, 2010. s. 1188.

neplatily přísné opisovačské předpisy, jež měly zabránit neadekvátního zásahu do textu. Proto lze najít různé odchylky, které opisovači sami domýšleli.¹⁹⁰ Sírachovec je velmi variabilní v předkládaných nárocích. Čtenář na ně může hledět z pohledu praktického života, ale také jako na duchovní ponaučení. Zdánlivě praktické, profánní mudrosloví dovede otevřeného čtenáře k duchovní vrstvě, která v něm aktivuje přemýšlení o vlastním jednání a vnímání.

Sírachovec nabízí svému synovi, žákovi, v našem případě nám čtenářům, ponaučení přinášející hodnotu do našich praktických životů z pohledu materiálních i morálních jistot. „*Nespoléhej se na svůj majetek, a neříkej: „Ničeho mi není třeba“*“ (5,1). Člověk by neměl v první řadě myslet na svoje finanční zajištění. Které by nemělo být smyslem veškerého lidského konání. Hmotné zajištění neochrání člověka ode všech nástrah života. Někdy člověk nabývá dojmu, že bohatství a majetek mu zajistí vše, včetně jeho vlastního štěstí.¹⁹¹ Avšak na druhou stranu je nesprávné zříkat se jakékoliv zodpovědnosti za svou schopnost obstát světu v otázce finanční. I hmotné prostředky jsou člověku potřeba, ale nejsou tím nejdůležitějším, za co by člověk měl vydat veškeré své síly. Sírachovec také nabádá člověka, aby se neorientoval v různých situacích, které se mu naskýtají, pouze svými tělesnými potřebami, vášněmi srdce, či potěchou oka (5,2).

Poučovaný by se neměl vnímat jako strůjce svého života, má za něj svou osobní zodpovědnost, ale neřídí jej, není svým vlastním pánem. Za toto povyšování se setká s odplatou Boží (5,3). Stejně tak nemá zlehčovat své provinění, když se nevnímá jako potrestaný (5,4). A tím v podstatě potvrzovat tezi v předchozím verši, že nad něho není, když na něj shůry není poslaný trest za jeho prohřešky. Či až ironicky tvrdit, že Bůh je milostiplný a tudíž neodplácí hříchy, když dotyčný nerozpozná odplatu ihned. Takový člověk zapomíná, že Boží kárání přijde podle svého určeného času.¹⁹² Podobně by neměl brát člověk nadarmo nárok na odpuštění a s příslibem častého odpuštění konat jeden hřích za druhým (5,5-6). Každý den, kdy člověk přehlíží působení Boha a nepřijímá ho ve svém nitru, je den ztracený, protože nikdy není jisté, kdy Boží rozezlení vyhledá tyto lidi a odplatí jim až do konce jejich dnů (5,7).

Sírachovec chce také varovat před nekalým zbohatnutím. Výtěžek z

190 Srov. BIČ, Miloš. *Výklady ke Starému Zákonu. 5, Knihy deuterokanonické (nekanonické, apokryfní)*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 127.

191 Srov. Tamtéž, s. 129.

192 Srov. *Bible česká: Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům. Se schválením arcibiskupského ordinariátu v Praze. Svazek II*. Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákladem "Dědictví sv. Jana Nepomuckého. - Tiskem Cyrillo- Methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921, s. 704.

nepoctivého obchodu nezlepší kvalitu lidského života a při těžkostech nebude k užítku (5,8). Toto tvrzení podporuje i kniha Přísloví: „*Neprávem nabyté poklady neprospějí, kdežto spravedlnost vysvobodí od smrti.*“ (Př 10,2). Podvod a faleš nepřinášejí hodnotu, zato spravedlivé a poctivé chování, které nemusí mít tak vysoké výnosy, jsou Bohu milé a toto chování bude člověku připočteno k dobru, nedovede ho na scesti smrti a úpadku. Autor také nabádá praktickou ukázkou zbytečné a rozdvojené práce, kdy říká, aby člověk „*neprovíval obilí, když je vítr proměnlivý*“ (5,9), protože plevy by potom napadaly zpět do čistého obilí.¹⁹³ Znamená to poučení, aby člověk nezkoušel obojaké způsoby ve svém konání. Práci nelze úspěšně vykonávat při proměnlivém větru.¹⁹⁴ Nepřinese to nic dobrého, člověk by měl vědět, čeho se má držet. Toto podporuje i druhá část verše, která nabádá, aby se člověk střežil jednat dvojakým způsobem, protože takto povrchně a falešně se chová hříšník. Vytrvalost na cestách Božích a přimknutí se k pravdě je směr, který přináší vnitřní pokoj a spravedlnost.¹⁹⁵

Pevnost, stálost a jistota v lidském smýšlení, stejně tak jako naše jednoznačně pronesené soudy, jsou Sírachovcem hodnoceny jako potřebné (5,10). Člověk by měl být připravený vyslechnout každého, kdo za ním přijde s trápením či radou o pomoc, avšak své odpovědi by si měl promyslet a nevynášet unáhlené závěry (5,11). K tomu je potřeba doplnit, že rádce by měl být znalý problematiky na kterou je dotazován. Pokud tomu tak není, nemá dávat liché a nespolehlivé rady (5,12). Na to, co říkáme, je třeba si dávat pozor, slovo má moc potupit až zničit člověka, od kterého pochází. Pokud je ovšem pravdivé, rozumné a moudré, přináší slávu a uznání (5,13). Vliv našich vyřčených slov je mocný, to si málokdy uvědomujeme. „*V moci jazyka je život i smrt*“ (Př 18,21). Před tímto Sírachovec velmi varuje. Je důležité si dát pozor na to, co říkáme, v jakých intencích i v jaké kvantitě. Co chceme svými slovy způsobit? Pokud by šlo danému člověku pouze o vlastní prospěch a neváhal by slovem pošpinit své bližní, mohl by být nazván „*klevetníkem*“. Tento klamavý ráz člověka se rozšíří po jeho okolí a zničí mu pověst, podobně jako je na veřejnosti záporně a s hanbou vnímán zloděj (5,14).

Mudrc uzavírá tuto kapitolu poučením všeobecným. Člověk by se měl vyvarovat jakýchkoliv prohřešků. I malý přestupek proti Bohu je překročením dané meze.

193 Srov. *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad*. 15. (6. opravené) vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2008. s. 1307.

194 Srov. BIČ, Miloš. *Výklady ke Starému Zákonu. 5, Knihy deuterokanonické (nekanonické, apokryfní)*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 130.

195 Srov. HEGER, Josef, František KOTALÍK a Jan MERELL. *Písmo svaté Starého Zákona. Díl 2, Knihy básnické - poučné*. Praha: ÚCN, 1956, s. 516.

Poučovanému se také klade na srdce, aby si vážil přátelských vztahů, snažil se je udržet a ke svým přátelům být upřímný, spolehlivý, zkrátka takový, aby se nakonec tento vztah nerozpadl (5,15). Najít opravdového přítele, který je člověku věrným, nápomocným, chápaným a zdravě kritizujícím, je dar od Boha.

Jako příklad jsem si závěrem této kapitoly vybrala oddíl 37,16-31, který kombinuje jak poučení v rovině náboženské, tak ze strany praktické a je vhodným tématem k rozmyšlení způsobů chování současného člověka. Sírachovec nabádá toho, kdo chce vnímat jeho slova, k rozvaze. Rozvaha je potřeba v našich životech. Na počátku všeho lidského snažení je třeba vše dobře promyslet a poradit se s bližními, s lidmi, kteří jsou v dané věci více zkušenější (37,16). Lehce odlišný pohled nabízí překlad z hebrejštiny: „*Počátkem každého činu je slovo, a počín každého díla jest myšlenka.*“¹⁹⁶ Myšlenky, tedy slova, vnuká člověku Bůh. Otevřená hlava, srdce, schopnost naslouchat Bohu, přijímat a integrovat do své lidské vůle tu Božskou, to vše si žádá velké rozvahy a trpělivosti.

To, jak se člověk vnitřně vyvíjí a mění, lze vyčíst ze čtyř úhlů pohledů: dobra, zla, života a smrti. Ovšem nade vším, ze kterého lze poznat charakteristiku a vnitřní postoje člověka je jeho řeč, mluva, jež z jeho srdce vychází skrze ústa ven (37,17-18). Podstata slova, které se obrací k člověku, je v jeho srdci, a projevem záměrů srdce jsou právě lidská slova. V lidském srdci sídlí všechny čtyři Sírachovcem zmíněny veličiny. Ze spolupráce i z různého napětí mezi jazykem, srdcem a slovem vzniká moudrost. Právě z tohoto kultivovaného prostředí se rodí učitelé moudrosti.¹⁹⁷ „*Kdo má falešné srdce, nenajde dobro, kdo má proradný jazyk, upadne do zla*“ (Př 18,21). Cestu z tohoto balancování mezi cestami dobra a hříchu je prostá, ale upřímná modlitba.¹⁹⁸

Sírachovec charakterizuje moudrého člověka proto, aby svým potomkům a žákům přednesl, jaký člověk má být a jak se chovat proto, aby byl nejen vnímán jako moudrý, ale skutečně jím byl. Stává se, že člověk moudrý, obratný v intelektuálních schopnostech, učitel mnohých, si nedovede poradit sám se sebou (37,19). Mohou mu v cestě stát mnohé překážky. Rada druhým je objektivní z pohledu jiné osoby, kdežto pomoci sám sobě je úkol těžký, protože víme o svých skrytých pohnutkách, domněnkách a

196 Srov. *Bible česká: Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům. Se schválením arcibiskupského ordinariátu v Praze. Svazek II.* Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákladem "Dědictví sv. Jana Nepomuckého. - Tiskem Cyrillo- Methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921, s. 792.

197 Srov. FLOSSMANN, Karel. *Moudrost ve Starém zákoně.* Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1989, s. 237.

198 Srov. *Bible česká: Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům. Se schválením arcibiskupského ordinariátu v Praze. Svazek II.* Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákladem "Dědictví sv. Jana Nepomuckého. - Tiskem Cyrillo- Methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921, s. 792.

dalších intimních vlastnostech známých jen nám samotným.

Opačným příkladem je ten, kdo si na moudrého jen hraje, jeho domnělá moudrost je obsažena pouze v řečech, praktická stránka projevu moudrosti chybí. Takovému člověku se celkově nedaří (37,20). Bůh ho neobdařil svou milostí, nedopřál mu objevit moudrost (37,21). Takový člověk myslí pouze sám na sebe a na svůj prospěch, opět se dělá moudrým pouze skrze svá prchavá slova (37,22) Sobeckost nemůže být přítomna v člověku, který touží po moudrosti.¹⁹⁹ Oproti tomu opravdu moudrý muž je poslouchán svými bližními. Bude mu záležet na tom, aby sdílel své zkušenosti a informace získané ze zdroje pravé moudrosti. Ta je spolehlivý kořen všeho vědění, v moudrosti je veškerá pravda (37,23). Takový muž, který v sobě nosí, chová, pečuje o moudrost, je Bohem oblíbený, požehnaný. Jak jinak by k moudrosti dozrál než přimknutím se k Bohu? Jeho působení požehnané Bohem bude zjevné jeho okolí, ostatní budou vzdávat chválu a vážit si ho pro jeho postoje. (37,24). Lidský život je ohraničený, život v Boží přítomnosti je nekonečný: „*dnů Izraele je bezpočet.*“ (37,25). Toto bylo jistě povzbuzující především pro tehdejší Izraelity, kteří v určitých chvílích svého historického vývoje mohli propadat skepsi. Projev určité národní tradice i individuálních pokladů nitra daného člověka bude žít navždy v jeho potomcích.²⁰⁰

Oslovením „synu“, tedy důrazem na svého potomka, uzavírá Sírachovec v posledních verších tuto kapitolu. Apeluje na něho výzvou k neustálého zkoumání, přemýšlení a vnímání svých počinů (31,27). Ví, že zdravá sebereflexe a sebekritika je cestou, která nás může ochránit od hříchu. A naopak pomoci nám získat vnitřní rovnováhu a zralou zodpovědnost za své životy. Používá známé přísloví, které praví, ať člověk vyzkouší v životě mnohé, aby poznal, co z toho mu prospívá a co mu je vlastní (31,28). Ne každému vyhovuje to, co druhému. Umění odpírat si to, co je možná pro nás zajímavé, ale ne dobré, nepřináší nám to žádnou hodnotu, je velmi důležité. Sírachovec to ilustruje na nadměrné konzumaci pokrmů, nenasytosti, ta nepřispívá zdravému tělu (31,29). Avšak nejen vůči střídmosti je důležitá tato rada. Ničeho, čeho je přespříliš, člověku neprospívá. Střídmost se tedy nemá aplikovat pouze na jídlo, ale na veškeré chování v našich lidských životech. Člověk dnešní doby má mnoho různých možností, jak využít svůj čas, ať po

199 Srov. *Bible česká: Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům. Se schválením arcibiskupského ordinariátu v Praze. Svazek II.* Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákladem "Dědictví sv. Jana Nepomuckého. - Tiskem Cyrillo- Methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921, s.792.

200 Srov. *Bible česká: Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům. Se schválením arcibiskupského ordinariátu v Praze. Svazek II.* Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákladem "Dědictví sv. Jana Nepomuckého. - Tiskem Cyrillo- Methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921, s. 792.

stránce pracovní, zájmové, vztahové, aj. Nic by nemělo převyšovat nad druhé, rovnováha životního rytmu je nesmírně důležitá. „*Mnozí skonali pro nestřídmost; kdo se umí ovládat, prodlouží si život.*“ (31,30-31).

6. Rodinné vazby a přátelství

Mezilidské vztahy se odráží v mudrosloví Sírachovce ve většině jeho tématech. Ať se jedná o vztah k Bohu, který je zkoušen projevem k druhým lidem. Ať se jedná přímo o doporučení platná pro vztahy mezi lidmi (rodina, přátelé, partneři) či slova k synu, která nabádají ke správnému jednání v sociálních otázkách, při řešení různých životních situací, i ve finanční oblasti, vždy se tu v menší či větší míře akcentuje přístup k druhým lidem. V této kapitole se dotkneme vzorku z nároků Sírachovce na kvalitní lidské vztahy a to v rámci rodiny, na úrovni přátelské, partnerské i všeobecné.

V oddílu Úcta k rodičům Sírachovec promlouvá ke svým dětem, tedy z rodinného pohledu ke svým potomkům či z nerodinného pohledu ke svým žákům a nositelům izraelské tradice. Vybízí je imperativem „*slyšte mne*“ (3,1), tedy dávejte pozor a bedlivě poslouchajte. Své potomky nabádá Sírachovec k tomu, aby vedli svůj život zbožně a došli tak spásy, tedy vykoupení u Boha. Který rodič, prarodič, či ten, komu záleží na svých žácích, by neměl o své svěřence obavy? Strach, aby vedli dobrý život, který bude mít naplnění v úspěšném přijetí u Boha, který je všemu počátkem a ve všem je jeho naplněním.

Je Boží vůlí, aby otec i matka byli vážení v očích dětí (3,2). Aby si potomci byli vědomi toho, co jim rodiče za svůj život obětovali a kolik pro ně museli vykonat. Právo otcovo a právo matčino je ve vůdčím postavení v rodinné struktuře. Rodiče mohou vyžadovat od dětí úctu a projevy vzájemnosti, mají právo vychovávat, poučovat, usměrňovat, trestat své děti.²⁰¹ V jiném příkladu je Boží vůle oslavována postava otce, kterému je požehnáním, rozroste-li se mu rodina o děti. Matky jsou z Boží vůle postaveny nad práva svých synů.²⁰² Kdo pěstuje úctu ke svému otci, tomu budou odpuštěny jeho hříchy. Ten, pro koho je vážená matka, jako by sbíral poklady (3,3-4). Sírachovec tím odhaluje, že úcta k rodičům je jako kajičná modlitba o Boží odpuštění. Její vyslyšení je jako poklad shůry.

V textu Vulgáty je slovo Otec nahrazeno slovem Bůh.²⁰³ Jestliže čteme Sírachovcovy výroky optikou nerodinného čtenáře, ale z úhlu pohledu žáka či věřícího,

201 Srov. *Bible česká: Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům. Se schválením arcibiskupského ordinariátu v Praze. Svazek II.* Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákladem "Dědictví sv. Jana Nepomuckého. - Tiskem Cyrillo- Methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921, s. 697.

202 Srov. *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou.* Přeložil František X. HALAS, přeložil Dagmar HALASOVÁ. Praha: Krystal OP, 2010. s. 1186.

203 Srov. *Bible česká: Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům. Se schválením arcibiskupského ordinariátu v Praze. Svazek II.* Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákladem "Dědictví sv. Jana Nepomuckého. - Tiskem Cyrillo- Methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921, s. 697.

který chce být poučen, jistě by toto oslovení šlo také aplikovat. Otec by byl roven Bohu a matka Moudrosti. Pak dochází k nahlížení těchto vztahů mimo rodinné vazby, ale skrze intence věroučné. Sírachovec rozšiřuje zaslíbení, které přináší uctívání a poslušnost k rodičům. Jako odměnu za ctnost a váhu rodičů u dětí (Boha u věřících) zmiňuje radost ve vlastních dětech a vyslyšení modliteb (3,5), dlouhověkost a přinášení radost matce i otci a zajištění jejich klidného stáří (3,6-7).

Pokračování tohoto oddílu je hebrejský zlomek ze starokáhirske genízy²⁰⁴ Zde Sírachovec rozšiřuje způsobu péče syna o svého otce. Zaměřuje se na postavu otce. Pro soudobého čtenáře je zajímavá jistě i parabola s Bohem. Syn má ctít otce nejen slovem, ale i skutky, tedy nejen hovořit o svém předkovi, ale také pro něho konat službu. Za toto konání má být potomek požehnán (3,8). Požehnání otce, které bylo dříve běžné, je pro syna důležité. Když je otec (Bůh) nakloněn synu, stabilizuje se jeho majetková i duchovní situace. Opakem k tomu je přidaná informace o kletbě matčině, která vše vybudované pustoší. Ten, kdo jde proti své matce (Moudrosti), nebude mít jistou budoucnost (3,9).

Potomek nemá budovat pověst svého jména na tom, že bude hanit jméno otcovo, tento proces rozvoje vážnosti vůči okolí nebude příznivě ovlivněn, jestliže bude jeho základem zneužívání otce. Tedy využívání jeho vlivu pro nedobré účely (3,10). Rodové jméno a tradice jsou pro Sírachovce neméně důležité. Děti by měly pracovat na tom, aby jejich rodiče byli vážení, měli ve svém okolí váhu, dobré jméno. To mohou potomci poškodit svých veřejným chováním. Proto je důležité chovat se poctivě a pravdivě tak, aby vážnost a hodnota rodičů vzrůstala (3,11). Důležité je také postarat se o rodiče i ve stáří, oplatit jim jejich péči o děti v době, kdy byly malé. Mít ohled na to, když otci ubývají síly fyzické i mentální, být k němu shovívavý (3,12-13)²⁰⁵. Tato péče je velmi ceněná u Boha, zajistí ochranu před možnými budoucími hříchy syna, bude mu připočtena k dobru při těžkých časech. Bůh takovému potomku pomůže a nedobré věci od něho odvrátí (3,14-15). Odvrácení se od rodičů je Sírachovcem bráno jako rouhání se proti Bohu, těžký přečin, za který bude dotyčný Bohem proklet.

V rámci rodinných vztahů se Sírachovec dotýká i druhé strany, a to otcovského postavení vůči dětem. Rodina, která byla obdarována dětmi, byla v Izraeli považována za Bohem požehnanou.²⁰⁶ Autor spojuje otcovskou lásku s poměrně velmi ohraničenou

204 Srov. *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad*. 15. (6. opravené) vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2008. s. 1303.

205 Srov. FLOSSMANN, Karel. *Moudrost ve Starém zákoně*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1989, s. 195.

206 Srov. BIČ, Miloš. *Výklady ke Starému Zákonu. 5, Knihy deuterokanonické (nekanonické, apokryfní)*.

výchovou formou odplaty. Správný způsob výchovy a uzpůsobování syna ve zralého, dobrého a váženého muže vidí autor skrze napomínání a kárání (30,1-2). Jako jednu z priorit staví Sírachovec vzdělání syna a předávání mu znalostí od otce. Až otec zemře, jeho náboženskou i morální linii bude syn udržovat při životě a šířit jí dál (30,3-4). Bude pokračovat ve zděděné tradici a následovat svého otce, čímž mu ještě za jeho života způsobí radost (30,5-6).

Sírachovec se ovšem po této krátké chvále vrací k důležitosti přísné výchovy. Varuje své žáky před tím, aby svým potomkům nenechávali volnost, ale naopak jejich růst a zrání byly v intencích přísnosti. Planá až „opičí“, tedy přespřílišná laskavá výchova vede k rozmazlenosti, divokosti a svévolnosti. Syn poté zasazuje „rány“ svým rodičům jak duchovní, morální, tak jeho negativní dopad souvisí i s úbytkem hmotným (30,7-8).²⁰⁷ Kniha Přísloví spojuje přísnou výchovu s rodičovskou láskou (13,24), protože tam, kde není láska, je liknavost, zřeknutí se zodpovědnosti a svévole. Pečující lásce záleží na tom, aby milované děti vyrostly v dobré lidi, kteří se budou schopni postarat se spolehlivě a poctivě sami o sebe, ale také o své bezprostřední okolí, které bude ovlivněno jejich jednáním.

Mudrc je zastánce autoritativní výchovy, která zakazuje společně trávit čas hraním si, laškováním a smíchem. To vše má přinést nedobré následky v momentě, kdy syn vyrostne (30,9-10). Základ výchovy je v mládí, tam lze člověka naučit rozeznávání věcí dobrých a zlých, vhodných a méně chtěných, Bohulibých a hříšných. Sírachovec tuto výchovu vidí dobově, s přihlédnutím na nutnou poslušnost dětí ke svým rodičům. Správnému jednání lze syna naučit pouze trestem, vést jeho myšlení a zrání jasnou cestou poslušnosti (30,11-13). Pro dnešní dobu je to možná čtenáři nepochopitelné a připadá mu tento způsob výchovy příliš tvrdý. Avšak s přihlédnutím na historii nelehkého života diasporních Židů bylo potřeba, aby z dětí vyrostly kvalitní lidé, dodržující tradici, výchovu a jasné hranice izraelské povahy a jednání.

Dalším směrem, kterým se Sírachovec vydává, je důraz na důležitost pravého přátelství. Člověk, který je životem a zkušenostmi prověřený jako pravý přítel, nemá být opuštěn, protože výtěžek z tohoto vztahu je pro druhého člověka přinesen až časem. Podobně jako víno musí zrát, aby mělo dobrou a sladkou chuť. Podobně musí zrát i přátelství mezi lidmi (9,10). Pravé a pevné přátelství má hodnotu zlata, kvůli vidině zisku

Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 159.

207 Srov. BOGNER, Václav. *Starý zákon: knihy rozjímavé. 3, Sírachovec, Kniha moudrosti*. Praha: Česká katolická charita, 1976, s. 72.

se nesmí zřeknout jeden přítel druhého (7,18). Jinde dokonce Sírachovec hodnotí pravé přátelství k nezaplacení, „*ničím nelze vyvážit jeho cenu.*“ (6,15). Najít takového přítele je projev Božího milosrdenství – poklad z nebe, pravý přítel poskytne příteli ochranu proti vlivům zvenčí, zastane se ho (6,14). Zralý přátelský vztah, je oboustranně prospěšný, dává chuť životu, je jeho „*elixírem*“, dává životu stabilitu, pevnost, je jeho balzámem (6,16).²⁰⁸ Objevuje ho ten, kdo chová bázeň před Bohem. Věřící, který je oddán Bohu, je v přátelském partnerství hodnotnou osobou, protože ví, že musí být jeden člověk k druhému upřímný. Bližního zkoumá jako sám sebe, to věřící činí se vši zodpovědností a vážností (6,17).

Sírachovec informuje čtenáře o pevnosti a udržitelnosti pravého přátelství. Může se stát, že se přátelé navzájem nepohodnou. Nevyvarují se smutku a pocitu zraněnosti, ale mohou se ponaučit do dnů příštích, jak se k bližnímu chovat (22,19). Kdo vědomě použije urážku na přítele, ten vztah poruší (22,20). Autor dává naději člověku, který se svým vznětlivých chováním postavil proti příteli - „*vytasil meč*“ proti němu (22,21) nebo si na něj otevřel ústa – „*okřikl ho*“ (22,22a), zkrátka se nepohodl. Tyto křivdy jdou napravit a přátelství narovnat. Ovšem nepravosti proti příteli, které jsou iniciovány touhou blízkého ponížit, pokořit, zklamat jeho důvěru, ty již urovnat nelze. Přátelství toto nevydrží, vztah nebude tak kvalitní jako dříve (22,22b). Sírachovec vybízí, aby byl člověk člověku blízký také v nouzi, neopouštěl ho a byl mu věrný. Odměnou za tento sepjatý vztah je sdílené štěstí a pozitivní vliv vnímání jeden druhého vzhledem k budoucnosti (22,23.25).

Moudrý Sírachovec nezapomíná na ponaučení při volbě partnerky, tedy na volbu pravé ženy z pohledu muže. Celý oddíl je chválou na výběr vhodné ženy. V době dřívější bylo zvykem vybírat dceři jejího muže, kdežto muž si vybíral svoji budoucí ženu podle svého cítění a chtění (36,21).²⁰⁹ Přípodobněním výběru pokrmů podle kvality navádí Sírachovec muže, aby dobře vnímal své nitro při výběru své životní partnerky. Srdce muže by mělo rozeznat lži a lsti, neupřímnost a povrchnost (36,18-20). Vnitřní kvalita ženy je velmi žádoucí, protože po odchodu muže od rodičů, právě žena bude s ním tvořit směr a hodnotu společné budoucnosti.

Pokud se žena líbí muži z estetického hlediska, bude to zřetelné z jeho výrazu,

208 Srov. FLOSSMANN, Karel. *Moudrost ve Starém zákoně*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1989, s. 198.

209 Srov. *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad*. 15. (6. opravené) vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2008. s. 1352.

bude proměněn z nitra s projevem zvenčí. Fyzická krása vyvolává v muži touhu (36,22). Je-li taková žena ještě laskavého jednání a mírného vystupování, muž nemůže být šťastnější (36,23). Taková žena je pro svého muže pokladem, cenností nade všechno – tvoří mu stabilní zázemí, poskytuje ochranu, pomoc a oporu (36,24). „*Pomoc pro sebe*“ je narážkou na první knihu Mojžíšovu 2,18.20, kdy je žena stvořena Bohem pro pomoc muži. Proto, aby muž na své životní úkoly nebyl sám.²¹⁰ Žena je pro muže ukazatelem, pevným bodem v mužském světě plném impulzivnosti, je ochranou i obranou. (36,25). Muž s dobrou ženou je vnímán společností jako důvěryhodný, proto je nadměru důležité věnovat výběru ženy úsilí a nezapomínat naslouchat řeči svého srdce.

Žena může mít kladné i negativní vlastnosti, podle toho Sírachovec rozděluje ženy na dobré a špatné. Až expresivně se vymezuje proti „špatným“ ženám. Snad Sírachovec hovoří ze své zkušenosti, z praxe přátel, či z veřejné zkušenosti.²¹¹ Až výstražně a s jistou obavou varuje příjemce svých slov před tím, aby se dostal do konfliktu se ženou, obzvláště se ženou, která v sobě pěstuje zlo a hněv. Taková žena je podle Sírachovce horší než hadí jed a její zloba je horší než hněv nepřítel (25,13-15). Raději bydlet s tak nebezpečnými tvory jako je lev či bájný drak, než sdílet obydlí s takovou ženou (25,16).²¹² Podobně jako byla popsána fyzická krása ženy, která rozjasňuje tvář a pohled muže (36,22), zde Sírachovec používá protiklad. Zášť uvnitř ženy zohyzďuje její tvář, je zřetelná navenek v mimice ženy, a v důsledku postihuje i vzezření svého muže. (25,17).

Tato expresivně charakterizovaná žena může být Sírachovcovým varováním nejen muži, aby se takové ženě vyhýbal, ale také čtenářkám, ženám, aby neustále korigovaly své chování a emoce, proto, aby je muži nepokládali za „zlé“ ženy. Muž, který neprohlédne vnitřní nastavení ženy, nebude vést dobrý život, bude ztrápený (25,18). Upovídánost takové ženy je pro klidného muže náročná, unavující, podobně jako výstup starého muže do prudkého terénu (25,20). Muž by se neměl dát zlákat pouze krásným vzhledem ženy, protože ona si své krásy může být vědoma a její povrchnost tím znásobena (25,21).

Sírachovec používá ještě více odstrašujících příkladů pro charakteristiku neblahé ženy: „*pokořené srdce, sklíčená tvář, rána do srdce, to vše je zlá žena.*“ (25,23).

210 Srov. BOGNER, Václav. *Starý zákon: knihy rozjímavé. 3, Sírachovec, Kniha moudrosti*. Praha: Česká katolická charita, 1976, s. 87.

211 Srov. BIČ, Miloš. *Výklady ke Starému Zákonu. 5, Knihy deuterokanonické (nekanonické, apokryfní)*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 154.

212 Srov. BOGNER, Václav. *Starý zákon: knihy rozjímavé. 3, Sírachovec, Kniha moudrosti*. Praha: Česká katolická charita, 1976, s. 63.

Pokud žena nečiní muže šťastným, je muž je ochablý a malátný (25,23). Sírachovec vše krátce shrnuje. Dále vrcholí jeho projev ve skoro až orientálním mužském egocentrismu²¹³. Tvrdí, že hřích započal od ženy (25,24). Tedy naráží na prvotní hřích v První knize Mojžíšově k.3. V určité zaujatosti autora vůči ženám zlého chování, lze vnímat až patriachální nadřazenost, kde je zřejmé, že žena není rovna muži.²¹⁴ Když už si muž vybere ženu, která splňuje výše uvedenou charakteristiku, má nad ní mít dohled, nemá jí nechat svévolně jednat (25,25). Pokud nebude tento vztah uspokojivý a nebudou si tito lidé partnery, navzdory doporučení v Gn 2,24 a Dt 24,1, Sírachovec nabádá, aby muž přerušil vztah s takovou ženou (25,26).

Jako protiklad autor chválí muže, který bude obdarován ženou dobrou a spravedlivou. Přítomnost dobré ženy prodlužuje muži jeho život, protože je o něho dobře postaráno (26,1). Její statečnost dělá muže šťastným, pochvaluje si jí, jeho život bude naplněn pokojem (26,2). Obdarování přítomností ženy dobrých kvalit je připraveno pro toho, kdo je věrný Bohu, pokorný a chová vůči němu bázeň (26,3). Je to dar. Ať je člověk jakýchkoliv materiálních jistot a zázemí, dobrá žena po jeho boku ho dělá vždy šťastným a spokojeným (26,4).

Ovšem patrně neblahá zkušenost Sírachovce ho nenechává klidným a nezakončí své proslovy vůči ženám jejich chválou. Naopak pokračuje ve vyjmenování negativních vlastností žen v oddíle Žena nestoudná a ctnostná (26,5-18). K tomu lze snad jen říci, že těmito perikopami Sírachovec varuje mužské pohlaví, aby nepodléhalo prvnímu dojmu, ale svou partnerku si vybíralo rozvážně, moudře, protože daná volba velmi ovlivní jeho budoucí život, jistoty a vnitřní nastavení. Je potřeba poznat kvality druhého člověka, než si o něm utvoříme zralý náhled. Potom je možné budovat kvalitní vztah, kde sice mohou existovat překážky, ale s pomocí Boží a vlastním uvědoměním si správných norem chování a jednání, je možné je překlenout a tuto zkušenost integrovat do společného života.

Závěrem této kapitoly otevřu Sírachovcovo ponaučení o tom, jak se vztahovat vůči širšímu okolí. V oddílu Dobré i zlé (12-1-18) lze najít směrovky ke vhodnému chování v intencích věrnosti Bohu, a to vymezením se vůči hříšnému. Autor nabádá příjemce svých slov k tomu, aby uvažoval, jakým směrem a hlavně komu bude prokazovat

213 Srov. FLOSSMANN, Karel. *Moudrost ve Starém zákoně*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1989, s. 225.

214 Srov. BIČ, Miloš. *Výklady ke Starému Zákonu. 5, Knihy deuterokanonické (nekanonické, apokryfní)*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 154.

dobrodinní. Pokud ho bude směřovat ke špatnému člověku, bude mít konání dobra nějaký přínos? Odpověď nabízí Sírachovec o pár veršů dále (12,3), kde říká, že nebude kvitováno dobré chování pro člověka toho nehodného. Nedojde uznání ani člověk zlý, ani ten, kdo se mu snažil pomoci. Tento skutek nebude považován za dobrý. Pokud bude investováno do člověka potřebného a zároveň vnitřně kvalitního, za prokázání takového milostiplného chování se dočká bližní díky (12,1). Každé prokázané šíření dobra zbožnému, Bohu věrnému, bude odměněno, pokud ne přímo od dotyčného, pak od Nejvyššího jistě (12,2).

Člověk by měl podle Sírachovce svědomitě vybírat, komu věnuje svoji energii. Staví do protikladů člověka zbožného a pokorného vůči člověku hříšnému. Napomáhání hříšnému se rovná konání věci proti Bohu, za což hrozí danému pomáhajícímu nedobrá odplata (12,4-7). Lze to pochopit jako analogii k Božímu milosrdenství. Ten, kdo je dobrý, na tom ulpívá Boží láska a míra Božího obdarování. Napomáhání hříšníkovi je protikladem k Božímu působení. Nemá se pomáhat tomu, kdo nemá slitování s ostatními.²¹⁵ Sírachovec tedy apeluje na rozlišování skutků pro lidi vhodné a nevhodné. Ve svém tvrdém vymezení zapomíná na některé výroky z knih Přísloví, či na návaznost na egyptské mudrosloví, kde je psáno, že v určitých chvílích je potřeba pomoci i nepříteli.²¹⁶

V další perikopě autor předkládá ponaučení pro doby příznivé a doby nedobré. V případě klidného a šťastného života nejsou lidské vztahy třibeny, neprokáže se dobrý přítel, který je osvědčen zkušeností a vytrvalostí při potížích druhé osoby. Ovšem, pokud se člověku nedaří právě dobře, okamžitě to přiláká osoby nepříznivé dotyčnému. Nepřítel toho vždy využije (12,8-9). Takovému člověku není radno věřit. Podobně jako působí rez na kov (doslova na měď²¹⁷) a rozšiřuje svoje působení, podobný vliv má zloba nepřítele (12,10). Pozorný člověk by měl k hříšníkovi přistupovat jako ten, kdo čistí zrcadlo a v jeho světle odhalovat postupně přímé či falešné chování svého nepřítele. Vše je podobné ve srovnání s knihou Přísloví 26,24n, která ukazuje člověku další způsoby, jakými se falešný člověk projevuje: „*Na rtech má přetvářku, zakrývá nenávisť, ve svém nitru chová lest.*“

Varování vrství Sírachovec v dalších verších, kdy příjemci svých slov klade na srdce, aby se vážně vyvaroval přítomnosti zlého člověka. I kdyby se takový člověk tvářil jako přítel, pokořoval se, vždy to bude jen klam a nelze tomu důvěřovat. Proto je dobré se

215 Srov. *Bible česká: Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům. Se schválením arcibiskupského ordinariátu v Praze. Svazek II.* Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákladem "Dědictví sv. Jana Nepomuckého. - Tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921, s. 727.

216 Srov. FLOSSMANN, Karel. *Moudrost ve Starém zákoně.* Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1989, s. 206.

217 Srov. BOGNER, Václav. *Starý zákon: knihy rozjímavé. 3, Sírachovec, Kniha moudrosti.* Praha: Česká katolická charita, 1976, s. 35.

takového člověka úplně zřící. Netrpět ho ve své přítomnosti ani v okolí. Hrozí, že by se hříšník mohl pokusit zaujmout postavení dobrého člověka, přiživit se na jeho úspěchu (12,11-14). Sírachovec ví jistě ze své zkušenosti, že prohlédnout lidské úmysly není snadný úkol a ne vždy se to daří. Nabádá čtenáře, aby si dával pozor, hodnotil slova hříšného s jeho skutky. Nenechal se zmást jeho chováním, které může být i lítostivé. Avšak je to jen vyčkávací strategie, která je platná ve chvíli trápení dobrého člověka, kdy ho lživý bližní podrazí a bude se těšit jeho potupě a škodě (12,15-18).

Závěrem této kapitoly lze říci, že tak jako vždy, je pro Sírachovce prioritou svědomité uvažování člověka, kladení si otázek vůči svému chování a jednání směrem k druhým lidem, zda-li jim činíme dobře či nikoliv. V tomto chování se projevuje věrnost Bohu. Snažit se být zrale uzpůsoben v sebekritice, ale také v kritice ostatních. Je potřeba hodnotit nejdříve sebe, tak, aby se byl člověk schopný charakterizovat. Mohl identifikovat své cesty, zdali směřují vzhůru, tedy smýšlením k Bohu, či jsou přitahovány pozemskými autoritami, jako je moc, bohatství, prospěch a s tím spojené falešné chování. Poté je důležité hodnotit i své okolí, protože hříšné chování působí podobně jako magnet a přitahuje další záporné jednání a oddaluje dotyčného od Boží pozornosti a daru jeho milosrdenství.

Závěr

V této práci byly identifikovány nejčtenější akcenty jak z hlediska věroučného tak etického. Priorita autora mudroslovné knihy Sírachovec je snaha charakterizovat Hospodina a jeho divuplné a milostiplné projevy na lidské životy. Velmi často je s tímto spojena jako chtěná lidská reakce na Boží svrchovanost bázeň, tedy pokora a poslušnost Bohu. Velký důraz dává Sírachovec také na to, jak směřovat lidské cesty dobra s cílem Boží pozornosti. Spojuje a často prokládá jeden důraz druhým. Praktický důraz doplňuje zaslíbením, které se váže s náboženstvím. Zdánlivě nesourodá doporučení jsou navzájem propojena, odkazují jedno na druhé a vyžadují delší čas na jejich vstřebání a přijetí.

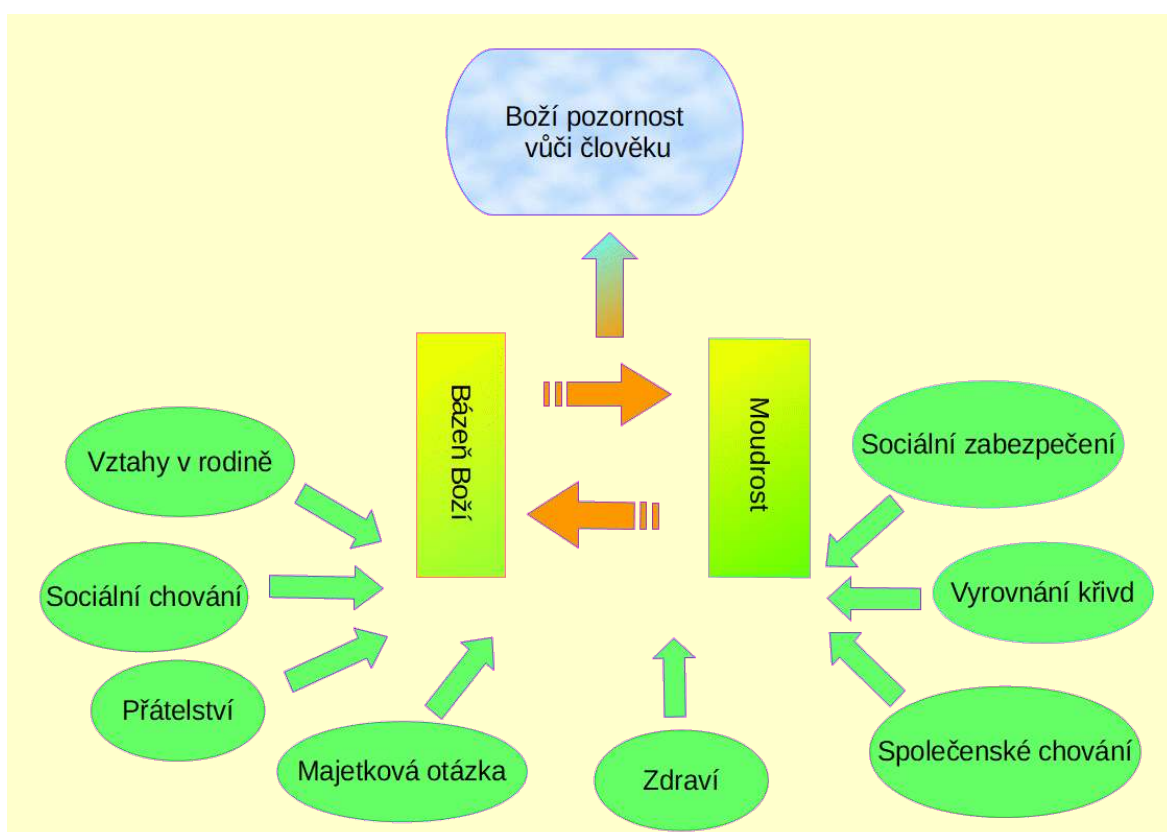
Hlavní linií celého obsahu knihy Sírachovec je popis a působení moudrosti jak z hlediska její personifikace, tak z hlediska jejího působení uvnitř člověka jako zvláštní druh obdarování od Boha. Skrze mudrosloví Sírachovec čtenáři pomáhá moudrost charakterizovat a odhalovat chování, které přispěje k objevení pravé moudrosti.

Z hlediska etického a morálního byly identifikovány akcenty pro modely chování v rámci poctivého přístupu člověka v různých oblastech lidského života a v rámci rodinných a mezilidských vztahů. Důležitý je aspekt dvou cest – dobra a hříchu. Zde se protíná poučení a často v komparaci mezi sebou se snaží Sírachovec navést člověka na cestu správnou. Skrze jeho praktické jednání v osobním životě až po mezilidské a sociální vztahy a jednání. Od rodinných vazeb, přes přátelské, partnerské až k vztahům s lidmi ne primárně blízkými.

Pro snadnější a komplexnější pochopení celistvé zvěsti Sírachovce vkládám svůj diagram se znázorněním postupu, posloupnosti cesty akceptace u Boha, která začíná v jednotlivých předkládaných nárocích autora na správné a pravdivé lidské chování (vztahy k bližním, v rodině, v partnerství, majetkové otázky, sociální chování, aj.).

Integrace těchto jednotlivin do lidských životů směřuje jednak k získání, resp. objevení moudrosti a také k prožívání pravé bázně před Bohem. Moudrost se nemůže v člověku projevat bez přítomnosti bázně Boží a naopak. Tyto Bohem darované vlastnosti a člověkem uvnitř sebe znobuobjevené, jsou přímou cestou k pochopení svrchovanosti Hospodina a vedou k oslavě jeho svatosti, jedinečnosti a k úctě vůči jeho otcovské péči k lidskému pokolení. Cesta od jednotlivého k celistvému eskaluje v jediném principu, tedy v Bohu a v obrácení jeho pozornosti na daného člověka.

Posloupnost duchovního vývoje člověka podle Ješua ben Sirach

Při absorbování těchto nároků a sžití se s nimi tak, že Boží vliv skrze myšlenky litery Sírachovce, celkově mudroslovné literatury potažmo Písma sv. jako celku, se prolne s lidským životem, má možnost naše vnímání a jednání obrátit. A to tím způsobem, že budeme své chování směřovat k jedinému cíli, Dobru a Lásce, která nám poskytuje vše, co je nám zapotřebí - k Bohu.

Je bezpochybně nutno nezapomínat při čtení jakéhokoliv oddílu, knihy z Písma sv. na dějinné a dobové pozadí. Veškeré souvztažnosti jsou potom mnohem jasnější a srozumitelnější. Jak se tyto zvěsti mohou prolínat aktuálním životem? Právě tak, že velmi otevřeně, konkrétně a prakticky nasvěcují běžné problémy a situace. Čtenář schopný sebereflexe a přemýšlející o světě, v němž žije, pak ze svých zkušeností a díky svému poznání a vnímavosti rozumí Sírachovci, který je schopen vyjádřit zásadní sdělení prostým způsobem. Zcela logicky čtené texty začleňuje do svého osobního života a nastavuje reflexi textu vůči čtenáři samotnému.

Cenným podnětem k přemýšlení o našich životech je chuť, snaha a vůbec odhodlání podrobit naše současné chování sebekritice. Nebát se slevit ze svých

zaběhnutých nároků a stereotypů mnohdy ovlivněných vnějším světem, a začít uvažovat o naplněnosti našich životů tak, aby byly shodné s pravým smyslem našich životních cest. Bůh nám poskytl dar života, nabídl nám ho a my jej přijali. Každým krokem se přibližujeme k dovršení našich cest a navrácení se do jeho otcovské pečující náruče. Kéž jsme schopni jako Ješua ben Sirach vnímat život v širších souvislostech, z menších celků tvořit ucelené výstupy projevů moudrosti a spravedlnosti vůči ostatním, poslušně a pokorně se sklánět před Božím jednáním, jeho slávou a tak být hodni jeho pozornosti.

Je mnohem složitější soudit sám sebe než kohokoliv jiného.

Jestliže se ti podaří soudit dobře sám sebe, bude to znamenat, že jsi opravdu moudrý.“

Antoine de Saint - Exupéry

Seznam použité literatury

Primární (pramenné) zdroje:

1. *Bible česká: Dle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům. Se schválením arcibiskupského ordinariátu v Praze. Svazek II.* Přeložil Jan HEJČL. V Praze: Nákladem "Dědictví sv. Jana Nepomuckého. - Tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1921.
2. *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad.* 15. (6. opravené) vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2008. ISBN: 978-80-85810-74-5.
3. BOGNER, Václav. *Starý zákon: knihy rozjímavé. 3, Sirachovec, Kniha moudrosti.* Praha: Česká katolická charita, 1976, 178 s.
4. HEGER, Josef, František KOTALÍK a Jan MERELL. *Písmo svaté Starého Zákona. Díl 2, Knihy básnické - poučné.* Praha: ÚCN, 1956, s. 630.
5. CHRÁSKA, Pavel Josef. *Apokryfy: Bibli české díl pátý v původním znění Kralickém.* Praha: Rada Jednoty Českobratrské, 1952, 272 s.
6. CHRÁSKA, Pavel Josef, ed. *Bible Kralická: podle původního vydání kralického z let 1579-1593.* Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1954.
7. *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou.* Přeložil František X. HALAS, přeložil Dagmar HALASOVÁ. Praha: Krystal OP, 2010. ISBN 978-80-7195-289-3.
8. *Starý zákon: překlad s výkladem. Apokryfy.* Praha: Kalich, 1985. 479 s.

Slovníky, encyklopedie:

1. ALLMEN, Jean-Jacques von a Jan MĚŘEJOVSKÝ. *Biblický slovník.* Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1987, 359 s.
2. DUPLACY, Jean. *Slovník biblické teologie. Přel. Petr Kolář.* Řím: Velehrad - Křesťanská akademie, 1991, 658 s.
3. GREEN, Joel B., Jacqueline E. LAPSLEY, Rebekah MILES a Allen VERHEY. *Dictionary of scripture and ethics.* Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 2011, xix, 889 s. ; 26 cm. ISBN 978-0-8010-3406-0.
4. NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník.* 2. vyd. Praha: Kalich, 1956. 1405 s.

Výklady:

1. BIČ, Miloš. *Výklady ke Starému Zákonu. 5, Knihy deuterokanonické (nekanonické, apokryfní).* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, 327 s. ISBN 80-7192-150-5.
2. BOGNER, Václav. *Starý zákon: knihy rozjímavé. 3, Sirachovec, Kniha moudrosti.* Praha: Česká katolická charita, 1976, 178 s.
3. ESTES, Daniel J. *Handbook on the Wisdom books and Psalms: Job, Psalms, Proverbs, Ecclesiastes, Song of songs.* Grand Rapids: Baker Academic, 2007, 448 s. ; 24 cm. ISBN 0-8010-2699-7.
4. FLOSSMANN, Karel. *Moudrost ve Starém zákoně.* Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1989, 300 s.
5. KOVÁŘ, František. *Malá bible: výbor hlavních míst z knih Písma svatého Starého i Nového Zákona. Díl III. Ze starozákonních knih žalmů a mudrosloví.* Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1955, 966 s.

Sekundární zdroje:

1. KAISER, Otto. *Odkaz alexandrijských Židů: úvod do deuterokanonických knih Starého zákona*. Praha: Vyšehrad, 2006. Teologie (Vyšehrad). ISBN 80-7021-592-5. 165 s.
2. RÖMER, Thomas, Jean-Daniel MACCHI, Christophe NIHAN, et al. *Úvod do Starého zákona*. Jihlava: Mlýn, 2020, xxviii, 929 stran : ilustrace. ISBN 978-80-86498-71-3.
3. SEDLÁČEK, Jaroslav. *Úvod do knih Starého zákona*. V Praze: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba, 1904, 471 s.
4. ŽILKA František: *Dějiny novozákonní doby*. Kalich, Praha 1925, 265 s.

Elektronické zdroje:

1. Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2021 [cit. 2021-12-13]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Stacte>

Summary

This Bachelor's thesis „Theological and ethical accents at Sirach“ had the task of finding out what are the most important theological and moral emphases in deutoronomy book of Sirach. By studying and thorough reading was has been detected theological accents like the glory and greatness of God, characteristics of God and his creative actions. Other theological accents was been detected the living in the fear and obedience of God and the appearance and action of Wisdom. Wisdom appears in the book as a person and also as a special species God's gift within man. These two divine gifts act in a person identically and mutually and grow up both in one.

From another point of view ethical accents are for Sirach honest and truthful behavior in various aspects of human life. Another ethical aspect is cultivation of interpersonal relationships especially family and friendly. These theological and ethical accents in Sirach I opened with the help of different interpretations of the Bible, professional literature and theological dictionaries.

Sirach as author the one of deuthoronomy wisdom literature in the Bible speaks to man from the point of view of historical and contemporary. Reader of this book who is ready to open to possible correction his behavior and perception can find actions to Sirach 's words true and full-fledged the way to God. Through this desire to lead a life in harmony with God's Law God loves man and fixes her gaze on him.